

Raport z ewaluacji Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi

MAREK KRAJEWSKI, MACIEJ FRĄCKOWIAK,
KATARZYNA KALINOWSKA-SINKOWSKA, PIOTR LUCZYS

BADANIE DIAGNOZUJĄCE
POTENCJAŁY I OGRANICZENIA DLA WDRAŻANIA
PROGRAMU WSPARCIA I ROZWOJU EDUKACJI KULTURALNEJ W ŁODZI
ZOSTAŁO ZREALIZOWANE DZIĘKI SFINANSOWANIU
Z BUDŻETU MIASTA ŁODZI
PRZEZ STOWARZYSZENIE EDUKACYJNO-KULTURALNE „VENAE ARTIS”

Spis treści

Wstęp	3
Najważniejsze ustalenia badawcze oraz rekomendacje	4
Rekomendacje	6
Nota metodologiczna	8
Raport z sondażowej fazy ewaluacji Programu	10
Rozpoznawalność Programu wśród łódzkich animatorów oraz edukatorów	10
Z czym łódzkim animatorom oraz edukatorom kojarzy się Program?	12
Udział łódzkich animatorów oraz edukatorów w Programie	12
Ocena Programu przez osoby, które brały w nim udział	14
Oczekiwania wobec Programu ze strony osób zajmujących się edukacją kulturalną	15
Raporty z badań ewaluacyjnych prowadzonych w ramach czterech projektów wspieranych z Programu	18
Studium Przypadku 1: „Archipodróż z Nelą i Felkiem”	18
Charakterystyka projektu	18
Główne wnioski i rekomendacje	18
Szczegółowe ustalenia badawcze	20
Studium Przypadku 2: „Nieznane/nieźródłowane. Dziewczyny z Łodzi”, czyli o projekcie zaangażowanym politycznie i społecznie	27
Charakterystyka projektu	27
Główne wnioski i rekomendacje	27
Szczegółowe ustalenia badawcze	28
Studium przypadku 3: „Otwarta miga”, czyli wspólna inicjatywa podmiotów nieformalnego, pozarządowego i samorządowego	35
Charakterystyka projektu	35
Główne wnioski i rekomendacje	35
Szczegółowe ustalenia badawcze	36
Studium przypadku 4: „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”, czyli profesjonalni animatorzy w społeczności lokalnej	44
Charakterystyka projektu	44
Główne wnioski i rekomendacje	44
Szczegółowe ustalenia badawcze.....	45

Ustalenia poczynione podczas analizy informacji pozyskanych dzięki wywiadowi grupowemu prowadzonemu z osobami realizującymi projekty w ramach Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej	50
Mocne i słabe strony Programu w perspektywie osób uczestniczących	50
Oceny poszczególnych elementów/ etapów realizacji Programu (z perspektywy osób uczestniczących)	51
„Mapa” potrzeb Beneficjentów	53
Potrzeby — tło rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi	54
Pomysły na działania rozwijające edukację kulturalną w Łodzi	55
Spis tabel	56
Tabele	56
Wykresy	56
Aneks metodologiczny	57
Scenariusz analizy danych zastanych	58
Karta obserwacji	59
Wzór ankiety audytoryjnej	60
Ankieta internetowa dla uczestników	62
Ankieta internetowa dla organizatorów	65
Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	69

Wstęp

Ewaluacja Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi, której wyniki prezentujemy w tym raporcie jest z konieczności okrojona i niepełna. Trudno bowiem ewaluować w sposób wyczerpujący przedsięwzięcie, które dopiero startuje. Zwłaszcza trudno jest określić, czy realizuje ono założone cele i jak działają poszczególne jego elementy. Dlatego też aktualne badania ewaluacyjne, zwłaszcza te o charakterze sondażowym, miały przede wszystkim na celu ustalenie, czy Program jest rozpoznawalny przez osoby zajmujące się aktywnościami mającymi być w jego ramach rozwijane, a także czy brały one udział w jakichkolwiek inicjatywach oferowanych przez Program, a jeśli tak, to jak je oceniają. Szczególnie interesowały nas również powody sprawiające, iż niektóre osoby zajmujące się edukacją kulturalną w Łodzi o Programie nie słyszały oraz te, które decydowały o tym, iż pomimo wiedzy na temat jego istnienia pewne kategorie osób nie brały w nim udziału. Podstawową intencją skoncentrowania się na próbie odpowiedzi właśnie na tego rodzaju pytania jest zdobywanie informacji pozwalających na planowanie działań pomagających w stałym poszerzeniu zakresu osób uczestniczących w Programie.

Z kolei analiza czterech projektów realizowanych dzięki wsparciu uzyskanemu w konkursie grantowym w ramach Programu służyła określeniu, czy realizuje on swoje cele i założenia na poziomie konkretnych działań i w praktyce. W trakcie tej części ewaluacji staraliśmy się więc uchwycić to, co funkcjonuje dobrze i to, co wymagałoby jeszcze poprawy, a także dokumentować wszelkie sugestie i propozycje artykułowane przez edukatorki i animatorów, które mogą poprawić działanie Programu. Analiza czterech projektów finansowanych w ramach Programu została uzupełniona o wywiad grupowy, przeprowadzony z osobami reprezentującym podmioty, które te przedsięwzięcia analizowały. Wywiad ten przynosił dodatkowe informacje na temat samego Programu, oceny jego funkcjonowania, nadziei oraz obaw związanych z jego przyszłością.

Najważniejsze ustalenia badawcze oraz rekomendacje

O Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi słyszało 62,6% badanych osób. Świadome jego istnienia są przede wszystkim osoby młode (ale posiadające już doświadczenia związane z działaniami edukacyjnymi), te, dla których edukacja jest podstawowym rodzajem zajęcia i głównym źródłem dochodu oraz te zatrudnione w instytucjach kultury i organizacjach pozarządowych. Nie słyszały o jego istnieniu głównie osoby dopiero zaczynający swoje działania edukacyjne, najstarsze oraz zatrudnione w instytucjach oświatowych. Można przyjąć, iż świadomość istnienia Programu jest wysoka, ale jednocześnie to, iż nie słyszało o nim aż 43% spośród badanych zatrudnionych w instytucjach oświatowych (w porównaniu z zaledwie 17% osób pracujących w organizacjach pozarządowych) w powiązaniu z tym, iż to szkoła jest podstawowym miejscem inicjującym kontakt dzieci oraz młodzieży z edukacją kulturalną oraz głównym miejscem urzeczywistniania działań tego rodzaju, powinien prowadzić do zwiększenia jego popularyzacji wśród nauczycieli oraz nauczycielek, a także wśród osób organizujących działania oświatowe w Łodzi.

Prawie 45%, które zadeklarowały, iż słyszały o Programie, brało w nim udział. Tu również uzyskujemy podobny profil nieuczestnictwa w ewaluowanym przedsięwzięciu — dotyczy ono osób starszych, o wykształceniu pedagogicznym, zatrudnionych w instytucjach oświatowych, dla których edukacja kulturalna to zajęcie dodatkowe. Oznacza to, iż skala braku udziału w Programie tego typu osób jest jeszcze wyższa, niż wskazują na to dane określające odsetek osób, które słyszały o jego istnieniu. To z kolei pogłębia jeszcze konieczność popularyzowania Programu w instytucjach oświatowych.

Program kojarzony jest póki co przede wszystkim z działaniami o charakterze sieciującym oraz szkoleniowym. W mniejszym stopniu zauważalne jest wsparcie w realizacji projektów edukacyjnych udzielane w jego ramach. Nie może być inaczej — w pierwszym okresie jego funkcjonowania nacisk został położony właśnie na te pierwsze aspekty działań, zaś na realizację Programu przeznaczono stosunkowo skromne środki. Osoby, które zadeklarowały, iż uczestniczyły w jakiejś inicjatywie realizowanej w ramach Programu, wskazywały przede wszystkim na działania sieciujące oraz konkursy o dofinansowanie, najrzadziej zaś na pilotaż wsparcia tutorskiego oraz wizyty studyjne. Taki rozkład odpowiedzi nie może dziwić, bo te mniej popularne działania to jednocześnie takie, w których może brać udział niewielka liczba osób i aktywności często jednorazowe.

Wśród osób, które rozpoznają program, jest on oceniany wysoko, średnia ocena poszczególnych działań w jego ramach to cztery na pięciostopniowej skali. Oceny przyznawane poszczególnym komponentom były wyrównane. Relatywnie najslabiej została oceniona dostępność informacji o poszczególnych działaniach oraz przejrzystość zasad uczestnictwa, najwyżej zaś przydatność Programu w codziennej pracy edukacyjnej oraz jego atmosfera. Można te oceny zinterpretować tak, że Program jest doceniany i traktowany jako przydatny przez środowisko, do poprawienia są jednak techniczne aspekty funkcjonowania tej inicjatywy: zwłaszcza klarowność działań podejmowanych w jego ramach oraz informowanie o nich.

Jak można było przewidywać, w tak niedofinansowanej sferze jaką jest oświata i kultura, najbardziej oczekuje się od Programu zwiększenia liczby konkursów na granty pozwalające realizować przedsięwzięcia związane z edukacją kulturalną. Jednocześnie równie często — co z kolei dowodzi jak bardzo Program spinający oświatę i kulturę jest w Łodzi potrzebny — oczekiwane jest zwiększenie

okazji do współdziałania międzysektorowego oraz do poznawania nowych osób parających się tego typu inicjatywami. Bardzo podzielone są za to zdania jeżeli chodzi o zwiększanie liczby szkoleń i warsztatów podnoszących kwalifikacje animatorów i edukatorów — średnia wskazań wynosi tu 4,2, a dominanta 5, co oznacza, że najczęstszą odpowiedzią było wskazanie, iż jest to bardzo potrzebne, ale też, że istnieje spora grupa osób (ok. 26%), dla których udział w kolejnych szkoleniach jest średnio potrzebny lub zbyteczny. Najczęściej takie zdanie wyrażają osoby zatrudnione w organizacjach pozarządowych, oczekują one z kolei, iż w przyszłości zwiększy się możliwość wpływania na kształt Programu przez jego uczestniczki oraz uczestników.

Analiza przebiegu realizacji wybranych projektów finansowanych w ramach Programu wskazuje, iż w jego ramach wspierane są wartościowe, dobrze pomyślane przedsięwzięcia edukacyjne, oparte na innowacyjnych metodach działania, wykorzystujące najnowsze technologie, dotyczące istotnych kwestii społecznych, bardzo często odwołujące się wprost do lokalnego kontekstu, pozwalające go poznawać, a przez to lepiej go rozumieć. To z kolei wskazuje, iż Program, jeżeli chodzi o zasady rozdziału grantów i praktykę ich przyznawania, funkcjonuje właściwie. Dodatkowo realizujący projekty podkreślają otwartość, życzliwość, gotowość do pomocy ze strony organizatorów Programu.

Nieco bardziej krytycznie oceniane są takie kwestie, jak komunikacja w Wydziale Kultury czy wysokie oczekiwania sprawozdawcze, a także redukcja budżetów projektów, co nastąpiło w tym roku, a co znacznie utrudniało realizację zaplanowanych działań. Krytyczne uwagi dotyczyły również braku wsparcia ze strony Programu w promocji realizowanych projektów, a także niedostosowanie informacji i Programu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Projekty realizowane dzięki wsparciu grantowemu uzyskiwanemu w ramach Programu są też bardzo dobrze oceniane przez osoby w nich uczestniczące. Z przeprowadzonych podczas ich realizacji obserwacji wynika, iż uczestniczki i uczestnicy są zaangażowani w projekty, ale problemem bywa, że biorące w nich udział osoby powtarzają się, a więc, że dostęp do projektów edukacyjnych jest dosyć zamknięty i ograniczony do pewnych kręgów. Oczywiście, nie należy tego zjawiska utożsamiać z celową selekcją czy brakiem starań podejmowanych przez realizujących działania, by zainteresować nimi zróżnicowane osoby, ale raczej z obecnością barier (w tym postaw wobec edukacji kulturalnej), które sprawiają, że osoby spoza wspomnianego grona nie mogą lub nie chcą w nich brać udziału.

Animatorzy i edukatorki, realizujący poddawane ewaluacji projekty zwracali uwagę na następujące kwestie, które mogą przyczyniać się do poprawy funkcjonowania Programu: (i) trudności łączenia różnych źródeł finansowania w ramach realizowanych przedsięwzięć, co z kolei sprawia, iż kłopotliwe jest ich rozwijanie, ciągłość, przyłączanie do zespołu nowych podmiotów, które chciałyby je współorganizować; (ii) niedostrzeżenie w ramach Programu już istniejących, oddolnych form współpracy międzysektorowej, ale kładzenie nacisku na budowanie nowych; (iii) nieuwzględnienie zróżnicowania odbiorców projektów realizowanych w ramach Programu, również na poziomie aplikowania o środki; (iv) konieczność zwrócenia większej uwagi na te regiony Łodzi, które funkcjonują jako jej „sypialnie”, a są jednocześnie pustyniami kulturalnymi i, co za tym idzie, wymagają bardziej intensywnych działań animacyjnych i edukacyjnych, również po to, by budować w ich obrębie najbardziej podstawowe rodzaje więzi; (v) konieczność większego uspołecznienia działań edukacyjnych w Łodzi, oddawanie inicjatywy również samym mieszkańcom i mieszkankom.

Rekomendacje

Konieczne jest zapewnienie należytych środków na realizację Programu oraz dbałość o ich regularność. Ważne jest również, by środowisko było świadome tego, że granty pochodzą z osobnego funduszu przeznaczonego na wspieranie i rozwój edukacji kulturalnej. To sprawia też, że sam Program będzie bardziej wyrazisty, ale spowoduje także, iż oczekiwania i nadzieje z nim związane nie okażą się płonne.

Konieczne jest zintensyfikowanie działań popularyzujących Program wśród osób zatrudnionych w łódzkich instytucjach oświatowych. Ich wiedza na jego temat jest bowiem niższa niż w innych badanych grupach zajmujących się edukacją kulturalną, a to przecież szkoła jest jednym z najważniejszych podmiotów inicjujących kontakt dzieci z tą formą edukacji. Warto przy tym pamiętać, iż ogromną przeszkodą w tym procesie była pandemia, która uniemożliwiła zaplanowane w szkołach spotkania informacyjne, popularyzujące Program. Należy więc albo zmienić ich formułę na zdalną, albo wstrzymać się z nimi do ustania obostrzeń obowiązujących w szkołach.

Konieczne jest przemyślenie strategii informowania o poszczególnych aspektach Programu — zarówno jeżeli chodzi o media komunikacji (jak wynika z badań — informacje na ich temat nie są powszechnie dostępne), jak i klarowność informowania na temat jego celów, roli i znaczenia poszczególnych podejmowanych w jego obrębie działań. Uwagi dotyczące konieczności zmodyfikowania strategii informowania pojawiły się też w kontekście promocji projektów finansowanych w ramach Programu — ten aspekt jego działania również wymaga poprawy.

Przy planowaniu kolejnych edycji Programu warto brać pod uwagę ogromne zróżnicowanie łódzkiego środowiska edukacyjnego, zwłaszcza jeżeli chodzi o wiek osób zajmujących się edukacją kulturalną, ich miejsce zatrudnienia, to czy edukacja jest dla nich głównym czy dodatkowym miejscem zatrudnienia. W ramach Programu powinno się więc oferować zróżnicowane formy wsparcia, zależne od potrzeb artykułowanych przez przedstawicieli przedstawicielki wskazanych tu kategorii środowiska edukacyjnego.

Konieczne jest nie tylko tworzenie nowych projektów i inicjowanie nowych form współpracy międzysektorowej, ale też wspieranie w ramach Programu obecnych już przedsięwzięć edukacyjnych oraz istniejących, zawiązywanych oddolnie i spontanicznie kooperatyw edukacyjnych. Dodatkowo warto wykorzystywać w ramach Programu doświadczenia tych, którzy już w nim uczestniczyli — stąd propozycja stworzenia banku projektów (zrealizowanych w ramach Programu), a także tutoringów ze strony tych, którzy w jego ramach mieli okazję realizować swoje projekty. W trakcie badań wybrzmiewała też potrzeba przemyślenia kwestii zagospodarowywania uśpionych potencjałów (pomysłów, czasu, woli i chęci działania), pojawiających się pomiędzy realizowanymi projektami, w czasie oczekiwania na rozstrzygnięcie różnorodnych konkursów. Warto ją również uaktywniać.

Konieczne jest takie konstruowanie regulaminów wsparcia projektów edukacyjnych, by zasady zawarte w tych pierwszych były względnie elastyczne, a co za tym idzie, nie zamykały możliwości realizacji spontanicznie pojawiających się pomysłów; wymuszonych sytuacyjnie zmian w pierwotnie zamierzonych celach. Oznacza to, iż Program powinien się też opierać na większym zaufaniu wobec

tych, którzy w nim uczestniczą — pozostawiać im więcej swobody w działaniu, ale też powinien zawierać w sobie procedury umożliwiające (re)negocjację budżetu lub harmonogramu, gdy zmieniają się okoliczności określające realizację projektu.

Do rozważenia są również te propozycje płynące od uczestników Programu, które wskazują, iż w jego ramach można byłoby wspierać nie tylko realizację przedsięwzięć, ale też zakupy sprzętu niezbędnego w ich realizacji, co z kolei ułatwiłoby urzeczywistnienie projektów edukacyjnych w przyszłości.

Konieczne jest wykorzystywanie Programu jako środka eliminacji znaczących różnic w dostępie do kultury wynikających nie tylko z indywidualnych cech jednostki (np. niepełnosprawności), ale też z czynników o charakterze społecznym i strukturalnym (np. miejsce zamieszkania z dala od centrum, nierówności komunikacyjne, nierówności dochodowe, zróżnicowanie w wiedzy na temat korzystnych rezultatów uczestnictwa w kulturze itd.)

Konieczne jest większe uspołecznienie Programu, większe wykorzystywanie w trakcie jego realizacji na każdym etapie tych, którzy byli jego beneficjentami, a także samych mieszkańców Łodzi — również w roli tych, którzy proponują swoje własne przedsięwzięcia. Można to oczywiście realizować, przyznając dotacje przedsięwzięciom, których istotą jest właśnie taka forma aktywizacji mieszkańców.

Nota metodologiczna

Badania ewaluacyjne miały dostarczyć informacji pozwalających odpowiedzieć na cztery podstawowe pytania: Czy Program Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi jest rozpoznawalny wśród osób zajmujących się edukacją kulturalną w tym mieście? W jaki sposób oceniany jest Program Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi oraz poszczególne działania w jego obrębie podejmowane przez osoby będące jego beneficjentami? Jakiego rodzaju potrzeby i oczekiwania osób zajmujących się edukacją kulturalną w Łodzi Program zaspokaja, a jakich nie? Jakiego rodzaju zmian w dotychczasowym sposobie funkcjonowania Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi dokonaliby jego dotychczasowi beneficjenci?

Projekt badawczy zaplanowano na trzy etapy. Pierwszy polegał na realizacji sondażu wśród osób zajmujących się edukacją kulturalną w Łodzi (pełnił jednocześnie role diagnostyczne). Był on realizowany techniką ankiety internetowej, za pośrednictwem platformy Webankieta. O metodach doboru próby, przebiegu i sposobach opracowania wyników z tego etapu badań szerzej mowa jest w raporcie diagnostycznym, poświęconym łódzkiemu środowisku animatorów. W tym miejscu wspomnijmy, że w okresie wakacji ankietę tę wypełniło 147 osób o następującej charakterystyce społeczno-demograficznej: (1) Płeć: kobieta (87,1%), mężczyzna (10,9%), wolę nie podawać (2%); (2) Wiek: 20-29 lat (3,4%), 30-39 lat (22,4%), 40-49 lat (42,9%), 50-59 lat (23,1%), 60 lat i więcej (8,2%); (3) Wykształcenie: średnie (1,4%), pomaturalne (0,7%), półwyższe (4,85), wyższe, 85,7%), stopień lub tytuł naukowy (7,5%); (4) Staż w edukacji kulturalnej: do trzech lat (11%), 4-7 lat (16%), 8-11 lat (22,6%), 12-15 lat (18,5%), powyżej 15 lat (32%); (5) Podstawowe miejsce zatrudnienia: publiczna instytucja kultury (34,6%), publiczna instytucja oświatowa lub wychowawcza (48,3%), organizacja pozarządowa (4,5%), pozostałe miejsca (7,5%).

Drugim etapem badań było studium przypadku czterech przedsięwzięć realizowanych w ramach Programu w 2021. Analizowane przypadki wybrano spośród 14, a kryteriami tego doboru, różnicującymi analizowane przypadki były: model realizowanego działania, grupa docelowa, obszar działania i doświadczenie organizacji prowadzącej projekt. Badania tychże przedsięwzięć polegały na ich intensywnej analizie z użyciem różnorodnych technik badawczych, łączących w sobie analizę danych zastanych, obserwację oraz badania sondażowe. Prowadzona w ten sposób analiza przypadków pozwalała na uchwycenie możliwości i podstawowych trudności, które przysparza jego realizacja. Łącznie obserwacji podlegało blisko 160 osób uczestniczących w analizowanych przedsięwzięciach. Zebrano także 177 ankiet od osób uczestniczących, a dalszych 11 od osób organizujących analizowane przedsięwzięcia. Badania realizowane na tym etapie były z konieczności elastyczne, a ich przebieg trzeba było na bieżąco dopasowywać do zmieniających się warunków realizacji analizowanych przedsięwzięć na skutek ograniczeń pandemicznych (więcej o ich skutkach dla działań edukacji kulturowej mowa w raporcie diagnostycznym).

W trzecim etapie badań ewaluacyjnych zrealizowano grupowy wywiad zogniskowany (fokus) z beneficjentami Programu. Tego rodzaju rozmowa pozwoliła na pogłębienie informacji pozyskanych dzięki badaniom ankietowym, była także okazją do poszerzenia wiedzy o tym, co łączy i dzieli środowisko zajmujące się edukacją kulturalną w Łodzi, a tym samym wskazującej na możliwe obszary współdziałania i te, których dotyczą spory i konflikty to współdziałanie utrudniające. Wywiad grupowy

został przeprowadzony online na platformie MS Teams 20 października 2021 roku w godzinach popołudniowych. Rozmowa trwała 2 godziny, a udział wzięło w niej 7 osób (moderator i moderatorka oraz przedstawicielki trzech organizacji będących tegorocznymi beneficjentami Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi). Nagranie zostało transkrybowane, a następnie zanalizowane pod kątem odpowiedzi na pytania zawarte w scenariuszu wywiadu.

W interpretacjach zawartych w niniejszym raporcie uwzględniono także dodatkowe źródła wiedzy: wnioski z sondaży prowadzonych z rodzicami/opiekunami, a także dziećmi uczęszczającymi do łódzkich szkół), a także fragmenty wywiadów z osobami zajmującymi się edukacją kulturalną w Łodzi (analizowane w raportach diagnostycznych). Ważnym źródłem wiedzy były również dyskusja oraz komentarze wygłoszone w trakcie spotkania, na którym zaprezentowano wnioski z badań diagnostycznych i ewaluacyjnych, a w którym uczestniczyły osoby zajmujące się edukacją kulturalną w Łodzi. Spotkanie, to odbyło się 26 listopada w Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi.

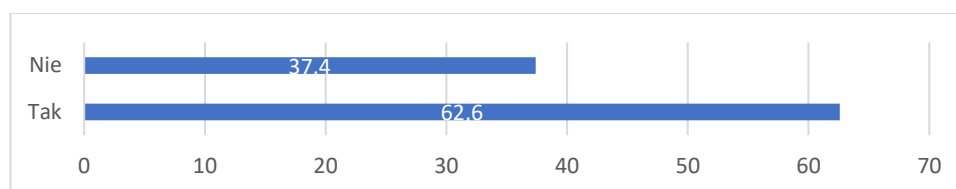
Raport z sondażowej fazy ewaluacji Programu

W tej części raportu przedstawiamy wyniki analiz informacji pozyskanych w trakcie badań sondażowych, prowadzonych wśród osób zajmujących się edukacją kulturalną w Łodzi. Informacje te pozyskano dzięki pytaniom o charakterze ewaluacyjnym, stanowiącym drugą część kwestionariusza w tych badaniach.

Rozpoznawalność Programu wśród łódzkich animatorów oraz edukatorów

Pierwsze pytanie ewaluacyjne, które zadaliśmy animatorom oraz edukatorom biorącym udział w badaniach sondażowych dotyczyło tego, czy w ogóle słyszeli o Programie. Jak się okazuje, słyszało o nim mniej więcej 3/5 badanych.

Wykres 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy słyszał(a) P. o Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?”

* N = 147.

Warto przyjrzeć się charakterystykom osób z obu wyodrębnionych przez to pytanie grup. Dosyć interesujące jest to, że wśród tych osób, które dopiero zaczynają swoją pracę edukacyjną i animacyjną (wykonując ją nie dłużej niż trzy lata) oraz wśród tych, które wykonują ją od dawna (powyżej 15 lat) jest o około 10% osób więcej, które nie słyszały o Programie, niż w pozostałych grupach wyodrębnionych ze względu na staż pracy związanej z edukacją kulturową. Trochę tak, jakby osoby, które dopiero zaczynają parąć się tą działalnością nie miały pełnego dostępu do informacji, które ma reszta ich nowego środowiska, a ci, którzy są jego członkami od bardzo dawna, mniej się już interesowali nowymi inicjatywami. Z drugiej jednak strony, interesujące jest to, iż odsetek osób, które nie słyszały o Programie wzrasta wraz z wiekiem badanych: w grupie od 20 do 29 nie ma ani jednej takiej osoby, zaś w grupie powyżej 60 lat jest ich prawie 42%. Ta druga prawidłowość wydaje się zgodna z intuicją: osoby młodsze zazwyczaj (choć oczywiście nie zawsze) poszukują nowych, innowacyjnych metod pracy, również po to, by odróżnić się od poprzednich pokoleń i by udoskonalać dotychczasowe metody pracy, osoby starsze zazwyczaj (lecz oczywiście nie zawsze) są mniej zainteresowane aplikowaniem nowych rozwiązań do swojej pracy, zwłaszcza jeżeli te dotychczas wykorzystywane dobrze się sprawdzają.

Tabela 1. „Czy słyszał(a) P. o Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?”. Rozkład odpowiedzi ze względu na wiek badanych

	20-29 lat	30-39 lat	40-49 lat	50-59 lat	60 lat i więcej	Ogółem
Tak	100%	60,6%	63,5%	58,8%	58,3%	62,6%
Nie	0%	39,4%	36,5%	41,2%	41,7%	37,4%

Liczebność	5	33	63	34	12	147
------------	---	----	----	----	----	-----

Warto też zauważyć, że stosunkowo niewielki jest odsetek osób, które nie słyszały dotąd o Programie wśród tych, dla których animacja i edukacja to podstawowe zajęcie i główne źródło utrzymania (wynosi on w tej kategorii 29%), podczas gdy w przypadku pozostałych kategorii jest on o 10 punktów procentowych wyższy. Nie powinno to dziwić, skoro w przypadku tej pierwszej grupy od dobrego orientowania się w tym, co dzieje się w centralnym dla niej polu zawodowym zależy ich powodzenie, poziom życia oraz spełnienie i samorealizacja.

Podobną prawidłowość dostrzeżemy, kiedy przyjrzymy się sposobowi odpowiadania na omawiane tu pytanie osób zatrudnionych w różnych miejscach. Stosunkowo niewielką wiedzę o Programie posiadają osoby pracujące w publicznych instytucjach oświatowych (nie słyszało o nim ponad 43% respondentów z tej grupy), większą te zatrudnione w publicznych instytucjach kultury (nieco ponad 34% osób nie słyszało tu o Programie), a największą osoby z organizacji pozarządowych (w tej kategorii tego rodzaju wiedzy nie posiada 16,7% respondentów). Może to oznaczać, iż tam, gdzie animacja i edukacja nie są jednym (i głównym) rodzajem zajęcia i gdzie jednostka żyje w oparciu o stabilne źródła finansowania, nie jest ona zmuszona do intensywnego poszukiwania informacji na temat nowych inicjatyw, czego rezultatem jest też brak świadomości istnienia takich przedsięwzięć, jak omawiany tu Program.

Z kolei, jeżeli chodzi o profil wykształcenia, to prawie we wszystkich kategoriach odsetek osób, które nie słyszały o Programie wynosi od 33 do 38%, wyjątkiem są tu osoby posiadające wykształcenie ściśle, wśród których ponad połowa deklaruje brak znajomości ewaluowanego tu przedsięwzięcia.

Bardzo interesującą zależność pokazuje kolejna tabela, prezentująca zależność pomiędzy wiedzą o Programie a dochodami przypadającymi na osobę w gospodarstwie domowym respondenta.

Tabela 2. „Czy słyszał(a) P. o Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?” Rozkład odpowiedzi ze względu na dochody przypadające na osobę w gospodarstwie domowym osoby badanej

	Poniżej tysiąca złotych "na rękę" na osobę	1000-1999 zł.	2000-2999 zł.	3000-3999 zł.	4000-4999 zł.	Ogółem
Tak	40%	60%	60,4%	90%	88,9%	63,8%
Nie	60%	40%	39,6%	10%	11,1%	36,2%
Liczebność	5	50	53	10	9	127

Jak można dostrzec, wiedza na temat Programu wzrasta nieomal liniowo wraz ze wzrostem dochodów osób badanych, co może oznaczać, iż te najślabiej zarabiające zbyt mocno skoncentrowane są na kwestiach związanych z codziennym przetrwaniem, by mieć możliwość rozwijania się w oparciu o nowe inicjatywy proponowane przez Program.

Podsumowując, można stwierdzić, iż wiedza na temat tego Programu jest szeroka, ale w należy kontynuować starania, by ją upowszechnić w gronie osób, które jeszcze o nim nie wiedzą, zaś zmienne ją różnicujące pokazują, iż powinien być on szczególnie mocno popularyzowany wśród osób zatrudnionych w instytucjach oświatowych. Warto również zastanowić się nad tym, czy w ramach Programu nie powinny pojawiać się jakieś specjalne rodzaje działań, skierowanych do osób, które

dopiero zaczynają swoją pracę jako animatorzy i edukatorzy, jak i do tych, którzy są bardzo doświadczone w prowadzeniu tego rodzaju działań — w obu grupach świadomość istnienia Programu jest niższa niż średnia.

Z czym łódzkim animatorom oraz edukatorom kojarzy się Program?

Osoby, które wcześniej udzieliły pozytywnej odpowiedzi na pytanie, czy słyszały o Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej, zapytano, z czym ten Program się im przede wszystkim kojarzy. Rozkład odpowiedzi na to pytanie prezentuje poniższa tabela¹.

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Z czym przede wszystkim kojarzy się P. ten Program?”

	N wskazań	Procent wskazań	Procent obserwacji
Przed wszystkim z inicjatywami sieciującymi animatorów i edukatorów działających w Łodzi	51	38,6%	55,4%
Przed wszystkim ze szkoleniami podnoszącymi kompetencje animatorów i edukatorów działających w Łodzi	48	36,4%	52,2%
Przed wszystkim ze wsparciem finansowym udzielanym projektom z zakresu edukacji kulturalnej w Łodzi	29	22,0%	31,5%
Z czym innym	4	3,0%	4,3%
Ogółem	132	100%	143,5%

* Procent obserwacji oznacza odsetek respondentów, którzy zadeklarowali określone skojarzenie. Można było zaznaczyć dowolną ilość odpowiedzi, dlatego wartości w kolumnie procent obserwacji nie sumują się do 100 (N=92).

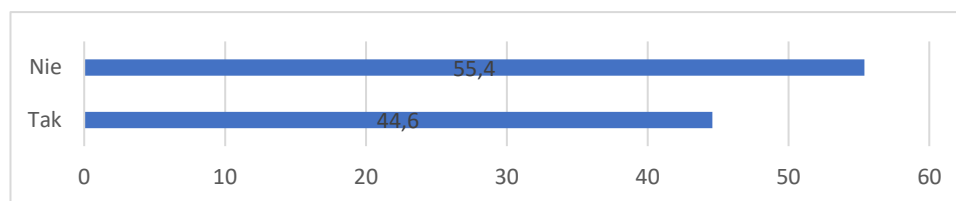
Jak można zauważyć, skojarzenia związane z Programem dotyczą przede wszystkim tych działań, które były podejmowane w jego obrębie we wstępnych etapach jego realizacji, a więc przede wszystkim z sieciowaniem oraz działalnością szkoleniową, w mniejszym stopniu zaś z finansowym wspieraniem inicjatyw z zakresu edukacji kulturalnej — skala tego ostatniego w pierwszym okresie funkcjonowania Programu była dosyć ograniczona.

Udział łódzkich animatorów oraz edukatorów w Programie

Badanych zapytano również o to, czy brali udział w inicjatywach podejmowanych w ramach Programu. Poniższy wykres prezentuje rozkład odpowiedzi na to pytanie.

¹ W kategorii „Z czym innym” pojawiały się następujące odpowiedzi: Nagrody dla osób zasłużonych w rozwoju kultury; Wyłącznie informacje o ofercie kulturalnej przesyłane online; Z uchwalonym dokumentem programowym; Z założeniami programowymi, nie z konkretnymi działaniami operacyjnymi.

Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy brał(a) P. udział w jakichś działaniach związanych z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?”

* Na pytania odpowiadały wyłącznie osoby, które wcześniej zaznaczyły, że słyszały o Programie (N=92).

Jak wynika z bardziej szczegółowych analiz, spośród tych, którzy wskazali, iż coś słyszeli o Programie, najrzadziej w działaniach z nim związanych brały udział osoby z grupy najstarszej (ponad 60 lat), te z wykształceniem pedagogicznym (37% osób z tej grupy w porównaniu z 70% osób posiadających wykształcenie artystyczne), te, które wskazały, iż edukacja kulturalna to dla nich działalność społeczna, a nie zawodowa (29% w porównaniu z ponad 55% osób, które wskazały, iż edukacja kulturalna to ich główne zajęcie zawodowe) oraz te zatrudnione w instytucjach oświatowych (36% w porównaniu z 60% tych, którzy pracują w organizacjach pozarządowych oraz niemal 60% osób pracujących w publicznych instytucjach kultury). Również w tym wypadku, podobnie jak w przypadku deklaracji dotyczących świadomości istnienia Programu, uzyskujemy podobny profil osoby uczestniczącej w Programie. Jest to raczej osoba młoda, ale już doświadczona, jeżeli chodzi o pracę w zakresie edukacji kulturalnej, posiadająca wykształcenie artystyczne lub humanistyczne, zatrudniona w publicznej organizacji kultury lub organizacji pozarządowej, dla której praca animacyjna to istotny, a nie tylko dodatkowy element pracy zarobkowej. Pojawia się oczywiście pytanie, czy grupa ta powinna być poszerzana. Jak się wydaje, pozytywna odpowiedź na nie powinna zostać udzielona przede wszystkim w odniesieniu do osób zatrudnionych w instytucjach oświatowych — współpraca z nimi jest bowiem niezbędna dla rozwijania Programu.

Osoby, które pozytywnie odpowiedziały na pytanie, czy uczestniczyły w jakichkolwiek działaniach w ramach Programu, zapytano, co to były za przedsięwzięcia. Poniższa tabela prezentuje rozkład odpowiedzi na to pytanie.

Tabela 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie „W jakiego rodzaju działaniach związanych z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi brał(a) P. udział?”

	N wskazań	Procent	Procent obserwacji
Działania szkoleniowe i warsztaty realizowane w ramach Programu	20	24,1%	50%
Konkurs na dofinansowanie działań z zakresu edukacji kulturalnej realizowany w ramach Programu (2019, 2020, 2021)	17	20,5%	42,5%
I Forum dla edukacji kulturalnej w Łodzi (2019)	14	16,9%	35%
Badania diagnostyczne realizowane przed uruchomieniem Programu (2017-2018)	10	12%	25%
Doroczne konferencje tematyczne (np. Równi i różni, Forum sąsiedzkie)	8	9,6%	20%
Pilotaż wsparcia tutorskiego	7	8,4%	17,5%
Wizyty studyjne	7	8,4%	17,5%
Ogółem	83	100%	207,5%

* Na pytania odpowiadały wyłącznie osoby, które wcześniej zaznaczyły, że słyszały o Programie, a także brały udział w jakichś działaniach w jego ramach (N=41). Procent obserwacji oznacza odsetek respondentów, którzy zaznaczyli, że wzięli udział w danym wydarzeniu. Można było zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi, dlatego wartości w kolumnie procent obserwacji nie sumują się do 100.

Jak można dostrzec, struktura tych odpowiedzi odpowiada strukturze i intensywności działań realizowanych w ramach Programu. Wśród nich najczęściej wskazywane są działania cyklicznie powtarzane (jak działania szkoleniowe czy konkursy na dofinansowanie projektów edukacyjnych), a więc takie, w których miała szanse uczestniczyć większa liczba osób zajmujących się edukacją kulturalną. Rzadziej zaś wymieniane są te realizowane jednokrotnie, skierowane do wąskiego grona osób, w których udział z konieczności mogły wziąć tylko nieliczne osoby (jak pilotaże wsparcia tutorskiego czy forum edukacji).

Ocena Programu przez osoby, które brały w nim udział

Badanych, którzy wskazali, iż brali udział o Programie, poprosiliśmy o ogólną ocenę tego przedsięwzięcia w odniesieniu do kilku jego wymiarów. Poniższa tabela prezentuje zestawienie tych ocen.

Tabela 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak ogólnie ocenia P. działania proponowane w ramach Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi, w których brał(a) P. udział?”

	Średnia	Mediana	Odchylenie standardowe
Przydatność w codziennej pracy związanej z edukacją kulturalną	3,90	4	0,944
Odpowiednia atmosfera towarzysząca działaniu	3,83	4	0,998
Możliwość wymiany zdań, informacji, doświadczeń związanych z edukacją kulturalną	3,80	4	1,005
Możliwość nawiązywania nowych kontaktów związanych z edukacją kulturalną	3,71	4	1,055
Jasność określenia celów działania	3,68	4	0,960
Dostępność informacji o działaniu	3,61	4	0,945
Przejrzystość zasad uczestnictwa	3,59	4	1,140

* Na pytanie odpowiadały wyłącznie osoby, które wcześniej zaznaczyły, że słyszały o Programie, a także brały udział w jakichś działaniach w jego ramach (N=41). W kwestionariuszu pytanie to skonstruowano jako „suwakowe”, tj. odpowiadający zaznaczał, do której skrajnej odpowiedzi było mu/jej bliżej. Skala była pięciostopniowa. Np. w pytaniu o przydatność działań w codziennej pracy związanej z edukacją kulturalną można było zaznaczyć odpowiedź w przedziale między „Nieprzydatne w mojej codziennej pracy związanej z edukacją kulturalną” (wartość: 1) a „Przydatne w mojej codziennej pracy związanej z edukacją kulturalną” (wartość: 5).

Jak można dostrzec, Program oceniany jest mniej więcej na „4” na pięciopunktowej skali, co jak na przedsięwzięcie, które dopiero startuje, jest wysoką notą. Relatywnie najłabiej została oceniona dostępność informacji o poszczególnych działaniach oraz przejrzystość zasad uczestnictwa, najwyżej zaś przydatność Programu w codziennej pracy edukacyjnej oraz jego atmosfera. Można to zinterpretować tak, że Program jest doceniany i traktowany jako przydatny przez środowisko, do poprawienia są jednak techniczne aspekty funkcjonowania tej inicjatywy — zwłaszcza klarowność działań podejmowanych w ramach niego oraz informowanie o nich.

Oczekiwania wobec Programu ze strony osób zajmujących się edukacją kulturalną

Warto również przyrzeć się temu, jakie są oczekiwania wobec Programu osób zajmujących się animacją i edukacją kulturalną w Łodzi. Zestawienie częstości wskazań na poszczególne rodzaje takich możliwych oczekiwań, które przedstawiono badanym w kwestionariuszu, prezentuje poniższa tabela.

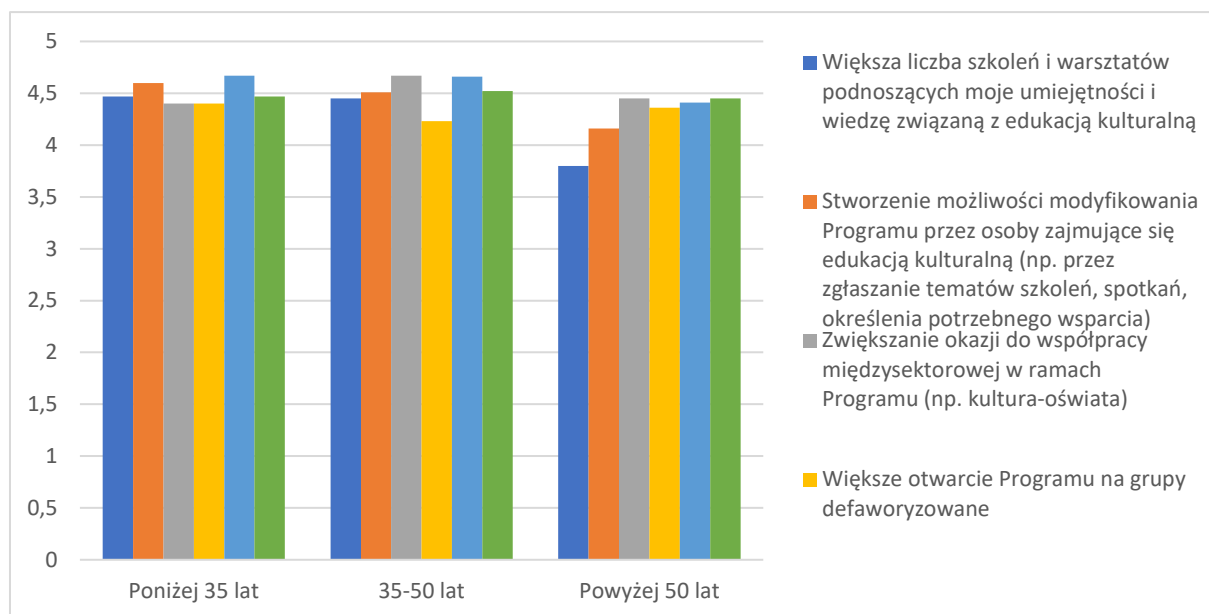
Tabela 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jakie są P. oczekiwania związane z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?”

	Średnia	Mediana	Odchylenie standardowe	N
Zwiększenie liczby konkursów na dofinansowanie działań z zakresu edukacji kulturalnej	4,45	5	0,800	134
Zwiększanie okazji do współpracy międzysektorowej w ramach Programu (np. kultura-oświata)	4,44	5	0,699	134
Zwiększenie okazji do poznawania nowych osób zajmujących się edukacją kulturalną w Łodzi	4,39	5	0,769	137
Stworzenie możliwości modyfikowania Programu przez osoby zajmujące się edukacją kulturalną (np. przez zgłaszanie tematów szkoleń, spotkań, określenia potrzebnego wsparcia)	4,29	4	0,851	136
Większa liczba szkoleń i warsztatów podnoszących moje umiejętności i wiedzę związaną z edukacją kulturalną	4,20	4,5	0,932	142
Większe otwarcie Programu na grupy defaworyzowane	3,98	4	0,959	125

* Na pytanie odpowiadały wszystkie osoby, które wypełniały kwestionariusz (N~140). Odpowiadając, oceniały dane itemy na pięciostopniowej skali od „W ogóle niepotrzebne” (wartość: 1) do „Bardzo potrzebne” (wartość: 5). Różnica w ilości osób oceniających dane oczekiwanie wynika z tego, że w obliczeniach pominięto osoby, które — odnosząc się do danej kwestii — odpowiadały „Nie wiem/ trudno powiedzieć”.

Jak można było przewidywać, w tak niedofinansowanej sferze jaką jest oświata i kultura, najbardziej oczekuje się zwiększenia liczby konkursów na granty pozwalające realizować przedsięwzięcia związane z edukacją kulturalną. Jednocześnie równie często — co z kolei dowodzi, jak bardzo Program spinający oświatę i kulturę jest w Łodzi potrzebny — oczekiwane jest zwiększanie okazji do współdziałania międzysektorowego oraz do poznawania nowych osób parających się tego typu działaniami. Bardzo podzielone są za to zdania, jeżeli chodzi o zwiększanie liczby szkoleń i warsztatów podnoszących kwalifikacje animatorów i edukatorów — średnia wskazań wynosi tu 4,2, ale jednocześnie dominanta: 5, co oznacza, że najczęstszą odpowiedzią było wskazanie, iż jest to bardzo potrzebne, ale też, że istnieje spora grupa osób, dla których nie jest to w ogóle potrzebne. Poniższa tabela dobrze też pokazuje, iż najmniej warsztatów i szkoleń oczekują najstarsi, a przez to najbardziej doświadczeni animatorzy oraz edukatorzy. Oni też uważają mocniej niż w przypadku innych grup wiekowych, iż wpływ środowiska na kształt Programu nie jest aż tak bardzo konieczny.

Wykres 3. „Jakie są P. oczekiwania związane z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?” Porównanie średnich względem wieku respondenta (w trzech przedziałach)

* Osób poniżej 35 lat było w próbie 15, osób mający 25-50 lat 88, w naszych badaniach uczestniczyły też 44 osoby w wieku 50 lat i więcej.

Dużo większe niż wiek badanych różnice oczekiwań kreuje miejsce zatrudnienia tych osób. Jak można zauważyć w poniższej tabeli — osoby zatrudnione w organizacjach pozarządowych są mniej przekonane od innych, iż należy zwiększyć liczbę szkoleń i warsztatów, ale z kolei chciałyby mocniej od pozostałych, by środowisko mogło współkształtować Program oraz by istniało więcej okazji do współpracy międzysektorowej. Z kolei osoby zatrudnione w instytucjach oświatowych są mniej od innych przekonane, iż środowisko powinno mieć możliwości wpływu na Program oraz że należy zwiększyć liczbę konkursów na dofinansowanie działań z zakresu edukacji kulturalnej. Tego rodzaju, dosyć znaczące różnice oczekiwań, warto brać po uwagę, dostosowując Program do potrzeb poszczególnych środowisk zajmujących się edukacją kulturalną.

Tabela 7. „Jakie są P. oczekiwania związane z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?” Porównanie średnich odpowiedzi względem miejsca zatrudnienia respondenta (cztery wartości)

	Institucja kultury	Institucja oświatowa lub wychowawcza	NGO	Pozostałe	Ogółem
Większa liczba szkoleń i warsztatów podnoszących moje umiejętności i wiedzę związaną z edukacją kulturalną	4,36	4,17	3,83	4,05	4,2
Stworzenie możliwości modyfikowania Programu przez osoby zajmujące się edukacją kulturalną (np. przez zgłaszanie tematów szkoleń, spotkań, określenia potrzebnego wsparcia)	4,42	4,17	4,83	4,19	4,29
Zwiększanie okazji do współpracy międzysektorowej w ramach Programu (np. kultura-oświata)	4,42	4,41	4,83	4,47	4,44
Większe otwarcie Programu na grupy defaworyzowane	3,98	3,98	4,33	3,89	3,98
Zwiększenie liczby konkursów na dofinansowanie działań z zakresu edukacji kulturalnej	4,66	4,24	5	4,57	4,45
Zwiększenie okazji do poznawania nowych osób zajmujących się edukacją kulturalną w Łodzi	4,5	4,36	4,5	4,19	4,39

Osoby badane miały też możliwość wyartykułowania innych oczekiwań związanych z Programem w ramach pytania otwartego. Z możliwości tej skorzystało stosunkowo niewiele osób, a te, które to zrobiły wskazywały, że to wartościowy i godny rozwijania Program. Jedna z osób wskazała jednocześnie na swoistość środowiska bibliotekarskiego i konieczność jego uwzględnienia w ramach Programu, inna zaś wyraziła konieczność lepszego wsparcia dla organizacji edukacyjnych, działających jako NGO, zwłaszcza w kontekście trudności otrzymywania środków umożliwiających działania ze strony agend państwowych.

Raporty z badań ewaluacyjnych prowadzonych w ramach czterech projektów wspieranych z Programu

W tej części raportu zamieszczamy mikroraporty z badań ewaluacyjnych prowadzonych w trakcie realizacji czterech przedsięwzięć finansowanych w ramach Programu. Były to kolejno: „Archipodróżę z Nelą i Felkiem”, realizowane przez Stowarzyszenie Estetyka Raz! we współpracy z Archizo oraz Biblioteką Otwartą; „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi”, realizowane przez Fundację Łódzki Szlak Kobiet we współpracy z Biblioteką Tuvim oraz Centrum Dialogu im. Marka Edelmana; „Otwarta miga”, przedsięwzięcie realizowane przez Fundację Centrum Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych wraz z Nieformalną Grupą Otwarta Ekipa i Biblioteką Otwartą.

Studium przypadku 1: „Archipodróżę z Nelą i Felkiem”

Charakterystyka projektu

Tabela 8. Metryczka projektu „Archipodróżę z Nelą i Felkiem”

Działania w projekcie: 1) WARSZTATY STACJONARNE 2) WARSZTATY ONLINE z Nelą i Felkiem, które nie odbyły się z powodu okrojenia budżetu projektu przez UMŁ
Organizatorzy projektu: — STOWARZYSZENIE ESTETYKA RAZ! (podmiot zgłaszający projekt) — ARCHIZO (komercyjny podmiot, pośrednio powiązany) — BIBLIOTEKA OTWARTA (podmiot samorządowy, miejsce realizacji warsztatów)
Uczestnicy projektu: — DZIECI W WIEKU 5-10 LAT — grupa docelowa, główny beneficjent (uczestnicy warsztatów) — RODZICE/OPIEKUNOWIE DZIECI W WIEKU 5-10 LAT — pośredni beneficjenci (mogą, lecz nie muszą uczestniczyć w warsztatach) — ANIMATORZY/EDUKATORZY — do nich adresowane są scenariusze i pomysły warsztatowe

Główne wnioski i rekomendacje

Ważna jest otwarta struktura inicjatyw. Warsztaty prowadzone w ramach „Archipodróżę z Nelą i Felkiem” nie tylko stanowią nowy sposób budowania narracji o klockach architektonicznych Archizo, ale także są zaczynem jej dalszego rozwijania w nowych kierunkach, pod przewodnictwem dwójki bohaterów słuchowiska. Podążanie coraz to nowymi ścieżkami rozwojowymi sprawia, że ten nietypowy sposób mówienia o architekturze jest nieustannie testowany (poprzez dokładanie nowych elementów) pod kątem czytelności i atrakcyjności dla odbiorców. Specyficzna otwartość na różnorodne działania projektowe procentuje nie tylko zaangażowaniem odbiorców, ale i rozwojem samych organizatorów, których każdy zasób indywidualny lub zbiorowy (doświadczenie, umiejętność, talent, pomysł, kontakt) poszerza tę architektoniczną opowieść.

Ważna jest „dehermetyzacja wiedzy”. Archizo stara się upraszczać to, co trudne; wykorzystywać i zaznajamiać z elementami wiedzy profesjonalnej/eksperskiej potencjalnie szerokie grono odbiorców (w ramach tego konkretnego projektu: dzieci w wieku 5-10 lat), a także angażować w dyskusje nad podstawami tej wiedzy bezpośrednio otoczenie beneficjentów (koleżanki i kolegów, rodziców i opiekunów, przedstawicieli różnych instytucji etc.). Socjalizowanie do świadomego postrzegania i rozumienia architektury przebiega na wielu, łączących się płaszczyznach (manualnej — klocki; dźwiękowej — słuchowiska; interakcyjnej — warsztaty), sprawiając, że rzeczy i zjawiska dotychczas niezrozumiałe nabierają oswojalnych kształtów, a język symboli zawartych w naszym otoczeniu staje się bardziej zrozumiały, zachęcając do jego dalszego zgłębiania.

Ważne jest łączenie źródeł finansowania. Wiele spośród programów grantowych i dotacyjnych adresowanych do organizacji pozarządowych zawiera zastrzeżenie nt. niemożności łączenia różnych źródeł finansowania projektów (m.in. w ramach ochrony przed podwójnym finansowaniem tych samych elementów inicjatyw). Dodatkowo, uniemożliwia (lub po prostu: nie przewiduje takiej formuły) łączenie środków pozyskanych w ramach publicznego finansowania ze wsparciem komercyjnym (np. od prywatnych sponsorów). „Archipodróż z Nelą i Felkiem” pokazują, że zniesienie tych ograniczeń jest drogą rozwinięcia potencjału tkwiącego u zrębu inicjatyw, a zarazem pozwala myśleć o nich w szerszym horyzoncie czasowym, jako o trwałych elementach pejzażu kulturalnego Łodzi, a nie dotacyjnych epizodach. Co ważne: istotne jest wspieranie organizacji pozarządowych w zawiązywaniu partnerstw publiczno-prywatnych, a nie jedynie premiowanie tych spośród nich, które same dopełnią tak sformułowane oczekiwania.

Ważne jest wykorzystanie efektu konwergencji. Środowisko organizacji pozarządowych działających w Łodzi wokół tematów związanych z edukacją kulturalną to ludzie, którzy się znają, często współpracują ze sobą w ramach różnych inicjatyw, nie funkcjonują w oderwanych od siebie bańkach projektowych. Tym samym istnieje możliwość wykorzystania oddolnego, integracyjnego potencjału, któremu warto nadać kształt na poziomie założeń samego Programu (np. podprogram dla współpracujących organizacji, możliwość konsorcyjnego zgłaszania projektów, rotacyjne organizowanie inicjatyw cyklicznie występujących o dofinansowanie itd.). Warto rozważyć także „dopraszanie” nowych podmiotów na mapie kulturalnej Łodzi do współpracy w ramach projektów pilotowanych przez doświadczone organizacje, co może stanowić sposób na szybką profesjonalizację lokalnego III Sektora.

Ważna jest swoboda ekspresji. Organizacja otwartych warsztatów dla dzieci — choć mają one swój scenariusz — każdorazowo wymaga dostosowania do warunków dyktowanych sytuacyjnie. Zmienne wiek i poziom rozwojowy uczestników; udział (lub też nie) osób dorosłych w roli pomocników osoby prowadzącej lub tylko biernych obserwatorów; wahania uwagi i zaangażowania u dzieci; oczekiwanie dużej ilości różnorodnych bodźców; komunikowanie treści tak, aby nie były nużące dla najmłodszych i najstarszych uczestników/obserwatorów — to tylko kilka wyzwań z tym związanych. „Archipodróż z Nelą i Felkiem” pokazują, że w wielu momentach warto oddać ster samym uczestnikom, uczynić z ich działań i zachowań element przejścia do kolejnego punktu warsztatu, zogniskować uwagę na tym, co chce przekazać sam uczestnik. Podążanie jak po sznurku, zgodnie z dokładnie czasowo zaplanowanym harmonogramem inicjatywy z pewnością upraszcza element sprawozdawczy, ale nie służy ani podtrzymaniu zaangażowania samych uczestników, ani nie stanowi wyrazu zainteresowania ich bieżącymi potrzebami.

Szczegółowe ustalenia badawcze

WYNIKI ANALIZY DANYCH ZASTANYCH

Projekt „Archipodróż z Nelą i Felkiem” stanowi rozwinięcie idei szerzenia wiedzy na temat architektury wśród najmłodszych, której początek należy upatrywać w roku 2015. Wówczas, podmiot realizujący (Stowarzyszenie Estetyka Raz!) wygrał konkurs ofert na projekt edukacyjny, ogłoszony przez Biuro Architekta Miasta Łodzi². Zrealizowano wówczas ponad 180 warsztatów architektoniczno-edukacyjnych, na użytek których stworzona została pomoc edukacyjna w postaci klocków Archizo. Ich twórcami są Marta Nowacka (Prezes Zarządu Stowarzyszenia Estetyka Raz!) oraz Łukasz Orzechowski (Wiceprezes Zarządu Stowarzyszenia Estetyka Raz!). Archizo jako firma (osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą) funkcjonuje od 2017 roku. Jak piszą sami twórcy: „W 2018 roku braliśmy udział w konkursie Młodzi w Łodzi — Mam Pomysł Na Startup. W finale zostaliśmy nagrodzeni między innymi rezydenturą w Art_Inkubatorze” (blog Archizo). Od tego czasu, siedziba Archizo znajduje się na terenie Art_Inkubator w Łódzkiej Fabryce Sztuki (ul. Tymienieckiego 3).

Archizo funkcjonuje jako podmiot komercyjny, w oderwaniu od projektu „Archipodróż z Nelą i Felkiem” (jako producent personalizowanych gadżetów firmowych oraz dostawca usług marketingowych), ale także jako twórca „pierwszych w Polsce słuchowisk architektonicznych” (w ramach wspomnianego projektu; to hasło, którym projekt jest promowany tak przez samych twórców, jak i w mediach). W ramach tej pierwszej (komercyjnej) formy działań „zaprojektowaliśmy m.in. oficjalny gadżet Urzędu Miasta Łodzi i Uniwersytetu Łódzkiego, wielkopowierzchniową instalację w Pekinie promującą Łódź podczas wystawy Horticultural Expo 2019, gadżet 10-lecia Łódzkiej Manufaktury” (LinkedIn Archizo). Przygotowali także Bramę do Manufaktury — wielkoformatową instalację na użytek XI Europejskiego Forum Gospodarczego (2018). Z kolei w ramach drugiego (społecznego) segmentu działań, stworzyli słuchowiska dla dzieci, które stanowią swoisty *storytelling* dla klocków ich marki. Jak przekonują sami twórcy: „Wykreowane postaci oraz słuchowiska architektoniczne, których są bohaterami, napisane zostały w nurcie nauki Montessori”. Do chwili obecnej (wrzesień 2021) powstały trzy słuchowiska. Pierwsze z nich (pt. „Archi podróżuje po Notre Dame de Paris murze”) zostało sfinansowane ze środków MKiDN (środków NCK w ramach programu „Kultura w sieci”) oraz otrzymało patronat Ambasady Francuskiej w roku 2020. Zostało także wyemitowane na antenie Radia Łódź. Począwszy od drugiego słuchowiska (pt. „Halo! Tu kosmos do sztuki! Pałac Kultury i Nauki”) wiodącym partnerem projektu jest Łódź Design Festival.

Warstwa komercyjna i społeczna harmonijnie spletają się w tej działalności. Na stronie domowej projektu (<https://www.nelaifelek.pl/>) można zakupić słuchowiska w formatach cyfrowych, ale także darmowo odsłuchać je na YouTube lub w Spotify. Dodatkowo istnieje możliwość dokupienia różnych akcesoriów (m.in. naklejki, mapy, kolorowanki, również klocki) związanych z architektonicznymi podróżami Neli i Felka. Widać wyraźnie, że projekt jest ważnym nośnikiem informacji na temat Archizo i historii powstania klocków (na stronie domowej projektu można bowiem zakupić także zestawy

² Informacja o projekcie trafiła także do Wystąpienia pokontrolnego Prezydent Miasta Łodzi, składanego przed Najwyższą Izbą Kontroli, Delegatura w Łodzi (LLO.410.011.02.2019), link: https://bip.nik.gov.pl/kontrola/wyniki-kontroli-nik/pobierz,llo~p_19_023_201907041350541562241054~id1~01.tvp.kj.pdf (s. 12).

klocków, które nie są bezpośrednio związane z „Archipodróżami z Nela i Felkiem”, np. zestawy dedykowane Rotundzie PKO w Warszawie i Kościołowi pod wezwaniem Zesłania Ducha Świętego w Łodzi). Przygody Neli i Felka w postaci słuchowisk nie są jednak ostatnim, a jedynie pierwszym z nośników wspierania edukacji architektonicznej za pośrednictwem klocków Archizo. Drugim staną się aplikacje cyfrowe. Stowarzyszenie Estetyka Raz! otrzymało bowiem w 2021 r. dofinansowanie w ramach Programu Rozwoju Sektorów Kreatywnych MKiDN (numer zadania: 08317/21) dla inicjatywy zatytułowanej „ARCHIME — Nela i Felek”, która ma być edukacyjno-architektoniczną grą wideo dla dzieci (przeznaczoną na mobilny system Android). Tym samym, projekt łączący do tej pory klocki i warsztaty, stanie się także częścią polskiego gamedevu.

Archizo otrzymało również liczne nagrody i wyróżnienia za swoje klocki architektoniczne, m.in. rekomendację Light Move Festival (2018); rekomendację Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi; nagrodę finansową Rektora Uniwersytetu Łódzkiego (2018); wyróżnienie „Punkt dla Łodzi” w kategorii Inicjatywy za najlepszą na świecie pomoc naukową do uczenia o architekturze (2018); nagrodę w konkursie „Must have” organizowanym przez Łódź Design Festival (2020); brązowy medal w międzynarodowym konkursie „Design that Educates Awards” (2020) oraz srebrny medal Międzynarodowego Konkursu Designu w Los Angeles w kategorii Teaching Aids w roku 2021, który z uwagi na swoją prestiżowość nazywany jest „architektonicznym Oscarem”.

Funkcjonowanie w warstwie powiązanych podmiotów (firma Archizo i Stowarzyszenie Estetyka Raz!) oraz inicjatyw (klocki Archizo, projekt „Archipodróż z Nela i Felkiem”, gra „ARCHIME”) czyni z omawianej inicjatywy projekt transgraniczny, przekraczający sztywne podziały pomiędzy II i III Sektorem. Co więcej, twórcy klocków — podobnie, jak realizatorzy projektu „Otwarta Miga” — współpracują z Biblioteką Otwartą, gdzie odbywały się dwa, stacjonarne warsztaty projektowe (w ramach projektu „Archipodróż z Nela i Felkiem”). Ważnym partnerem projektu jest także Łódź Design Festival. W ramach edycji 2020 odbyła się prapremiera pierwszego odcinka słuchowisk z przygodami Neli i Felka; w 2021 — festiwal został partnerem projektu, a trzeci odcinek słuchowiska został przygotowany na specjalne zlecenie festiwalu i to w czasie jego trwania miał swoją premierę (również w 2021 r.).

Archizo funkcjonuje w serwisie Facebook.com od maja 2016 roku, a bloga firmowego prowadzi od października 2017. W obu miejscach można znaleźć liczne informacje na temat różnych, powiązanych z klockami architektonicznymi warsztatów (m.in. adresowanych do dzieci, ale i młodzieży licealnej; zamawianych, dopasowanych do tematyki wydarzeń towarzyszących lub korzystających z udziału zewnętrznych gości) oraz o wystąpieniach w mediach (m.in. w Radiu Eska, Dzień Dobry TVN, TVP3, Program 4 Polskiego Radia, Wysokich Obcasach „Gazety Wyborczej” itp.). Dzięki temu możliwe jest dość dokładne odtworzenie historii projektu (oraz inicjatyw powiązanych), jego promocji oraz doświadczenie inicjatorki słuchowisk i realizatorki warsztatów, wcielającej się w postać Neli (Marta Nowacka). Warto wspomnieć, że otrzymała ona także Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w konkursie na stypendia twórcze z 2020 r., dzięki czemu „w ramach działań artystycznych zostanie zaprojektowana specjalna wersja układanki architektonicznej Archizo dedykowanej osobom niewidomym i słabowidzącym. Klocki przedstawiać będą Zamek Królewski na Wawelu w Krakowie. Układanka Archizo wyposażona zostanie w elementy rehabilitujące oraz angażujące, tak by praca z nią satysfakcjonowała i cieszyła”. Jest to kontynuacja działań podejmowanych przez Archizo już w 2019 r. (projekt „WIDZIALNA NIEWIDZIALNA ŁÓDŹ — architektura,

która rehabilituje”), przy współpracy z Polskim Związkiem Niewidomych. We wszystkich, wspomnianych miejscach znajdziemy bardzo niewiele informacji o innych inicjatywach i projektach (niezwiązanych z Archizo lub Stowarzyszeniem Estetyka Raz!). Samo stowarzyszenie również nie prowadzi własnej strony ani konta w mediach społecznościowych.

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

Ankieta dla organizatorów została wypełniona tylko przez jedną osobę (prowadzącą warsztaty, animatorkę i koordynatorkę zadania w jednej osobie), ponieważ „Archipodróż z Nelą i Felkiem” są jej autorskim pomysłem; podobnie jak i warsztaty z klockami Archizo, w ramach których wykorzystywane są elementy słuchowisk. W efekcie: cały projekt — w warstwie merytorycznej — organizowany i prowadzony jest przez jedną osobę.

Animatorka kładzie nacisk na interdyscyplinarność prowadzonych przez siebie działań. Od początku, przewodnią myślą było bowiem zorganizowanie warsztatów, które „łączyłyby kilka dziedzin kultury — design, działania plastyczne, kulturę audialną”. Jak w innych, powiązanych z projektem aktywnościach, przekraczanie granic i łączenie ze sobą różnych aspektów edukacji kulturalnej wychodzi na pierwszy plan, określając projektowy azymut. Niestety, obniżenie wysokości dotacji o 50% przez UMŁ sprawiło, że kilka tygodni pracy zamieniło się w wolontariat. O ile nie obniża to samej wartości projektu, o tyle pozostaje frustrujące dla organizatorki, uniemożliwiając realizację pierwotnych założeń projektowych. Podkreślona została jednak otwartość na propozycje zmian w zakresie projektu, życzliwość oraz skłonność do dialogu pracowników Wydziału Kultury UMŁ.

Zdaniem organizatorki, „sztuka powinna być bardziej skierowana w kierunku człowieka niżli stanowić konstrukt ukazujący wielkość dzieła danego artysty”. Stara się dawać temu wyraz w swoich wszystkich działaniach, a pisząc o potrzebach kulturalnych mieszkańców Łodzi, zwraca uwagę na dwie, przenikające się perspektywy. Po pierwsze, osoby biorąc udział w wydarzeniach powinny być aktywnymi uczestnikami kultury, a nie tylko biernymi odbiorcami. Spełnienie tego postulatu powinno być troską tak samych organizatorów, jak i nadzorców Programu (stwarzanie zachęt aktywizujących). Po drugie, organizatorzy działań kulturalnych powinni zwrócić uwagę na potencjał i społeczne zapotrzebowania na arteterapię. W obecnej sytuacji, postpandemicznej (a może jeszcze nie?) rzeczywistości, jest to ważny sposób dbania o dobrostan, zdrowie psychiczne, a także droga przezwyciężenia samoograniczeń i izolujących przyzwyczajzeń, wykształconych na fali konieczności zachowywania społecznego dystansu. Obie perspektywy powinny mieć znaczenie tak dla ubiegających się o finansowanie (organizacji), jak i dla decydujących o ich redystrybucji (pracownicy UMŁ).

Niestety, widać jednoznacznie, że kwestie zmian budżetowych rzutują na końcową — dostateczną — ocenę samego Programu. I choć podkreślane są w wielu miejscach pozytywne (wspomniane wcześniej aspekty), to jednak nie niwelują one twardych ograniczeń budżetowych, przy których wiele zalet oraz dobrych rozwiązań i praktyk traci swój kolor.

Ankiety z uczestnikami zostały przeprowadzone zaraz po warsztatach, w towarzystwie rodziców. Te same pytania były kierowane w pierwszej kolejności do dzieci, a później do dorosłych. Jedni nie przeszkadzali drugim podczas odpowiadania; starali się wzajemnie uzupełniać udzielane przez siebie odpowiedzi. W gronie uczestników warsztatów było 7 chłopców i 6 dziewczynek; w gronie rodziców/opiekunów —

2 mężczyzn oraz 6 kobiet. Jak zgodnie stwierdziły obie grupy ankietowanych: dla wszystkich były to pierwsze warsztaty (w ramach „Archipodróży z Nelą i Felkiem” nie były organizowane żadne inne warsztaty wcześniej) i wszyscy — zarówno rodzice, jak i dzieci — wypowiedzieli się o nich bardzo pozytywnie i z chęcią wzięliby udział w kolejnych, gdyby tylko odbywało się ich więcej.

Wśród plusów wymienione zostały:

- osoba prowadząca — z uwagi na podejście do dzieci, przygotowanie, umiejętność dotarcia do odbiorcy;
- sposób prowadzenia warsztatów — różnorodne aktywności w trakcie ich trwania, wiele bodźców, angażowanie uwagi, orientacja na potrzeby fizyczne (ruch), manualne (klocki, budowanie swoich budowli) i intelektualne (zgadywanki);
- swoboda ekspresji — dzieci mogły konstruować same lub z rodzicami; choć był jeden sposób prawidłowego ułożenia klocków (tak, aby pasowały do planszy, z której zostały wysypane), to w zakresie konstruowania własnych budowli panowała już całkowita dowolność (co będzie budowane, przy użyciu jakich materiałów, w którym miejscu rozłożonej planszy projektowej itd.);
- klocki — ich materiał (szkło akrylowe), wykonanie, kolorystyka i nietypowa dla klocków przezroczystość pobudzają wyobraźnię młodych odbiorców;
- słuchowisko do dalszego przestłuchania w domu — na warsztatach zaprezentowany został tylko fragment, wprowadzający w tematykę warsztatu; takie rozwiązanie sprawia, że temat warsztatu wraca wraz z uczestnikiem do domu i jest ponownie przepracowywany w wyobraźni, podczas odsłuchiwania przygód Neli i Felka, które dopowiadają kolejne treści do tego, z czym uczestnicy zapoznawali się na warsztatach;
- materiały do budowania własnej architektury w drugiej części warsztatów — już w oderwaniu od klocków, które (choć świetne) też nie dominują nad wyobraźnią uczestników, a służą jedynie jej pobudzaniu; to pozwoliło uczestnikom jeszcze bardziej zbliżyć się do siebie i dać artystyczny wyraz temu, o czym w pierwszej części warsztatu słuchali, rozmawiali, czego dopiero się dowiadywali;
- rodzice mogli zostać, ale nie musieli — mogli wyjść lub iść na warsztaty piętro wyżej (co także pozostaje bezpośrednio związane z otwartą strukturą warsztatów i swobodnym podejściem od ekspresji uczestników).

Ani dzieci, ani rodzice nie wskazali żadnych minusów.

Entuzjazm uczestników był na tyle duży, że nawet ci, którzy lepiej niż słowami artykułowali swoje zadowolenie w działaniu, chętnie się wypowiedzieli (4-letni chłopiec; jeden z dwóch najmłodszych uczestników). Także mama chłopca z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (która brała udział w warsztatach razem z nim) podkreśliła duże zadowolenie z udziału (przyjechali ponad 50 km na te warsztaty, nie będąc do końca pewnymi, czego się spodziewać). Resztę uczestników stanowili mieszkańcy Łodzi, którzy również nie kryli entuzjazmu. Nie pojawiły się też żadne pomysły odnośnie do zmian i ulepszeń w samym projekcie. Uczestnicy (tym razem głosami samych dorosłych) byli przekonani, że potrzeba „więcej tego samego”.

WYNIKI OBSERWACJI

Obserwacja uczestnicząca została przeprowadzona podczas warsztatu (stacjonarnie), zorganizowanego w dniu 18 września 2021 roku, w Bibliotece Otwartej w Łodzi (ul. Narutowicza 8/10).

Warsztat rozpoczął się ok. godziny 12:06 i trwał do ok. godziny 14:54. By to dość specyficzny i trudny (organizacyjnie) warsztat z dwóch powodów. Po pierwsze, w gronie uczestników znalazła się dwójka 4-latków. Jeden z nich (chłopiec) brał udział w warsztacie razem z ojcem, którego żona prowadziła tego samego dnia warsztaty piętro wyżej, dla dorosłych, poświęcone projektowaniu miasta dla zwierząt. Druga z 4-latków (dziewczynka), brała udział w warsztacie razem ze starszą siostrą oraz ojcem, który sporadycznie angażował się w przebieg samego warsztatu (zwłaszcza w jego drugiej części, gdzie dzieci przez większość czasu pracowały same na swoimi własnymi kompozycjami). Drugim powodem, dla którego był to warsztat bardziej wymagający dla osoby prowadzącej, był udział w nim braci, z których jeden miał zaburzenia ze spektrum autyzmu. W warsztacie brała także udział ich mama, która przez cały czas asystowała chłopcom. Co więcej, jak podkreśliła sama prowadząca warsztat, sprawy nie ułatwiał zróżnicowany wiek uczestników oraz fakt, że mógł zapisać się i pojawić ktokolwiek — tak na etapie samego projektowania warsztatu, jak i jego prowadzenia. Zaistniałe okoliczności nie wpłynęły jednak w żaden negatywny sposób na przebieg samego warsztatu ani na zadowolenie uczestników. Osoba prowadząca na bieżąco dostosowywała poszczególne elementy warsztatu (np. ograniczenie rozgrzewki ruchowej, umożliwienie najmłodszym uczestnikom udziału w poszukiwaniu ukrytych w bibliotece kopert, nim znajdą je starsze dzieci itd.) do poziomu zaangażowania uczestników, bez generowania przestojów czasowych lub dziur logicznych w scenariuszu działań.

W gronie uczestników znalazły się w sumie 3 pary rodzeństwa (jeszcze jedna, poza wspomnianymi wcześniej), a większość dzieci (6 osób) potrafiła już czytać. Rodzice (poza mamą chłopca z zaburzeniami ze spektrum autyzmu oraz ojcem 4-latka) starali się trzymać na uboczu, siedząc w pewnym oddaleniu od dzieci, oczekując aż zostaną przez nie „wywołani” w jakimś celu (aby zobaczyli, co zostało skonstruowane, pomogli lub wysłuchali tego, co dzieci akurat miały do powiedzenia). Interakcje pomiędzy rodzicami były raczej nikłe. Osoba z Biblioteki Otwartej co jakiś czas pojawiała się między uczestnikami (celem wykonania zdjęć dokumentujących przebieg warsztatu), ale zdarzyło się to dosłownie kilka razy i w żaden sposób nie zakłóciło przebiegu warsztatu. Rodzice też skwapliwie korzystali z możliwości opuszczenia warsztatu na pewien czas. Kilka osób wyszło po kilkunastu minutach, aby po ok. 30-40 minutach wrócić i „zwolnić” kilkoro następnym opiekunów. Wszyscy byli ponownie na miejscu na kilka minut przed końcem warsztatu. Czwórka rodziców/opiekunów to osoby rozpoznające się wzajemnie (np. dwie panie są sąsiadkami, więc kojarzą się z widzenia, ale się nie znają). Poza rodzicami, w gronie opiekunów są także ciocie i babcie; każda z nich ma pod opieką kilkoro dzieci.

Większość uczestników znała postacie Neli i Felka już przed przystąpieniem do warsztatu (zapoznali się ze słuchowiskiem). Fakt, że jedna z uczestniczek ma na imię Nela, zostaje także szybko podchwycony przez dzieci; również prowadząca zwraca na to uwagę (co bardzo dobrze wpisuje się w szerszy kontekst zwracania się do uczestników po imieniu, przez cały czas trwania warsztatu; działania nie ułatwia jednak dynamika samej grupy). Jeden z rodziców to „znajomy znajomych” (znajomy kolegi?), rozpoznaje prowadzącą. Także innym osobom nie jest ona obca; kojarzą ją z medialnych wypowiedzi; część rodziców trafiła tu ze swoimi dziećmi z uwagi na fakt, że udział polecali im ich znajomi.

Prowadząca aktywnie słucha uczestników, na bieżąco odpowiada na ich pytania i stara się je wplatać w kolejne etapy warsztatu — tak, aby prowokowały też innych do myślenia, ale jednocześnie nie rozbiły ogólnej struktury całego procesu. Warsztat rozpoczyna się ćwiczeniami ruchowymi (podskoki), masowym wymianianiem swoich imion, szukaniem kopert poukrywanych w bibliotece

i zapoznawczym zadaniem na środku pomieszczenia, w którym odbywa się warsztat. Dzieci bardzo chętnie odpowiadają prowadzącej, pytają i angażują się w kolejne zadania (widać wyraźnie pracę głosem osoby prowadzącej: stosowna intonacja, zmiana tembru głosu, zmienianie głosu na bardziej przypominający ten Neli ze słuchowiska itd.). Podczas odsłuchiwania fragmentu przygód Neli i Felka, dwie dziewczynki wydają się znudzone. Odchodzą od stołu, przy którym siedzą z rówieśnikami i idą na kolana do rodziców, którzy zostali na warsztacie. Energia powraca, gdy odtwarzany fragment dobiega końca, a prowadząca przystępuje do zadań związanych z klockami. Co warto podkreślić: pudełka z klockami znajdują się na stole od samego początku trwania warsztatu, więc — co jakiś czas — dzieci rzucają na nie okiem; początkowo nawet starają się zaglądać, ale prowadząca (w asyście rodziców) informuje, że będą z nich korzystać później. Widać, że dzieci są zaintrygowane zawartością pudełek i ich uwaga co jakiś czas do nich wraca.

Początkowo, prowadząca aktywizuje dzieci do wzajemnego pomagania sobie przy układaniu klocków oraz rozdziela ich zestawy (łatwiejsze i trudniejsze do ułożenia) pomiędzy młodsze i starsze dzieci. Później: sama także pomaga w układaniu klocków, sprawdza, jak radzą sobie poszczególne pary/zespoły. Rodzice w tym czasie trochę rozmawiają ze sobą, trochę bawią się telefonami. Dzieci mają dużą dowolność w układaniu klocków, więc dość szybko krystalizują się grupki, w których „lider” wie prym w tym, jak to „trzeba ułożyć” oraz te, w których wszyscy, wspólnymi siłami próbują dopasować do siebie klocki. Im dłużej trwa układanie, tym częściej angażują się dotychczas stojący na uboczu rodzice, ale i dzieci częściej się do nich zwracają, głównie w sprawach niezwiązanych z warsztatem. Dopiero moment finalizacji ułożenia klocków sprawia, że i rodzice, i dzieci wracają do meritum (wzajemne pokazywanie i podziwianie efektów układania).

W kolejnych minutach warsztatu pojawiają się następne koperty z rymowankami, które uczą tego, czym są detale architektoniczne (na czterech przykładach: rozeta, portal, attyka, kolumna). Po zakończeniu tej części, prowadząca rozkłada na ziemi papier (format ok. 5 m x 2 m), na którym dzieci konstruują, malują i dekorują własne pomysły na budynki. Wykorzystują w tym celu korek, farby, kartony po minipizzy, kolorowe bibuły, wstążki, wałki z wzorami, pióra, plastelinę, taśmy i wiele innych elementów. Na tym etapie, zaangażowanie rodziców spada prawie do zera, a na zakończenie warsztatu dzieci opowiadają o tym, co przygotowały/zbudowały.

Podsumowując ustalenia poczynione w toku obserwacji, można dokonać ich podziału na sprzyjające i niesprzyjające warunki realizacji projektu oraz szanse i bariery w kontynuowaniu tak zaplanowanych warsztatów.

Tabela 9. Zestawienie najważniejszych wniosków poczynionych podczas obserwacji projektu „Archipodróż z Neli i Felkiem”

WARUNKI SPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU	WARUNKI NIESPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU
— miejsce (Biblioteka Otwarta); organizacja przestrzeni i możliwość jej zmieniania/dostosowywania do potrzeb warsztatowych;	— pogoda (brak pewności, czy pojawi się minimalna/optymalna liczba uczestników); — okres chorobowy w szkołach (konieczność czasowego przesunięcia warsztatów);

<ul style="list-style-type: none"> — mnogość narzędzi konstrukcyjnych: przybory techniczne, klocki, układanki, koperty, przybory papiernicze etc.; — brak przymusu dla rodziców (mogą zostać, ale nie muszą); — doświadczenie osoby prowadzącej; — warsztaty jako element szerszej narracji (całej historii spod znaku Archizo); — umiejętność oszacowania optymalnej liczby uczestników; — poczta pantoflowa (tak większość rodziców dowiedziało się o warsztatach). 	<ul style="list-style-type: none"> — okrojony budżet projektu (mniejsza liczba warsztatów, brak działań online); — UMŁ nie informuje swoimi kanałami o wygranych inicjatywach, nie promuje ich odpowiednio.
<p>MOŻLIWOŚCI, SZANSE NA PRZYSZŁOŚĆ</p>	<p>PROBLEMY, PORAŻKI, BARIERY W ROZWIJANIU PROGRAMU</p>
<ul style="list-style-type: none"> — różnorodność działań i materiałów; — angażowanie rodziców (nie tylko tych, którzy angażują się sami); — wprowadzanie elementów adresowanych do osób niewidomych (dotykanie własnej twarzy, aby lepiej wyjaśnić czym są detale architektoniczne) jest doskonałym sposobem uwrażliwienia na potrzeby osób/grup marginalizowanych (bez konieczności odchodzenia od wiodącego tematu warsztatów); — zwracanie się do rodziców z tłumaczeniami (po co to robimy?), gdy dzieci są pochłonięte jakimś zadaniem (te swoiste didaskalia można uczynić zarzewiem działań angażujących dorosłych). 	<ul style="list-style-type: none"> — ograniczone finansowanie sprawiło, że nie zostały stworzone warsztaty online, które mogłyby się stać elementem szerszej narracji, jaką jest Archizo; — „krewni i znajomi królika” — przychodzą ci, którzy i tak, na co dzień, są zainteresowani tego typu inicjatywami lub sami działają/pracują podobnie, lub mają znajomych zajmujących się podobnymi rzeczami (jak dotrzeć do nieprzekonanych i/lub nie znających wartości tego typu warsztatów?); — problem informacyjny — należy ustalić, czy problemem jest jej deficyt (braki w promocji), jej kolportaż (nieodpowiednie kanały lub zbyt mała intensywność), zbyt mała ilość kanałów, a może brak funduszy celowych na tylko ten aspekt działań?

Studium przypadku 2: „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi”, czyli o projekcie zaangażowanym

Charakterystyka projektu

Tabela 10. Metryczka projektu „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi”

Działania w projekcie: SPACERY miejskie śladami znanych i mniej znanych łodzianek SPOTKANIA LITERACKIE z pisarkami i reportażystkami WARSZTATY TWÓRCZEGO PISANIA poświęcone biografom kobiet związanych z Łodzią
Organizatorzy projektu: FUNDACJA ŁÓDZKI SZLAK KOBIET Współpraca: BIBLIOTEKA TUVIM — filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi oraz CENTRUM DIALOGU im. M. EDELMANA
Uczestnicy projektu: MIESZKANKI I MIESZKAŃCY ŁÓDZI zainteresowani historią miasta; szczególnie osoby z terenów rewitalizowanych i dzielnic oddalonych od Śródmieścia TURYSŃCI I TURYSTKI

Główne wnioski i rekomendacje

Ważne są historie. Łódzki Szlak Kobiet buduje przyszłość Łodzi poprzez patrzenie w przeszłość — oczami kobiet i na kobiety, mniej lub bardziej znane łodzianki. Tym, co „spina” działalność ŁSK jest misja inicjowania zmiany społecznej dzięki narzędziom, jakie dają historie. Przypominając losy mieszkank Łodzi, projekt „Nieznane/nieznane” (oraz inne projekty Łódzkiego Szlaku Kobiet) odkrywają zapomnianą część dziedzictwa miasta i jego mieszkank oraz mieszkańców. Przy ustalaniu priorytetów w konkursach grantowych nie można zapominać o tym, że perspektywa feministyczna inicjuje działania na rzecz równości płci, włączania marginalizowanych głosów, poszerzania pola uczestnictwa w kulturze — historycznej, ale i zupełnie współczesnej.

Ważny jest aktywizm. Chęć realnej zmiany społecznej może być zarówno motywacją do projektowania działań kulturalnych oraz pisania wniosków grantowych, jak i ważnym kryterium oceny projektów. Poparte sukcesami zaangażowanie społeczne i polityczne organizacji pozwala spodziewać się, że idee, wartości czy treści stojące za podejmowanymi przez nie działaniami będą trwać. W działalności Łódzkiego Szlaku Kobiet widać ambicję, aby zapewnić mieszkankom i mieszkańcom Łodzi coś więcej niż czasową ofertę kulturalno-edukacyjną — tu chodzi o powolną, stopniową, ale trwałą zmianę, do której inspirują biografie i społecznikowskie zaangażowanie wytrwałych łodzianek. Ewaluując pojedyncze działania, instytucje grantodawcze powinny zdawać sobie sprawę, że bezpośrednie rezultaty poszczególnych projektów to tylko część większej misji „przemebliwywania” społecznej świadomości. Tego typu aktywistyczne projekty należy oglądać i oceniać z innej, szerszej perspektywy.

Ważny jest szerszy kontekst (*big picture*). Idea stojąca za poszczególnymi spacerami oraz innymi działaniami podejmowanymi przez Łódzki Szlak Kobiet jest szersza, niż sam ich zakres tematyczny. Dopiero suma różnych projektów i działań (lokujących się także poza „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi”) buduje opowieść upamiętniającą ważne w historii Łodzi kobiety, a zarazem służy wytłumaczeniu i przybliżeniu wszystkim mieszkańcom miasta, dlaczego jest to ważne — tak w aspekcie historycznym, jak i tożsamościowym, przestrzennym czy politycznym. Ewaluowany projekt stanowi zatem element szerszej układanki, kontynuację pewnych działań, sposób na ich dalsze promowanie oraz nośnik informacji o innych inicjatywach ŁSK. Myśląc o omawianym projekcie, należy traktować go w kategoriach rozdziału większej narracji, który ugruntowuje to, co wytworzono dotychczas i toruje drogę kolejnym pomysłom, rozwinięciom, które nieustannie „pączkują”, odrzucając chwilowe i przygodne aktywizowanie mieszkańców na rzecz stałego budowania wiedzy i kształtowania postaw względem nieznanymi postaciami i epizodami z życia miasta. Wartość każdego projektu dookreślają zatem pozostałe projekty, inicjatywy, wnioski.

Ważna jest ciągłość i regularność działań. Łódzki Szlak Kobiet zbudował zaangażowaną sieć uczestniczek i uczestników miejskich spacerów historycznych i innych wydarzeń organizowanych przez Fundację. Zgromadzenie tak licznej grupy sympatyków było możliwe dzięki nieustannemu rozwijaniu oferty, szukaniu nowych źródeł finansowania i zapewnianiu kontynuacji flagowych inicjatyw Fundacji (spacery historyczne). Działaczki ŁSK nie ustają w wyznaczaniu nowych kierunków działania, kierując się feministyczną etyką troski, nakazującą dbać o osoby czy środowiska, które raz objęto się swoimi działaniami. Aktywność ŁSK pokazuje, jak ważne jest zapewnienie ciągłości działań oraz regularne, intensywne utrzymywanie kontaktu z odbiorcami dzięki pozyskiwaniu i realizacji kolejnych projektów. To szczególnie ważne, gdy celem jest zmiana świadomości społecznej, która następuje stopniowo, nie w trybie rewolucji, a ewolucji.

Ważne jest urozmaicenie. Łódzki Szlak Kobiet od kilku lat realizuje jednocześnie po kilka projektów skupionych wokół jednej misji — zmieniania miasta i świadomości jego mieszkańców poprzez przypomnienie historii. Wszystkie projekty są więc ideowo spójne, a dodatkowo wiele z nich korzysta z podobnych metod animacyjnych — spacerów miejskich, gier miejskich, spotkań i dyskusji, warsztatów. W „Nieznanych/nieznanych” również realizowane są spacery, warsztaty i spotkania literackie skupione wokół losów łódzkich kobiet, jednak w tym projekcie pojawia się nowy element — jeszcze większe niż dotychczas skupienie na lokalności. Spacery w „Nieznanych/nieznanych” wychodzą poza Śródmieście, mają miejsce w różnych dzielnicach Łodzi, co do tej pory było rzadkością w ofercie ŁSK. Badane wydarzenia koncentrują się na konkretnych ulicach, rozrzuconych po mapie miejscach ważnych dla społeczności lokalnych. Warto poszerzać nie tylko tematyczny, ale i geograficzny zakres przyszłych projektów, aby łódzki szlak kobiet biegł przez wszystkie dzielnice, zakątki i ulice miasta. Przy ocenie tego typu działań warto zwracać uwagę na nowe elementy, które urozmaicają ofertę — są one szansą na rozwój instytucji.

Szczegółowe ustalenia badawcze

WYNIKI ANALIZY DANYCH ZASTANYCH

Projekt realizowany jest przez Fundację Łódzki Szlak Kobiet, która oficjalnie działa od 2017 roku, ale swoją działalność animacyjną rozpoczęła wcześniej jako nieformalna grupa zaprzyjaźnionych feministek działających przy Klubie Krytyku Politycznej w Łodzi. ŁSK jest organizacją społecznie zaangażowaną, funkcjonującą na „feministycznym skrzydle” sektora pozarządowego. Podstawową działalnością Fundacji jest przypominanie biografii mieszkank Łodzi i popularyzowanie łódzkich herstorii, które zatarły się w pamięci społecznej. Ważną częścią działalności pracownic Fundacji jest lobbowanie wśród radnych miasta na rzecz upamiętniania sławnych łódzianek przez ustanawianie ich patronkami ulic czy skwerów, w celu zwiększenia obecności kobiet w przestrzeni miasta, a poprzez to w świadomości jego mieszkańców. Wśród największych sukcesów aktywistek ŁSK jest m.in. przywrócenie pamięci o strajku głodowym z 1981 roku, zorganizowanym w Łodzi przez kobiety oraz o głównej aktywistce strajku głodowego — Janinie Kończak. ŁSK ma na koncie także m.in. doprowadzenie do nazwania imieniem Michaliny Wisłockiej jednego ze skwerów na Bałutach, a także nadania imienia Ireny Tuwim skwerowi u zbiegu ulic Lipowej i Struga. W 2020 roku Fundacja udostępniła aplikację na smartfony, która pozwala samodzielnie zrealizować dwa spaceru herstoryczne: (1) szlakiem mniej i bardziej znanych łódzianek zasłużonych dla Łodzi i Polski i (2) szlakiem Ireny Tuwim (aplikacja była finansowana z funduszy miejskich z programu Centrum Inicjatyw na Rzecz Rozwoju „Regio”).

ŁSK z powodzeniem zdobywa liczne granty na swoje działania z różnych funduszy — zarówno miejskich, rządowych, jak również z trzeciosektorowego funduszu feministycznego FemFund. Sprawne pozyskiwanie finansowania uważa się za duży sukces, szczególnie że — jak zaznaczają pracownice ŁSK w jednym z wywiadów — „w dzisiejszej rzeczywistości politycznej trudniej jest zdobyć środki na historię kobiet niż na żołnierzy wyklętych albo tradycyjne formy upamiętnień” (rozmowa w Liberte — link dostępny w spisie źródeł).

ŁSK jest organizacją dobrze zsięciowaną, zaprzyjaźnioną i współpracującą z wieloma organizacjami i inicjatywami feministycznymi, a także z osobami publicznymi z kręgów feministycznych. Lata pracy zarówno ze społecznością lokalną, jak i w środowisku organizacji pozarządowych sprawiły, że ŁSK jest rozpoznawalny i ma mocną pozycję zarówno w Łodzi (oferta ŁSK jest unikalna w skali miasta), jak i kraju (oferta spacerów herstorycznych ŁSK jest „bliźniacza” np. w stosunku do oferty krakowskiej Przestrzeni Kobiet czy części działalności trójmiejskiego Instytutu Kultury Miejskiej).

„Nieznane/nieźrównane” to projekt skierowany do wszystkich zainteresowanych mieszkank i mieszkańców Łodzi, a także do turystów i turystek odwiedzających miasto. Szczególnie ważną grupą odbiorców są osoby zamieszkałe w rewitalizowanych obszarach Łodzi i dzielnicach oddalonych od Śródmieścia (Bałuty, Górna, Grembach, Widzew). Jak piszą we wniosku grantowym organizatorki projektu: „Tym razem słowem-kluczem jest dla nas lokalność, stąd pomysł m.in. na warsztaty dla mieszkańców i mieszkank strefy rewitalizacji, działania wokół patronek skwerów, spaceru poświęcone jednej tylko ulicy”. „Nieznane/nieźrównane” to kontynuacja spacerów herstorycznych i spotkań literackich prowadzonych od kilku lat przez członkinie ŁSK. Dodatkowo nie jest to jedyny projekt prowadzony przez Fundację. W czasie wakacji i jesienią, równoległe z ewaluowanym projektem, ŁSK realizował grę miejską „Misja Janiny” z dotacji programu Aktywni Obywatele — Fundusz Krajowy, z Funduszy EOG oraz projekt „Prababki” finansowany ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030.

Projekt „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi” jest szeroko promowany w lokalnych mediach tradycyjnych, mediach społecznościowych, na łódzkich i ogólnopolskich portalach informacyjnych i kanałach kulturalnych, a także na stronach organizacji feministycznych. Podobnie szerokie kręgi w sieci zataczają informacje na temat działalności Fundacji Łódzki Szlak Kobiet oraz innych jej projektów. Czasami trudno jest odróżnić, które wypowiedzi medialne dotyczą projektu, a które całości działalności Fundacji. W wielu wywiadach i wpisach przecinają się i mieszają informacje o ŁSK i poszczególnych projektach Fundacji. Informacjami pozwalającymi zidentyfikować, w ramach którego projektu realizowany jest wzmiankowany spacer czy spotkanie, są zazwyczaj tytuł zadania oraz informacja o finansowaniu. Wydaje się jednak, że odbiorczynie i odbiorcy działań traktują każdy ślad działalności ŁSK jako element całościowego projektu i oferty spójnej pod względem ideowym. Projekt jest promowany także w tradycyjny sposób — przy wykorzystaniu ulotek i plakatów.

Brak wyraźnej identyfikacji wizualnej projektu „Nieznane/nieznane” finansowanego z Urzędu Miasta, jak również innych projektów robionych dotychczas przez ŁSK (finansowanych z różnych źródeł), wydaje się przemyślaną strategią polegającą na niemnożeniu marek, co działa na korzyść spójnego wizerunku Łódzkiego Szlaku Kobiet. Jest to też strategia tworzenia poczucia ciągłości działań Fundacji — nawet jeśli skończy się jeden projekt, rozpocznie się kolejny, a ich wspólnym mianownikiem, wspólną banderą będzie Łódzki Szlak Kobiet. We wniosku grantowym organizatorki wyraźnie zaznaczają swoje podejście do podejmowanych działań animacyjnych: „Działamy długofalowo, widząc naszą ofertę nie jako serię oderwanych od siebie wydarzeń, lecz jako ramę procesu, który służy twórcemu rozwojowi uczestników i uczestniczek naszych inicjatyw”.

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

Organizatorki projektu „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi” zaangażowały się w jego realizację z dwóch głównych powodów. Po pierwsze, wszystkim badanym osobiście bliskie są tematyka, idea i forma projektu, które wpisują się w misję Fundacji — chodzi o inspirowanie zmiany społecznej poprzez herstoryczne spacerunki miejskie i spotkania oraz warsztaty literackie. Dla koordynatorek i przewodniczek spacerów udział w projekcie był elementem rozwoju osobistego, szansą na podnoszenie własnych kompetencji i wiedzy, „samorealizacją przez duże S”, a także możliwością dzielenia się wiedzą z odbiorcami i edukowania mieszkańców Łodzi o jej kobiecych bohaterkach. Po drugie, zachętą do rozwijania działalności edukacyjnej w ramach projektu „Nieznane/nieznane” było dotychczasowe zaangażowanie mieszkanki i mieszkańców Łodzi w inne projekty Łódzkiego Szlaku Kobiet oraz sympatia, jaką Łódzki Szlak Kobiet darzony jest przez społeczność lokalną. Fundacji udało się wytworzyć środowisko skupione wokół idei odkrywania i odzyskiwania kobiecej strony miasta. Ewaluowany projekt jest kolejnym działaniem podjętym przez Fundację, napędzanym w dużej mierze przez pozytywną energię wytwarzaną przez społeczność zgromadzoną wokół ŁSK. Celem organizatorek jest utrzymywanie kontaktu ze swoimi sympatyczkami/fankami przez proponowanie im kolejnych odstępów miejskich spacerów herstorycznych.

Z punktu widzenia organizatorek właśnie zaplecze społeczne i reakcje publiczności stanowią najcenniejszy kapitał Fundacji i fundament, na którym buduje ona kolejne projekty. Jak napisała jedna z koordynatorek: „reakcje uczestników pokazują sens naszych działań”. Czynniki ludzkie były istotne także przy autoewaluacji badanego projektu przez pracownice ŁSK. Warto przytoczyć kilka wypowiedzi, wskazujących, jak badane opisywały plusy i mocne strony projektu „Nieznane/nieznane”: (1)

„Jestem zadowolona z udziału w projekcie, ze względu na duże zainteresowanie wśród łodzian, łodzianek i turystów oraz bardzo dobre informacje zwrotne od publiczności, która lubi działania w tym projekcie i chce w nich brać udział”, (2) „Zaangażowanie odbiorców, frekwencja, ich żywa reakcja, chęć dowiadywania się przez nich szczegółów; pytania, ciekawe spostrzeżenia — to motywuje do działań”, (3) „Zainteresowanie łodzian i łodzianek oraz turystów, ogromna liczba osób, która bierze udział w spacerach — zarówno osób starszych, jak i studentów czy absolwentów, zainteresowanie tematyką historii na spacerach i na spotkaniach autorskich, interakcje międzyludzkie, prośby o powtórzenie wydarzeń dotyczących konkretnej tematyki, poszerzenie wiedzy na tematy dotyczące kultury i historii miasta, budowanie grupy stałych, zaprzyjaźnionych odbiorców, zainteresowanych konkretną tematyką wydarzeń — np. literaturą, reportażem kobiet, działaniami społecznymi, historią Łodzi, historią getta łódzkiego itp.”.

Wśród minusów realizowanego projektu organizatorki wymieniały kilka powiązanych ze sobą przeszkód, wynikających głównie ze sposobu zarządzania programem grantowym przez Urząd Miasta:

- Zmniejszenie budżetu projektu przez Urząd Miasta Łodzi. Przytoczmy kilka ilustrujących wypowiedzi: (1) „Działania wypadają bardzo dobrze, jednak po cięciach mamy niewielki budżet”, (2) „Projekt jest realizowany z budżetem ściętym o niemal ponad połowę w stosunku do zaplanowanego, a to w oczywisty sposób wpływa na dobór działań promocyjnych, możliwość, a raczej niemożliwość zaproszenia niektórych autorek do Łodzi za tak skromne honorarium, niemożność zapewnienia im noclegu w Łodzi itp.”, (3) „Myślę, że jest niesłychanie trudno zrealizować zaplanowany projekt za połowę otrzymanych funduszy. Co nie znaczy, że jest to niemożliwe. Ale jest na pewno dużo trudniejsze. [...] Za każdym razem muszę odpowiedzieć autorce, że nie możemy zapewnić jej noclegu w Łodzi, co znacznie komplikuje [sytuację], jeśli autorka nie przyjeżdża z Warszawy. Po prostu nas na to nie stać”.
- Przesunięcia w harmonogramie projektu spowodowane późnym ogłoszeniem wyników konkursu oraz sytuacją pandemiczną w kraju („konieczność skumulowania wydarzeń w czasie” spowodowana „długim oczekiwaniem na rozstrzygnięcie konkursu”): „Działania przez wzgląd na pandemię oraz późne ogłoszenie wyników konkursu dotacyjnego zostały skumulowane w czasie”.
- Nadmiar bieżącej pracy — z powodu jednoczesnej realizacji kilku projektów i skrócenia czasu trwania „Nieznanych/nieznanych” w czasie wakacyjnym organizatorki doświadczyły nagromadzenia różnych działań, które były aktualnie realizowane przez grono pracownic Fundacji: (1) „Nie jest [to] jedyny prowadzony przez nas projekt, stąd trudności ze złapaniem oddechu”, (2) „Czynniki niezależne: nawarstwienie się działań obowiązkowych do wykonania, gdy skończyły się/były luzowane lockdowny”.
- Niezrozumiałe wymogi sprawozdawcze, które nie przekładają się na współpracę z Urzędem Miasta w sprawie promocji projektu; brak dostatecznej współpracy z UM w obszarze promocji projektu: „Trudności komunikacyjne związane z promocją projektu (z jednej strony grantodawca wciąż prosi o informacje o wydarzeniach, przygotowanie ich wg zmieniających się wytycznych, [co] pochłania coraz więcej czasu i staje się pracą wolontaryjną, z drugiej strony — przesyłane przez nas informacje nie są wykorzystywane w kanałach promocyjnych grantodawcy)”.

W nawiązaniu do opisywanych powyżej problemów z realizacją projektu, badane sformułowały także trzy bardzo konkretne postulaty-pomysły na poprawę „Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi”:

- „1/ wprowadzenie procedury negocjacji budżetu;
- 2/ w przypadku losowych wypadków jak lockdown, także procedura negocjacji dotycząca harmonogramu (tym samym — dyskusja nt. wysokości budżetu);
- 3/ polepszenie komunikacji w spr. promocji”.
- Obok oceny aktualnych działań w badanym projekcie organizatorki ŁSK chętnie wybiegały w przyszłość. Jeśli chodzi o rozwój Łódzkiego Szlaku Kobiet pojawił się pomysł przygotowania oferty kierowanej do młodzieży, jak napisała jedna z przewodniczek: „Warto byłoby zaproponować młodzieży — raz, dwa razy w miesiącu — konteksty edukacji historycznej i kulturalnej w plenerze — z nakierowaniem na konteksty łódzkie”.
- Potrzeby kulturalne mieszkanki i mieszkańców Łodzi przez organizatorki projektu opisywane były przez pryzmat różnorodności i interaktywnej formy działań, jak w tej wypowiedzi: „Nieważne jaki temat, czy sztuka *wysoka* czy rozrywka popularna (publiczność jest różna, powinno być miejsce i na to, i na to z każdej tematyki): prezentujący i organizatorzy powinni być profesjonalni, zaangażowani. Popularnością cieszą się spotkania interaktywne (typu: autorskie, dyskusyjne itp.), ponieważ dają szansę na włączenie się, dyskusję, dialog, także między publicznością”.
- Podkreślana była także potrzeba „zakotwiczenia w lokalności”, jak w poniższym cytacie wskazującym na konieczność dowartościowania unikalnej herstorii Łodzi bez porównywania do innych miast (szczególnie Warszawy, w której cieniu od czasów transformacji rozwija się łódzka kultura): „Docenienia historii i kultury tworzonej przez łodzian i łodzianki na przestrzeni lat, bez męczącego i ciągłego zapatrzenia w Warszawę. Chyba lepiej byłoby dla nas patrzeć na wzorce Trójmiasta zresztą. Dialogu i rozmowy. Edukacji o mieście w przystępnej formie. Kontekstów kulturalnych, pokazywania działań pionierskich w różnych dziedzinach (sztuka, sport, turystyka itp.)”.

Podczas obserwacji nie przeprowadziliśmy własnej ankiety z uczestnikami spaceru, ponieważ organizatorki miały swój kwestionariusz, który rozdają po każdym spotkaniu. Robienie równoległego badania nie miałyby ani sensu, ani szans powodzenia. Przekazane nam przez organizatorki wyniki wewnętrznych ankiet wskazują na niemal stuprocentowe zadowolenie publiczności z udziału w projekcie, powiązane z deklarowanym wzrostem wiedzy o historii łódzkich kobiet, dziedzictwie kulturowym Łodzi i udziale kobiet w tworzeniu historii. Warto nadmienić, że — jak zaznaczają same organizatorki — uczestnicy spacerów dowiadują się o nich w ok. 60% za pośrednictwem internetu (zwłaszcza z Facebooka), w ok. 15% dzięki znajomym/rodzinie, w ok. 15% dzięki ulotkom i w ok. 10% dzięki mediom (informacje prasowe). Są to jednak pobieżne wyliczenia, przygotowane na bazie tego samego materiału źródłowego. Tak zaprezentowanych wyników ankiet nie możemy uznać za satysfakcjonujące źródło danych, natomiast o życzliwym i aktywnym odbiorze wydarzeń w projekcie więcej mówią nam komentarze, lajki i liczne pozytywne reakcje na Facebooku ŁSK zamieszczane pod relacjami z kolejnych wycieczek.

WYNIKI OBSERWACJI

Obserwacja realizowana była w trybie stacjonarnym, podczas spaceru zatytułowanego „Śladami kobiet ze Starego Polesia”, który odbył się dnia 5 września 2021 r. Jego trasa prowadziła z ul. Kopernika 22 (sprzed lecznicy „Pod Koniem”) do ul. Więckowskiego 36 (boczne wejście do Muzeum Sztuki w Łodzi, siedziba MS1). Spacer rozpoczął się ok. godziny 11:03 i trwał do ok. 13:35. Jak stwierdziły same organizatorki po jego zakończeniu, był to spacer nietypowy, ponieważ dotyczył jednego obszaru

miejskiego (Starego Polesia) i wielu postaci (m.in. Hanna Ożogowska, Irena Tuwim, Jadwiga Wajsówna, Chava Rosenfarb etc.). Zwykle organizowane przez ŁSK spacerują mają odwrotny charakter (kluczowa jest jedna postać, której śladami przemierza się miasto).

Grupa uczestników, przez cały czas trwania spaceru, była zasadniczo w niezmiennym składzie (na trasie dołączyły 1-2 spóźnione osoby; jedna osoba zakończyła spacer wcześniej). Dynamika spaceru koncentrowała się wokół punktów węzłowych — miejsc, gdzie wszyscy się zatrzymywali, a organizatorki/przewodniczki opowiadały o związku danego miejsca z określoną postacią, przybliżały jej biografię, osobiste i/lub zawodowe związki z Łodzią oraz dotychczas podejmowane przez ŁSK działania (udane bądź nie) mające na celu upamiętnienie danej łodzianki w przestrzeni miejskiej. W kilku miejscach na trasie (np. skwer Ireny Tuwim u zbiegu ul. A. Struga i ul. Lipowej, który swoją dzisiejszą nazwę również zawdzięcza ŁSK), podczas postojów połączonych z opowieścią, spacerem interesowały się osoby przechodzące obok lub znajdujące się akurat w danej przestrzeni (np. siedzące na ławce, wyglądające przez okno na odwiedzone przez spacerowiczów podwórce). Z zaciekawieniem wsłuchiwały się one w narracje organizatorek, ale nie kontynuowały swojej podróży z grupą spacerową. Sama grupa nie poruszała się także w sposób jednostajny i skupiony; raczej w rozproszeniu na dość długich odcinkach, generując krótkie przestoje w momencie dotarcia na kolejnego miejsca docelowego (oczekiwanie aż dołączą wszyscy). Sam moment „dochodzenia” do kolejnych miejsc był dla wielu uczestników okazją do dyskusji (nt. omawianych postaci), wymiany doświadczeń (nt. rodzinnych związków z danym miejscem, osobistych historii zamieszkania pod adresami na mijanych ulicach), ale i poszukiwania samopotwierzenia (np. na temat indywidualnych przekonań odnośnie roli żydowskich mieszkańców Łodzi w jej przedwojennym rozwoju, czy też form upamiętnienia tego wkładu w historię miasta lub spuszczenia nad tym tematem zasłony milczenia). Rozmowy na temat tego, „gdzie pracowali moi rodzice”, o polskim kinie lat 60. i 70. XX wieku, dawnych melinach, przebudowach, wyburzeniach, renowacjach i decyzjach katastru miejskiego, tylko pozornie zachowywały wyłącznie pośredni związek z tematyką spaceru. Ich ewokatywny (względem treści prezentowanych przez organizatorki/przewodniczki) charakter nadawał bowiem spacerowi indywidualny rys, czyniąc z niego zarówno zbiorowe, jak i bardzo indywidualne doświadczenie dla każdego uczestnika (część z nich sięgała w swoich wspomnieniach do relacji rodzinnych i prasowych nawet z lat 50. XX wieku). Dużą w tym zasługą zarówno sposobu prezentacji informacji, jak i faktu, że niektórzy uczestnicy znali się pomiędzy sobą (wiele 2-3 osobowych grup, także zawiązały się podczas wcześniejszych spacerów oraz w oparciu o sąsiedztwo zamieszkiwania). Moment przechodzenia od punktu do punktu to także czas, gdy uczestnicy spaceru zadawali indywidualne pytania organizatorkom/przewodniczkom; raczej w formule prywatnej rozmowy 1:1, niż otwartej dyskusji, po cichu, dopytując o interesujące ich kwestie lub informując o sobie tylko znanych faktach.

Przez cały czas trwania spaceru, organizatorki/przewodniczki dokładnie relacjonowały także wkład ŁSK w ustanawianie patronek łódzkich ulic, placów i skwerów; wysiłki, które podejmują na różnych frontach, aby przypominać o niesłusznie zapomnianych łodziankach. Tym samym spacer nie był tylko podróży w czasie do dawnej Łodzi i spraw jej mieszkańców, ale także (poniekąd) sprawozdaniem z dotychczasowej i bieżącej działalności ŁSK, zaznajamiającym uczestników z szerokim spektrum działań, jakie podejmuje Fundacja.

Spacer, zaplanowany na 2 godziny, trwał nieco dłużej (ok. 2,5 godziny) i zakończył się nawiązaniem do postaci Władysława Strzemińskiego i Katarzyny Korbo. Organizatorki, standardowo, na zakończenie

spaceru rozdały krótkie ankiety (o których była mowa wcześniej) i przyjęły wiele indywidualnych podziękowań od uczestników spaceru. Jeden z uczestników (organizator rajdów rowerowych) wręczył im także zaproszenie do udziału w prowadzonej przez siebie inicjatywie.

W poniższej tabeli prezentujemy zmodyfikowaną wersję analizy SWOT, która pokazuje sprzyjające i niesprzyjające warunki realizacji projektu oraz szanse i bariery dla kontynuacji działalności Łódzkiego Szlaku Kobiet.

Tabela 11. Uwarunkowania realizacji projektu „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi”

WARUNKI SPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU	WARUNKI NIESPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU
<ul style="list-style-type: none"> — półprofesjonalne nagłośnienie (obie organizatorki/przewodniczki wyposażone w mikrofony i głośniki wielkości aparatu cyfrowego, zawieszane na szyjach) wpływające pozytywnie na słyszalność; — znajomość mediów lokalnych (jedna z organizatorek/przewodniczek witała się z przechodzącą na trasie spaceru dziennikarką TVP3); — większość spacerowiczów to „seryjni uczestnicy” (byli na wielu spacerach) oraz miejsca aktywności (potencjał integracyjny); — szeroka historia działań ŁSK (spacer może być medium informowania o wielu innych działaniach); — dwugłosowe snucie narracji (historie opowiedane przez przewodniczki nie konkurują ze sobą o uwagę słuchaczy, ale stanowią wzajemne uzupełnienie, dopełnienie; współgrają ze sobą, tworząc jedno kontinuum). 	<ul style="list-style-type: none"> — dość szybkie tempo spaceru przy akompaniamencie ruchu i hałasu ulicznego, pośród w większości wąskich, miejskich uliczek (dezorganizacja uwagi uczestników); — udział „seryjnych uczestników” i innych aktywistów może prowadzić w dłuższej perspektywie do „przekonywania przekonanych” (misja informowania o roli łodzianek w historii miasta może zacząć trafiać bardzo selektywnie, tylko do określonych kategorii mieszkańców) — ryzyko „pozostania w swojej bańce”; — nagłośnienie sprawia, że uczestnicy są mniej zdyscyplinowani w zakresie zachowywania ciszy (można rozmawiać głośniej, bo „przecież i tak słyszą”); — materiał wizualny (np. ryciny) pokazywane w formie wydruków A4 nad głową.
MOŻLIWOŚCI, SZANSE NA PRZYSZŁOŚĆ	PROBLEMY, PORAŹKI, BARIERY W ROZWIJANIU PROGRAMU
<ul style="list-style-type: none"> — środowisko sympatyków, stałych odbiorców skupione wokół ŁSK; — sprawne pozyskiwanie grantów i utrzymywanie ciągłości działalności Fundacji; — rozpoznawalna marka ŁSK wśród mieszkank, mieszkańców, turystów, a także poza Łodzią; — usieciwienie w środowisku feministycznym i pozarządowym; — realizowanie ankiet na zakończenie spaceru (diagnoza stanu/oczekiwań) pokazuje otwartość na rozwój, uczenie się, autoewaluację instytucji; — duża ilość spacerów i praktyka organizatorek w ich prowadzeniu sprzyjają profesjonalizacji wydarzeń. 	<ul style="list-style-type: none"> — zmniejszenie budżetu niepodlegające negocjacom; — długie oczekiwanie na wyniki konkursu, późne ogłoszenie wyników; — niepewność związana z pandemią i lockdownem; — wymuszone zmiany harmonogramu, skumulowanie działań w projekcie dodatkowo utrudnione przez jednoczesne realizowanie kilku projektów na raz. <p>* Same organizatorki/przewodniczki nie dostrzegają barier merytorycznych (warto pamiętać jednak, że nietypowy dla projektu spacer też może stanowić barierę w wyciąganiu jakichkolwiek wniosków na temat całego programu).</p>

Studium przypadku 3: „Otwarta miga”, czyli wspólna inicjatywa podmiotów nieformalnego, pozarządowego i samorządowego

Charakterystyka projektu

Tabela 12. Metryczka projektu Otwarta miga

Działania w projekcie: SPACERY po Łodzi z przewodnikiem i tłumaczem polskiego języka migowego (PJM) zakończone nieformalnymi spotkaniami w bibliotece połączonymi z krótkimi lekcjami podstaw PJM SPOTKANIE AUTORSKIE tłumaczone na PJM FILMY z tłumaczeniem na PJM popularyzujące czytelnictwo wśród osób głuchych SZKOLENIE Z PJM dla pracowników biblioteki APLIKACJA VIDEOTŁUMACZA umożliwiająca osobom głuchym wypożyczenie książek i korzystanie z biblioteki
Organizatorzy projektu: FUNDACJA CENTRUM INWESTYCJI SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH NIEFORMALNA GRUPA OTWARTA EKIPA (powstała w ramach Inkubatora Inicjatyw Społecznych przy CISE) BIBLIOTEKA OTWARTA (podmiot samorządowy)
Uczestnicy projektu: OSOBY GŁUCHE — grupa docelowa, główny beneficjent MIESZKAŃCY ŁODZI TURYSŃCI (choć nie byli grupą docelową projektu, to znaleźli się wśród uczestników) PRACOWNICY I WSPÓŁPRACOWNICY BIBLIOTEKI OTWARTEJ

Główne wnioski i rekomendacje

Ważne jest dostrzeżenie wykluczonych. Beneficjenci programu i uczestnicy projektu zwracali uwagę na potrzebę priorytetowego traktowania projektów skupionych na grupach wykluczonych, doświadczających barier uczestnictwa w kulturze, z nierównym dostępem do kultury. Podczas gdy część społeczeństwa tonie w nadmiarze propozycji kulturalnych, inna część doświadcza pustki i braku.

Ważna jest integracja. Szczególnie dotkliwa dla grup wykluczonych jest niemożliwość uczestnictwa w wydarzeniach pozornie ogólnodostępnych, na których jednak osoby z jakimiś konkretnymi dysfunkcjami lub niepełnosprawnościami nie mają czego szukać. Tak jest w przypadku osób głuchych, które potrzebują tłumaczenia na polski język migowy, by móc skorzystać z propozycji kulturalnej. Dlatego ważne jest także, aby przy ocenie projektów kulturalnych kierowanych do szerokiej grupy odbiorców zwracać uwagę na komponent włączający grupy wykluczone (np. zapewnienie tłumaczenia na PJM, organizacja wydarzeń w przestrzeni bez barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych ruchowo itd.). Istotne jest tworzenie naprawdę równych warunków uczestnictwa w kulturze, bo tylko taka strategia umożliwi spotkanie grup uprzywilejowanych i wykluczonych w przestrzeni sztuki.

Ważne są partnerstwa i sieciowanie. Beneficjenci programu chcieliby móc dzielić się swoimi doświadczeniami i czerpać z doświadczeń koordynatorów podobnych działań. Dobrym pomysłem jest

umożliwienie sieciowania, tworzenie banku dobrych praktyk, zachęcanie dotychczasowych beneficjentów programu, aby w kolejnych edycjach wspierali podmioty mniej doświadczone, a chcące startować w konkursie. Być może dobrym rozwiązaniem byłoby promowanie wniosków składanych w partnerstwie doświadczonej i „świeżej” instytucji. Na przykładzie projektu „Otwarta Miga” widać, jak ważną szansą rozwoju dla instytucji i ludzi z nią związanych jest możliwość realizacji projektu w Programie. Niedoświadczone formacje potrzebują jednak wsparcia bardziej doświadczonych partnerów, aby pozyskać granty na realizację swoich pomysłów.

Ważna jest promocja. Szczególnie w przypadku wydarzeń, które mają integrować różne społeczności i grupy mieszkańców, warto zadbać o promocję dostosowaną do stylu komunikacji każdej z grup odbiorców. Promocja też może być narzędziem włączania do uczestnictwa w kulturze lub wykluczania z życia kulturalnego. Przykład projektu „Otwarta Miga” pokazuje, jak ważna jest współpraca z mediami lokalnymi i tradycyjnymi, które docierają do seniorów, często niekorzystających z mediów społecznościowych.

Ważne jest zaplecze sprzętowe. Komfort niektórych wydarzeń zależy od zasobów materialnych instytucji i jej przygotowania technicznego. Dlatego ważne jest wspieranie instytucji w gromadzeniu sprzętu, którym mogłyby one dysponować przy różnego rodzaju projektach kulturalnych. Brak nagłośnienia do spacerów i spotkań terenowych był widocznym mankamentem obserwowanego spaceru i choć nie uniemożliwił, to utrudnił niektórym uczestnikom korzystanie z wydarzenia.

Szczegółowe ustalenia badawcze

WYNIKI ANALIZY DANYCH ZASTANYCH

Projekt został zainicjowany przez nieformalną grupę Otwarta Ekipa, sformowaną przez osoby związane z miejską Biblioteką Otwartą w Łodzi. Grupa dostała wsparcie w ramach Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej działającego przy Fundacji Centrum Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. Projekt Otwarta Miga to efekt współpracy tych trzech podmiotów, które powiązane są personalnie (osoby formalnie zatrudnione w Bibliotece stworzyły grupę nieformalną OE i napisały aplikację grantową przy wsparciu osób pracujących w CISE i pod formalną opieką Fundacji) oraz lokalowo (wszystkie podmioty mają siedziby i realizują swoje działania w jednym budynku przy ul. Narutowicza 8/10).

CISE funkcjonuje na rynku NGO od wielu lat (od 2004, wcześniej pod nazwą Europejskie Centrum Edukacji Społecznej). Fundacja profiluje swoją działalność szeroko, nakierowana jest na wspieranie podmiotów instytucjonalnych i nieformalnych: „Działania fundacji dotyczą m.in. aktywności mieszkańców, NGO, grup nieformalnych, współpracy z JST, ekonomii społecznej, wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych. Główny cel fundacji to aktywizacja społeczna, edukacja obywatelska i rozwój przedsiębiorczości społecznej” (<https://cise.org.pl/o-nas>). Fundacja ma bogate doświadczenie we współpracy z grupami nieformalnymi i podmiotami samorządowymi, jest sprawna w pozyskiwaniu finansowania z różnych funduszy (miejskich, lokalnych, ministerialnych, prywatnych). Biblioteka Otwarta prężnie działa, ma w ofercie projekty kierowane do dzieci, rodzin, seniorów oraz szerokiej grupy odbiorców, regularnie wprowadza udogodnienia dla różnych grup osób z niepełnosprawnościami. Posiada i udostępnia zbiór osobom głuchym i niedosłyszącym, więc projekt

wpisuje się w linię działań instytucji. Jak piszą we wniosku inicjatorzy projektu wywodzący się z Biblioteki: „Biblioteki są nie tylko czytelniami, aktualnie dzieje się w nich wiele atrakcyjnych spotkań i wydarzeń, niestety, nie są one dostępne dla osób głuchych, dlatego tym projektem chcemy zapoczątkować zmiany w tym temacie”. Biblioteka Otwarta jest filią Biblioteki Miejskiej w Łodzi, więc jej główna działalność finansowana jest z budżetu miasta.

Dla grupy Otwarta Ekipa jest to pierwszy projekt. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że sam ewaluowany projekt niejako wypączkował z innego projektu Fundacji (Inkubator Inicjatyw Społecznych), który wsparł Otwartą Ekipę. Można powiedzieć, że „Otwarta Miga” to widoczny efekt współpracy sektora pozarządowego i instytucji miejskiej. Współpraca ta została uruchomiona przez zaangażowanych pracowników o wysokiej świadomości obywatelskiej.

Ewaluowany projekt skierowany jest do wszystkich zainteresowanych, ale szczególnie do osób głuchych i niedosłyszących z Łodzi. Projekt miał na celu poszerzenie bezpłatnej oferty kulturalnej dla osób głuchych z Łodzi oraz promowanie Biblioteki Otwartej jako miejsca dostępnego dla głuchych mieszkańców miasta. Ważnym celem projektu jest też integracja osób głuchych i społeczności użytkowników biblioteki.

Projekt promowany i dokumentowany jest na Facebooku Biblioteki Otwartej i Facebooku projektu „Otwarta Miga” oraz w lokalnych mediach (papierowa gazeta [Łódź.pl](http://Lodz.pl); internetowy plasterlodzki.pl; RET-SAT 1 program Reporter na kanale OTVM), a także w mediach społecznościowych współpracowników zaangażowanych w realizację projektu (przewodnik Krzysztof Olkusz — FB firmowy, tłumacz PJM Sebastian Jasitczak — FB prywatny) oraz partnerskich instytucji kultury (Biblioteka Miejska w Łodzi). Informacje do grupy docelowej przekazywał też Polski Związek Głuchych. Promocja i dokumentacja projektu obejmują: teksty informacyjne, krótkie opisy ze zdjęciami i logo projektu oraz biblioteki, filmiki zapraszające do udziału w projekcie i na poszczególne wydarzenia z tłumaczeniem na język migowy, słowa zachęty, minikonkursy tematycznie związane ze spacerami, informacja o finansowaniu z budżetu miasta Łódź, zdjęcia z wydarzeń, materiały prasowe, krótkie notki sprawozdawcze z podziękowaniami za udział w wydarzeniach.

W mediach społecznościowych pojawiały się nieliczne pozytywne komentarze dotyczące projektu. Głosew krytycznych ani wskazujących na jakiegokolwiek problemy w realizacji projektu nie było. Jednak grupa docelowa projektu to nie są aktywni użytkownicy portali społecznościowych, dlatego mała liczba komentarzy i polubień nie świadczy o złym odbiorze wydarzeń w ramach projektu.

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

Kwestionariusz ankiet rozpoczynało pytanie o motywacje do uczestnictwa w projekcie. Interesowało nas, dlaczego uczestnicy zdecydowali się wziąć udział w badanych wydarzeniach i dlaczego organizatorzy zaangażowali się w projekt. Osoby głuche dowiadywały się o wydarzeniach w projekcie z informacji przekazywanych przez PZG i pocztą pantoflową. Ze spotkania na spotkanie grupa niesłyszących uczestników się powiększała, co znaczy, że promocja zataczała coraz szersze kręgi (głównie promocja pocztą pantoflową i przez organizacje dla osób głuchych). Główną przyczyną uczestnictwa w projekcie była chęć skorzystania z oferty, która jest realnie dostępna (bo tłumaczona na PJM) dla społeczności głuchych. Uczestnicy słyszący mówili m.in. o tym, że byli zaciekawieni

tematyką spacerów i postanowili skorzystać z zaproszenia na darmowe wydarzenia. Jedna z osób uczestniczących w ankiecie brała udział we wszystkich trzech spacerach, dwie osoby były na dwóch wycieczkach, pozostałe osoby przyszły tylko na ostatni, obserwowany spacer. W przypadku ostatniego spaceru duży sukces frekwencyjny mógł być powiązany z aktywnością lokalnych mediów, które docierają do seniorów (papierowa gazetka lokalna). Spacer wpasował się też w plany grupki młodzieży akademickiej, która turystycznie odwiedzała Łódź — te osoby spontanicznie dołączyły do wycieczki, bo spodobał im się sposób prowadzenia spaceru przez przewodnika.

Organizatorzy z kolei, pisząc o swoich motywacjach, odwoływali się do misji Biblioteki Otwartej i poszerzenia jej kręgu odbiorców, a także o możliwości nawiązania ciekawych partnerstw. Przytoczmy kilka takich wypowiedzi: (1) „Jestem jednym z pomysłodawców projektu, bardzo chciałam otworzyć przestrzeń biblioteki dla osób niesłyszących. Sprawić, aby publiczna biblioteka była naprawdę dla każdego. Nasza filia nazywa się OTWARTA, a to zobowiązuje :)”, (2) „Wzięłam udział w projekcie, ponieważ zależy nam na szerokim dostępie do kultury i jej rozpowszechnianiu wśród społeczności głuchych”, (3) „Projekt zorganizowany spontanicznie przez grupę znajomych dla celów rozwojowych i kulturalnych. Możliwość zaproszenia ciekawych instruktorów i edukatorów. Zaproszenie po raz pierwszy grupy osób głuchych i niedosłyszących”, (4) „Powodem jest udostępnianie treści imprez kulturalnych osobom niesłyszącym. Niestety, tego typu wydarzeń ciągle jest za mało, nie tylko w naszym kraju, ale na całym świecie. Poza tym, dzięki takim inicjatywom osoby słyszące zaczynają rozumieć kulturę mniejszości, którą tworzą osoby głuche, a ci z kolei widzą, że jednak są grupy, osoby i organizacje, dbające o to, żeby nikt nie pozostawał na uboczu. Zawsze chętnie wspieram takie projekty”.

W poniższej tabeli zebraliśmy opinie badanych o plusach i minusach ewaluowanego projektu bądź wydarzenia.

Tabela 13. Plusy i minusy projektu „Otwarta Miga”

	PLUSY PROJEKTU/WYDARZENIA	MINUSY PROJEKTU/WYDARZENIA
PERSPEKTYWA UCZESTNIKÓW	<ul style="list-style-type: none"> — dla osób głuchych projekt jest autentycznie dostępny, jest szansą uczestnictwa w kulturze, spotkania, wyjścia z domu; — ciekawa forma i treść oferty w projekcie (spacery, spotkania autorskie); — każdy spacer jest inny, jest niespodzianką dla zwiedzających; — zaangażowany i angażujący przewodnik oraz tłumacz — dobór współpracowników do projektu został oceniony przez wszystkich badanych bardzo wysoko; — koncentracja na historii lokalnej jako temat trafiający do szerokiej grupy odbiorców, z potencjałem integrowania różnych grup mieszkańców miasta; 	<ul style="list-style-type: none"> — promocja tylko/głównie w mediach społecznościowych wyklucza niektóre grupy (np. seniorów); — artykuł w gazetce lokalnej był dobrym kanałem promocji, ale pojawił się w ostatniej chwili i tak promowany był tylko ostatni z trzech spacerów; informacje o wcześniejszych spacerach nie dotarły do wszystkich zainteresowanych; — poza jednym artykułem w gazetce, były tylko 3 zaproszenia na FB oraz informacja na kanale podmiotu Słyszę Serce (ul. Skarbowa 28, Łódź; jeden z organizatorów był także na spacerze) i Polskiego Związku Głuchych; — wydarzenia mają charakter incydentalny, nie ma gwarancji kontynuacji projektu i regularności spotkań;

	<ul style="list-style-type: none"> — możliwość poznania znaków z PJM podczas spotkań i osvajania się z kulturą osób głuchych; — zwiększenie widoczności osób migających (posługujących się PJM) na ulicach miasta; — poczucie bycia grupą (frekwencja wzrasta ze spotkania na spotkanie); — przybliżenie uczestnikom historii Łodzi; — konsultowanie pomysłów na kolejne wydarzenia (np. z kim zrobić spotkanie autorskie?). 	<ul style="list-style-type: none"> — informacja o wydarzeniach powinna być podawana z większym wyprzedzeniem, np. 2-tygodniowym, a nie tygodniowym (tylko osoby, które były już wcześniej, miały świadomość co będzie na kolejnych spacerach; znały koncept/zarys tematu); — ważne są zatem środki finansowe, ale i czas na planowanie, oczekiwania i zastanowienie dla potencjalnych uczestników.
PERSPEKTYWA ORGANIZATORÓW	<ul style="list-style-type: none"> — możliwość uzyskania dofinansowania (plusem jest to, że istnieje taki program); — sprawne zarządzanie projektem; — satysfakcja z pokonania konkurencji i uzyskania dofinansowania; — „rozpoznanie grupy docelowej i ich potrzeb — osoby głuchonieme i niedosłyszące”; — „integracja społeczności słyszącej i osób głuchych”; „Doszło do integracji środowisk, na spotkania zaczynają przychodzić nowe osoby niesłyszące, angażując się w każde wydarzenie. Widać, że sprawia im to autentyczną radość i satysfakcję. Oprócz tego osoby słyszące nabierają odwagi w kontaktach z nimi i okazuje się, że nie zawsze jest potrzebna biegła znajomość języka”; — „oswajanie nas z miganiem jako innym/obcym dla nas językiem”; — „mam szansę zapoznać się z językiem migowym, który pozwoli mi porozumieć się z osobami głuchymi”; — rosnąca frekwencja z wydarzenia na wydarzenie, powiększający się krąg odbiorców zarówno wśród osób głuchych, jak i słyszących; — zachęcenie osób głuchych do korzystania z biblioteki; „cieszę się [...] z przekonania do naszych działań dosyć zamkniętej grupy jaką stanowią osoby niesłyszące”; — dobra atmosfera i wysoka jakość merytoryczna wydarzeń: „Energia, radość, przekazywane informacje, odbiór tychże, wdzięczność za udostępnianie wydarzeń, kreatywność i odwaga osób organizujących, chęć współpracy i wspólnej nauki”. 	<ul style="list-style-type: none"> — dofinansowanie zmniejszone o połowę względem wnioskowanej kwoty; — konieczność zmniejszenia liczby i zasięgu wydarzeń w związku ze zmniejszonym finansowaniem; — „brak fachowego sprzętu (nagłośnienie, mikrofony...) podczas spacerów”; — niezręczności w kontaktach z osobami głuchymi: „Minusy, jeżeli wystąpiły, były mikroskopijne i wynikały raczej z różnic kulturowych. Z biegiem czasu, pod wpływem wspólnego działania, uda się to dopracować”.

Wśród pomysłów na zmiany/ulepszenia/rozwińnięcie/kontynuację projektu „Otwarta Miga” badani uczestnicy wymieniali:

- skupienie na tematach lokalnych, spotkania autorskie wokół książek o Łodzi;
- zorganizowanie kursu/szkolenia PJM dla osób słyszących lub cyklu spotkań z lekcjami PJM;
- zwiększenie liczby spacerów, konsultowanie tematyki spacerów z uczestnikami (pojawiły się pomysły spacerów dotyczących sławnych mieszkańców Łodzi, historii fabrykantów, współczesnej Łodzi);
- jedna osoba zwróciła także uwagę, że ciekawy mógłby być spacer niespodzianka (tematyka odkrywa się sukcesywnie, w trakcie trwania spaceru);
- przeprowadzenie spaceru fotograficznego lub warsztatów fotograficznych;
- wyjście ze spacerami poza Śródmieście (na którym koncentruje się Otwarta), np. na Olechów;
- poprawę promocji wydarzeń w różnych kręgach wiekowych odbiorców (inne kanały promocji dla seniorów, młodzieży, osób głuchych i słyszących);
- turniej gier planszowych (wieczorowo lub weekendowo).

Badani wskazali także na to, że uczestnicy są w różnym wieku, a wybieranie pomysłów „na gorąco” nie jest najlepszym rozwiązaniem. Dużo lepsze byłoby wybieranie z przygotowanej wcześniej listy i dyskusowanie nad zawartością i przebiegiem danego typu wydarzenia (konsensualna organizacja). Tym sposobem, z większej listy wydarzeń, powstawałaby lista wydarzeń preferowanych, które byłyby organizowane wspólnymi siłami. Podczas obserwacji organizatorzy wspomnieli także, że planują warsztaty rękodzielnicze (np. stolarskie lub poświęcone ozdabianiu doniczek), ale będą jeszcze badać zainteresowanie uczestników tego typu aktywnościami.

Uczestników spaceru i organizatorów pytaliśmy także o potrzeby kulturalne mieszkańców Łodzi. Na liście potrzeb wymienianych przez badanych znalazły się takie postulaty:

- więcej bezpłatnych wydarzeń;
- lepsza informacja o wydarzeniach kulturalnych;
- lepsza promocja kierowana do wszystkich grup wiekowych i grup o szczególnych potrzebach „Według mnie potrzeba większego nagłaśniania różnych imprez, nie każdy korzysta z mediów społecznościowych”;
- „jawne i widoczne cenniki wydarzeń (co jest darmowe, co płatne i dlaczego, skoro fundusze są z budżetu miejskiego)”;
- stworzenie oferty „ekologicznie zrównoważonych zajęć”;
- większa dostępność do imprez i działań kulturalno-edukacyjnych dla grup wykluczonych;
- więcej działań dla dzieci.

Na końcu ankiety kierowanej do organizatorów pytaliśmy o propozycje zmian w Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi. Głównym wątkiem w przypadku tego projektu okazało się zapewnienie płynnego, większego „dostępu do funduszy dla osób wykluczonych i z barierami, dla większego ich wsparcia”. Jeden ze współpracowników w projekcie „Otwarta Miga” podzielił się konkretnymi obawami: „Martwi mnie zbyt mała, znikoma nawet ilość wydarzeń tłumaczonych na PJM”. Krytyka ta dotyczyła nie tylko ewaluowanego Programu, ale także innych, podobnych programów grantowych i mniejszych inicjatyw:

„Bogactwo oferty kulturalnej jest olbrzymie. Za mało wydarzeń oraz imprez z dopiskiem PJM. Są tłumacze, którzy chętnie wezmą w nich udział. Martwi mnie określenie — wycieczki dla polskojęzycznych mieszkańców. Są też niesłyszący mieszkańcy, posługujący się językiem migowym. [...] Krótco mówiąc, chodzi o większe dofinansowanie dla takich wydarzeń pod kątem tłumaczenia ich na PJM. Są tłumacze certyfikowani, a także spora liczba zdolnych i biegłych tłumaczy bez certyfikacji, których zdolności można wykorzystać do wydarzeń mniejszej wagi, a jednak tak bardzo potrzebnych”.

Dla organizatorów projektu problematyczny był także brak fachowego poradnictwa i wsparcia związany z „brakiem jednostki koordynującej podobne wydarzenia”. To pokazuje, że beneficjenci programu chcieliby móc dzielić się swoimi doświadczeniami i czerpać z doświadczeń koordynatorów podobnych działań. Otwarta Ekipa zasygnalizowała także potrzebę zapewnienia „większej promocji realizowanych działań ze strony Urzędu”.

WYNIKI OBSERWACJI

Obserwacja uczestnicząca odbyła się stacjonarnie, 8 sierpnia 2021 roku, podczas spaceru „Magiczne Podwórka” oraz spotkania w Bibliotece Otwartej w Łodzi, na które organizatorzy zaprosili chętnych uczestników wycieczki bezpośrednio po jej zakończeniu. Wydarzenie trwało od godziny 13.00 do 16.45, spacer trwał prawie 3 godziny, a spotkanie kolejną godzinę. Trasa spaceru biegła od Biblioteki Otwartej przy ul. Narutowicza, przez ul. Piotrkowską w stronę Pasażu Róży i z powrotem do Biblioteki. Zwiedzaliśmy kolejne podwórka przylegające do Piotrkowskiej i wysłuchiwalismy opowieści przewodnika Krzysztof Olkusa o historii, mieszkańcach i współczesnych losach zwiedzanych miejsc. Opowieści przewodnika tłumaczył na Polski Język Migowy certyfikowany tłumacz Sebastian Jasitczak.

Pierwsi uczestnicy zaczęli gromadzić się przed Biblioteką Otwartą na 20 minut przed początkiem wydarzenia. O 13.00 zebrał się już spory tłum uczestników, frekwencja na ostatnim z trzech spacerów zaskoczyła samych organizatorów. W spacerze brało udział ponad 70 osób, chociaż nie wszyscy od początku do końca. Gdy byliśmy już w trasie, do grupy spacerowiczów dołączyło parę osób przyciągniętych opowieścią przewodnika (np. turystki, które akurat zwiedzały Łódź). Te osoby z zaangażowaniem uczestniczyły w wydarzeniu i zostały do końca wycieczki. Natomiast pod koniec spaceru część grupy zaczęła się odłączać, najpewniej ze zmęczenia (po trzech godzinach trasy). Upań i senioralny wiek dużej części uczestników nie ułatwiały zadania.

Spacer miał spokojne tempo, aby każdy z uczestników mógł nadążyć za grupą. Raz zdarzyło się, że czekaliśmy na część wycieczki, która zagubiła się po drodze. Podczas zwiedzania poszczególnych podwórek przewodnik opowiadał przygotowane historie i ciekawostki, ale dawał też czas na zapoznanie się z przestrzenią, co sprawiło, że odbiór spaceru był zindywidualizowany. Najbliżej przewodnika trzymała się grupka osób głuchych z tłumaczem PJM — oni organizowali sobie przestrzeń tak, aby każdy mógł wyraźnie widzieć migającego tłumacza oraz by widzieć siebie nawzajem i móc dyskutować w PJM. Reszta uczestników słuchała przewodnika z różnym zaangażowaniem, niektóre osoby rozmawiały między sobą, czasami ktoś odpoczywał obok grupy, gdy było miejsce, na którym można było przysiąść.

Przy Piotrkowskiej największym problemem była akustyka i brak miejsca. Przy głośniejszej, tłumnej ulicy nie zawsze dobrze było słyszeć przewodnika, który nie miał sprzętu nagłaśniającego i mógł polegać tylko na własnym głosie. Z kolei osobom głuchym trudno było zgromadzić się wokół tłumacza, bo nie zawsze dla grupy było miejsce na wąskich chodnikach. W podwórkach nie było tego problemu, za to mało komfortowe było oglądanie materiałów fotograficznych, które przewodnik pokazywał podczas kilku opowieści (wydruki miały słabą jakość, były w koszulkach/skoroszybie i w nie najlepszym stanie). Trudno je było oglądać, bo nie każdy z tak dużej wycieczki miał szansę podejść bliżej, by je obejrzeć z bliska. Lepiej byłoby rozdać uczestnikom handouty/booklety/pojedyncze wydruki lub pokazywać zdjęcia na tablecie, albo zaproponować aplikację dającą dostęp do omawianych materiałów, która umożliwiłaby realizację „hybrydowych” spacerów.

Po spacerze odbyło się spotkanie w siedzibie Biblioteki Otwartej, podczas którego w miłej atmosferze, herbacie i kawie, rozmawialiśmy o spacerze. Organizatorzy pomogli nam przeprowadzić badanie, tłumaczyli nasze pytania ewaluacyjne i odpowiedzi głuchych uczestników wycieczki. Dyskutowaliśmy o właśnie zakończonym spacerze oraz o poprzednich spotkaniach w projekcie i rozmawialiśmy o pomysłach na kontynuację i lepszą promocję projektu. Na końcu tłumacz PJM nauczył zgromadzonych kilku podstawowych znaków/słów w PJM, co zostało ciepło przyjęte. Sala mocno zaangażowała się w tą minilekcję. A po spotkaniu kilka osób głuchych uczestniczących w spacerze i spotkaniu zostało z pracownikami i tłumaczem, aby założyć karty biblioteczne.

W poniższej tabeli prezentujemy zmodyfikowaną wersję analizy SWOT, która pokazuje sprzyjające i niesprzyjające warunki realizacji projektu oraz szanse i bariery w kontynuacji działalności Otwartej Ekipy na rzecz środowiska osób głuchych.

Tabela 14. Uwarunkowania realizacji projektu „Otwarta miga”

WARUNKI SPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU	WARUNKI NIESPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU
<ul style="list-style-type: none"> — sprawdzona, dobra współpraca z tłumaczem PJM i przewodnikiem po Łodzi, którzy tworzyli zgrany, zaangażowany duet; — familiarna, luźna, włączająca atmosfera; — ciekawa treść i forma spaceru, wydarzenie atrakcyjne także dla przypadkowych przechodniów; — krótki kurs podstawowych wyrażen w PJM po spacerze, który spotkał się z zainteresowaniem uczestników spotkania; — zainteresowanie lokalnych mediów wydarzeniem i projektem, zaangażowanie w promocję, które przełożyło się na wysoką frekwencję; — dobra pogoda w czasie spaceru; — wsparcie OPUS i Biblioteki Otwartej (kwestie formalne i lokalowe); — SPONTANICZNOŚĆ, bo z jednej strony — idziemy tam, gdzie mamy jeszcze siłę, ale z drugiej — jak dane podwórko jest zamknięte, to nic nie możemy zrobić... Zatem każdy spacer ma swój plan, ale każdy 	<ul style="list-style-type: none"> — brak profesjonalnego nagłośnienia; — brak sprzętu (np. tablety, „handouty” dla uczestników z wydrukami wysokiej jakości itp.), który umożliwiłby lepszą ekspozycję materiałów wizualnych pokazywanych podczas spacerów; — długi czas trwania spaceru (wycieczka była zaplanowana na 2 godziny, a trwała 3); spacer był dość męczący, pod koniec niektóre osoby rezygnowały, grupa się zmniejszała; — ruch miejski/turyści; — niepewność odnośnie do dalszego finansowania (z refleksji organizatorów); — napięcie czasowe (pewien pośpiech w tym, żeby ze wszystkim zdążyć w założonych ramach czasowych).

<p>przebiega swoim, unikatowym rytmem (jest bardziej doświadczeniem, niż odtworzeniem planu).</p>	
<p>MOŻLIWOŚCI, SZANSE NA PRZYSZŁOŚĆ</p>	<p>PROBLEMY, PORAŻKI, BARIERY W ROZWIJANIU PROGRAMU</p>
<p>— zaangażowanie ekipy pomysłodawców, tłumacza i przewodnika zarówno bezpośrednio w organizację wydarzenia, jak i rozwijanie projektu oraz wcielanie w życie idei otwartości instytucji kultury na osoby głuche;</p> <p>— stworzenie przestrzeni spotkania osób z niepełnosprawnościami i pełnosprawnych klientów biblioteki; integracja osób głuchych i mieszkańców miasta zainteresowanych PJM oraz kulturą osób głuchych;</p> <p>— organizacja ma sieć wspierających ją „przyjaciół” (dziennikarska z RET SAT, pani z Urzędu Miasta, zaprzyjaźnieni przewodnicy miejscy na trasie spaceru, organizatorzy pozostałych, ewaluowanych projektów);</p> <p>— jest szansa na więcej innych/nowych działań, bo organizatorzy mają jeszcze wiele pomysłów;</p> <p>— otwartość na inne aktywności (uczestnicy sami zgłaszają pomysły na to, co by to mogło być);</p> <p>— humorystyczny sposób prowadzenia spacerów i otwarte podejścia do uczestników, którzy integrują się ze sobą (część uczestniczy w kolejnych wydarzeniach), ale i zarażają dobrą energią przypadkowych, przyłączających się spacerowiczów;</p> <p>— dobrze działająca poczta pantoflowa — główni uczestnicy (osoby głuche) angażują kolejne osoby głuche w uczestnictwo w wydarzeniach projektowych (oddolna, samodzielna rekrutacja).</p>	<p>— budżet projektu okrojony o połowę (przez UMŁ);</p> <p>— niewystarczająca promocja, kanały promocji niedopasowane do grupy odbiorców (z wyjątkiem poczty pantoflowej, która odgrywa kluczową rolę we wspomianej obok, oddolnej rekrutacji). Doskonale pokazał to udział w spacerze trzech dziewczyn z Wrocławia, które same wybrały się na poszukiwanie łódzkich murali, a dołączyły do naszego spaceru po drodze. Jak same przyznały: uważają, że ich znajomi nie mieli żadnej szansy usłyszeć o tej inicjatywie; ich udział to czysty przypadek.</p>

Studium przypadku 4: „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”, czyli profesjonalni animatorzy w społeczności lokalnej

Charakterystyka projektu

Tabela 15. Metryczka projektu "Stefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki"

Działania w projekcie: WARSZTATY EDUKACYJNE poświęcone Retkini, łączące identyfikowanie kluczowych miejsc osiedla i przybliżanie jego historii (w formie prelekcji, spacerów etc.) SPOTKANIA ANIMACYJNE z mieszkańcami Retkini w Bibliotece przy Kostki, poświęcone integracji, planowaniu działań w ramach Strefy Aktywności Sąsiedzkiej oraz tematyczne (np. fotografia, rękodzieło) INICJATYWY MIESZKAŃCÓW realizowane przy wsparciu animatorów SAS FORUM SĄSIEDZKIE służące prezentacji efektów lokalnych inicjatyw mieszkańców Retkini (element ewaluacji wewnętrznej projektu).
Organizatorzy projektu: — CENTRUM PROMOCJI I ROZWOJU INICJATYW OBYWATELSKICH "OPUS" — FUNDACJA „STREFA” — BIBLIOTEKA KOSTKA (filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi; podmiot samorządowy).
Uczestnicy projektu: — MIESZKAŃCY OSIEDLA RETKINIA w wieku 25-60 lat, aktywni zawodowo, rodziny z dziećmi; — INSTYTUCJE Z OSIEDLA RETKINIA, szczególnie BIBLIOTEKA „PRZY KOSTKI”; — LOKALNI LIDERZY, osoby animujące społeczność lokalną Retkini.

Główne wnioski i rekomendacje

Ważna jest globalność. Działania „Strefy Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki” pokazują, jak istotne jest dostrzeżenie sąsiedzkich wspólnot oraz mikrolokalnych społeczności na tle całego miasta (Łodzi) oraz ich kreowanie tam, gdzie procesy integracji są hamowane przez różne czynniki zewnętrzne (brak czasu, brak oferty kulturalnej itd.) i wewnętrzne (brak wiedzy o tym, jak działać i jakie są potrzeby mieszkańców). Aktywizacja — na drodze umiejscowienia Retkini w kontekście ogólnomiejskim, ale z naciskiem na lokalny sznyt, przestrzeń, społeczno-demograficzną charakterystykę mieszkańców — pozwala uczestnikom poczuć się częścią większej całości (Łódź), przy jednoczesnym kultywowaniu swojej kulturowej specyfiki i odrębności, związanej z miejscem zamieszkania (Retkinia).

Ważne są obszary obrzeżne. Poza obszarem dzielnic centralnych, historycznych polskich miast często rozciąga się kulturalna pustynia i Łódź nie jest tutaj wyjątkiem. Integrowanie ludzi z różnych światów, o różnej historii związków z danym miejscem, łączy się z przewalczaniem mitu podmiejskiej sypialni. SAS zwraca uwagę na fakt, że te satelickie obszary miasta stanowią ważne zaplecze rekrutacji użytkowników terenów centralnych, ale i współtworzą tożsamość miasta jako całości. „Peryferyjność”, wyłącznie w znaczeniu oddalenia od centrum, nie musi być związana z brakiem oferty kulturalnej, działań animacyjnych czy oddolnych inicjatyw samych mieszkańców. Może być bowiem zwróceniem uwagi na otoczenie tego, co centralne; domknięciem miasta z sobie tylko właściwą historią, nie będącą udziałem okolic Piotrkowskiej.

Ważne jest przekazywanie wędki. „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki” pokazuje, że pobudzenie do działania, wypełnianie pustego czasu i zaciekawienie (budowane na wypracowanej wcześniej umiejętności słuchania potrzeb) mogą przekładać się na inicjatywność samych uczestników. Pozwalają innym, zobaczyć samych siebie i sobie podobnych. Oparcie sąsiedzkiego forum na tej zasadzie, prowadzi do powstawania pomysłów na kolejne projekty, pilotowane przez profesjonalistów (OPUS). Impuls inicjatyw powstaje oddolnie, zastępując przymus partycypacyjny wolą nie tylko czerpania z oferty innych, ale i czynienia indywidualnego wkładu (jako wariantu samorealizacji) na rzecz potrzeb zbiorowych.

Ważna jest działalność twórcza. Pokazanie szerokiego wachlarza różnych aktywności (spacery miejskie, pikniki, warsztaty rękodzieła, relaksacji, zajęcia z zakresu zoopsychologii etc.), które dają wybór i możliwość wejścia w relację z innymi — w ramach tworzenia czegoś wspólnie, jak i przy okazji, niezależnie od tematu zajęć — pobudza potencjał kreatywny uczestników i skłania do namysłu nad tym, co chcemy powiedzieć, pokazać; w co i w jakim zakresie się zaangażować, co dać od siebie innym. Płynne przechodzenie pomiędzy rolą odbiorcy i twórcy pozwala na wiele aktywności spojrzeć z dwóch różnych stron, ocenić atrakcyjność własnych pomysłów i z krytycznym namysłem podejść do oferty innych. Tym samym, bierna recepcja zastępowana jest świadomym odbiorem, który kształtuje gusta uczestników i pozwala im na ich plastyczne kreowanie dalej.

Ważne jest pokazanie „że można”. Odczuwanie pewnych potrzeb czy deficytów nie jest tożsame z dążeniem do ich zaspokojenia i/lub usunięcia. Co więcej, świadomość ich istnienia często gubi się w natłoku codziennych spraw i obowiązków, schodząc na drugi plan w hierarchii wartości. Przypomnienie o tym (na drodze aktywizacji, zainicjowania procesów integracyjnych, pobudzenia kreatywności) nie tylko zatem poprawia dobrostan i samopoczucie uczestników, ale jest też drogą poprawy ich samooceny, relacji sąsiedzkich oraz otwiera przed nimi świat zupełnie nowych doznań i przeżyć (świat innych, świat sąsiadów z bloku). Mnogość zadań, jakie stawia przez sobą Forum, jest podporządkowana naczelnym zasadom: „ty też możesz”, „ty też potrafisz”, „inni mają podobnie”. Przewyciężanie imposybilizmu i powtarzalnych rutyn pokazuje w pozytywnym świetle, jak to jest wyjść z siebie i stanąć obok — w roli twórcy i sąsiada.

Szczegółowe ustalenia badawcze

WYNIKI ANALIZY DANYCH ZASTANYCH

Opisywany projekt został zainaugurowany już w drugiej połowie 2020 roku przez łódzkie Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich „OPUS”, w ramach szerszego programu inicjatyw, realizowanych pod wspólną nazwą Sąsiedzkich Stref Aktywności. Celem tych Stref jest integrowanie i aktywizowanie mieszkańców wokół instytucji kultury znajdujących się w ich okolicy zamieszkania (np. bibliotek). Biblioteka Kostka (filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi, znajdująca się przy ul. Napierskiego 4) jest jedną z takich instytucji, lokalnie związanych z Retkinią (kompleks osiedli mieszkaniowych w południowo-zachodniej części Łodzi). Na kanwie tworzenia kolejnych SASów przygotowany został projekt „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”, dedykowany temu regionowi Łodzi, a partnerem projektu została Fundacja „Strefa”, która — jak czytamy we wniosku oferty o wspólną realizację

zadania publicznego (opis projektu) — „wydzielona została z działań animacyjnych Centrum OPUS. Jej głównym celem w działaniach w Łodzi i regionie będzie prowadzenie projektów edukacyjno-aktywizacyjnych skierowanych bezpośrednio do mieszkańców”. O ścisłej współpracy OPUS, Fundacji i Biblioteki przekonuje także inny fragment tego samego dokumentu: „Od stycznia 2020 wraz z Biblioteką Miejską realizujemy program Strefa Aktywności Sąsiedzkiej, która wpisuje się w nowy model działania bibliotek w Łodzi. Przedstawiony projekt jest częścią działań wpisanych w działania SAS”.

Na fanpage’u biblioteki mogliśmy przeczytać 3 lipca 2020 r.: „Po krótkim uśpieniu, związanym z pandemią COVID-19, wybudzamy projekt Strefy Aktywności Sąsiedzkiej (SAS). Podczas żywiłowego zebrania z kierowniczkami łódzkich bibliotek: Biblioteka Gdańska w Łodzi, Biblioteka Otwarta, Biblioteka Rozgrywka oraz Biblioteka przy Kostki — Filia 26 Biblioteki Miejskiej w Łodzi omówiliśmy plan działań i strategię promocyjną pierwszych aktywności w przestrzeni miejskiej” (Facebook.com). Od tego czasu informacje na temat SAS pojawiały się już regularnie (8.07.2020 o pierwszym spotkaniu organizacyjnym, 22 i 23.07.2020 o problemach Retkini zdiagnozowanych wśród mieszkańców, 7.09.2020 o bibliotecznym spacerze po Retkini w ramach SAS-ów itd.). Pierwsze informacje na temat kolejnej „edycji” SAS-ów, realizowanej w ramach projektu „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”, pojawia się natomiast 20 lipca br. i jest to zapowiedź spotkania koncepcyjnego, z datą wyznaczoną na dzień 22 lipca br. „Kostka” (biblioteka używa także tej skróconej nazwy od 12.04.2021 r.) uczestniczyła także w sposób bezpośredni w poszczególnych inicjatywach związanych z projektem, m.in. poczynając od 28 lipca br., przed siedzibą biblioteki wystawiona była lista z propozycjami tematów spotkań w ramach SAS-ów (do wyboru przez mieszkańców), a te, które zostały wybrane, organizowane były na terenie Biblioteki. Posty poświęcone poszczególnym tematów spotkań i warsztatów doczekały się znaczącej liczby polubień oraz komentarzy. Dodatkowym atutem, przemawiającym na rzecz wyboru tego miejsca jako punktu realizacji spotkań związanych z SAS-ami, jest ponowne otwarcie biblioteki w kwietniu 2021 r., które nastąpiło po remoncie. W efekcie jego przeprowadzenia (ze środków Biblioteki Miejskiej w Łodzi), „Kostka” została wyposażona w pracownię komputerową, nowe meble i kącik dla dzieci (lustrbiblioteki.pl).

Warto także wspomnieć o IV Forum Sąsiedzkim, które stanowiło podsumowanie działań w ramach SAS-ów, podejmowanych w roku 2021. Wydarzenie (zaplanowane na 15.10.2021) oraz towarzyszący mu recital Anny Paszkowskiej były transmitowane na żywo w social mediach biblioteki (Facebook.com). Informacje nt. SAS-ów — nie licząc działań własnych biblioteki — stanowią jedyne informacje zamieszczone na fanpage’u w serwisie Facebook.com, co dodatkowo uczyniło działanie projektowe i ułatwia dotarcie do informacji na ich temat po linii podmiotów powiązanych organizacyjnie.

Z kolei fanpage SAS-ów w serwisie Facebook.com, który wystartował 3 lipca 2020 r., zawiera nieco więcej informacji o tych wydarzeniach, warsztatach i działaniach realizowanych w ramach SAS-ów, które nie miały bezpośredniego związku z Retkinią i „Kostką” (zwłaszcza w 2020 r., kiedy to Bałuty były równie ważnym miejscem działań związanych z SAS). Zgodnie z podsumowaniem w ramach III Forum Sąsiedzkiego (16.12.2020) oraz treścią filmu zamieszczonego na fanpage’u w dniu 31.12.2020, w SAS-ach, w roku 2020, brały udział 4 filie Biblioteki Miejskiej w Łodzi: Otwarta, Rozgrywka, Przy Kostki oraz Gdańska. Należy jednak pamiętać, że był to pierwszy rok realizacji SAS-ów, w trakcie którego dopracowywane były także metody aktywizacyjne i reguły współpracy, na rzecz kolejnych edycji. To właśnie wtedy powstają zręby przyszłej, zakrojonej na szerszą skalę współpracy. Zgodnie z treścią,

cytowanego już, wniosku oferty: „Działania z Biblioteką przy Kostki rozpoczęły się już w roku 2020, kiedy odbyło się kilka spotkań animacyjnych, które zaowocowały utworzeniem grupy wolontariuszy”. W okresie przejściowym pomiędzy kolejnymi „edycjami” SAS-ów (styczeń-luty 2021) dominują informacje o inicjatywach innych podmiotów, związanych z animacją kulturalną i działalnością innych NGO-sów na terenie Łodzi. Począwszy od 1.03.2021, kiedy pojawia się informacja o spotkaniu inaugurującym działania Strefy Aktywności Sąsiedzkiej, powiązanie SAS-ów z Retkinią staje się już obowiązującą wykładnią dla prezentowanych informacji. Wyjątek stanowią informacje nt. „Kostki”, niezwiązane w sposób bezpośredni z SAS-ami (np. informacja z 10.03.2021 o przyznaniu Martynie Urbaniak, z Biblioteki przy Kostki, nagrody Łódzki Bibliotekarz Roku 2020 oraz o wydarzeniach współorganizowanych przez OPUS i/lub podmioty partnerskie) oraz przekazywane dalej informacje o działaniach animowanych przez inne, łódzkie biblioteki (np. Odyseja i Tuvim).

Druga z wymienionych kategorii informacji zdecydowanie dominuje na przestrzeni drugiej połowy czerwca i pierwszej połowy lipca 2021 r., kiedy to osoby związane „Kostką” korzystały z okresu urlopowego. Począwszy od 20.07.2021, kiedy to pojawia się informacja o spotkaniu planującym „Strefy Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki” (zaplanowanym na 22.07.2021), informacje o projekcie znów pojawiają się w mediach społecznościowych z podobną intensywnością jak przed okresem urlopowym (m.in. 29 lipca zostaje upowszechnione nowe logo projektu). Co więcej, szerszy projekt (SAS), którego częścią jest „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki” nie traci wówczas swojego impetu. Jak piszą 11 sierpnia organizatorzy: „W planach mamy naukę chodzenia po linie, spacer filozoficzny, zajęcia Mindfulness, warsztaty nordic walking, zabawy w podchody, zajęcia z edukacji seksualnych dla rodziców i wiele, wiele więcej!” (Facebook.com). Wszystkie te wydarzenia zostały następnie zrealizowane na przestrzeni sierpnia i września 2021, we współpracy z bibliotekami (Odyseja, Otwarta, Kostka) oraz w kilku innych destynacjach (m.in. Park Helenów, Centrum OPUS, spacer w różnych punktach Łodzi). Przełom września i października to kolejne wzmożenie działań, z finalizacją projektu w postaci IV Forum Sąsiedzkiego (15.10.2021), któremu towarzyszyły dyskusje, poświęcone temu „jak chronić zieleń miejską, drzewa i pisać petycje; co daje Budżet Obywatelski; jak pracować i działać z mieszkańcami” (Facebook.com), dyskusja panelowa oraz wspomniany recital. Nagrania z wszystkich tych wydarzeń są dostępne w mediach społecznościowych organizatorów. Skrócone informacje nt. wszystkich działań projektowych można znaleźć także na Instagramie (@strefaaktywnosciasiedzkiej). Na stronie organizatorów można znaleźć informację, że projekt nadal jest aktywny (<https://opus.org.pl/strefa-aktywnosci-sasiedzkiej-przy-kostki>), a działania opisywane w social media pokazują, że organizatorzy wciąż starają się podtrzymać aktywność mieszkańców i stale poszerzać ofertę adresowanych do nich zajęć, warsztatów i spotkań.

Warto wspomnieć także o informacjach nt. projektu, które znalazły się w innych źródłach sieciowych, niezależnych od organizatorów. Pojedyncze artykuły pojawiły się w takich serwisach, jak plasterlodzki.pl, lodz.pl, regiocentrum.pl oraz w łódzkim wydaniu „Gazety Wyborczej”. Część z nich odnosi się jednak do SAS-ów w ogólności (rok 2020) lub wspomina o projekcie jako inicjatywie partnerów innego/powiązane wydarzenia. Brak jest natomiast informacji na stronach miejskich i samorządowych (wyjątek stanowią media społecznościowe innych, łódzkich organizacji pozarządowych), które pozwoliłyby dotrzeć do innych i/lub szerszych kategorii odbiorców.

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

Wśród motywacji do wzięcia udziału w projekcie zarówno wśród organizatorów, jak i uczestników przeważało myślenie o osobistych pasjach i zainteresowaniach oraz społeczności lokalnej jako ważnej wartości. Za ilustrację posłużyć mogą następujące wypowiedzi organizatorek: (1) „Udział w projekcie wzięłam ze względu na poszerzenie działalności Biblioteki Kostka i możliwość integracji lokalnej społeczności”, (2) „Działania społeczne to moja pasja; chęć zawiązania nowej relacji sąsiedzkiej wokół Biblioteki Kostka”. Uczestnicy podkreślali dodatkowo możliwość rozwoju, jaki dawał udział w SAS przy Kostki, a także brak odpłatności za udział w projekcie: „Chciałam rozwinąć swoje umiejętności, poznać nowe zagadnienia”; „Atrakcyjne zajęcia w dodatku nieodpłatne — czego chcieć więcej”; „Zainteresowała mnie tematyka”. Jedna osoba podkreśliła lokalny aspekt wydarzeń przy Bibliotece Kostka i przyznała, że wzięła udział w projekcie „ze względu na miejsce zamieszkania”.

W poniższej tabeli zebraliśmy opinie badanych o plusach i minusach ewaluowanego projektu bądź wydarzenia.

Tabela 16. Plusy i minusy projektu „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”

	PLUSY PROJEKTU	MINUSY PROJEKTU
PERSPEKTYWA UCZESTNIKÓW	<ul style="list-style-type: none"> — ciekawa, interesująca i angażująca tematyka: „Wszystkie wydarzenia organizowane w projekcie są udane i interesujące”; „szeroki zakres tematyki warsztatów”; „oryginalność zajęć, atrakcyjny sposób prowadzenia zajęć, świetna atmosfera, profesjonalizm”; — dobra organizacja, promocja i komunikacja organizatorów z uczestnikami: „Wszystko jest dobrze zorganizowane. Jestem dobrze poinformowana i usatysfakcjonowana jakością działań”; — profesjonalne prowadzenie warsztatów: „Warsztaty były przygotowane i poprowadzone w sposób profesjonalny”; — oferta trafiająca do rodzin z dziećmi: „Projekty są bardzo ciekawe oraz prowadzone w bardzo atrakcyjny sposób zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych. To jedna z najlepszych inicjatyw, w jakich miałem okazję brać udział wraz z moją córką”; — walor integracyjny: „ciekawe pomysły, inspirujące rozmowy”; „Zaproponowane zajęcia pozwoliły mi nawiązać przyjacielskie relacje i osobami z najbliższej okolicy”; — możliwość samorozwoju: „miałam możliwość nauczyć się nowych rzeczy i osiąść nowe umiejętności”. 	<ul style="list-style-type: none"> — za krótki czas trwania wydarzeń; — zbyt rzadkie spotkania (potrzeba większej częstotliwości spotkań); — „Gdybym miał możliwość, to zwiększyłbym znacząco budżet na takie działania, gdyż one realnie integrują lokalne społeczności, a to bardzo ważne”.
PERSPEKTYWA ORGANIZATORÓW	<ul style="list-style-type: none"> — duże zainteresowanie społeczności lokalnej: „wzrost frekwencji podczas spotkań”; „Na pierwszy spacer po Retkini, który organizowałyśmy, przybyło przeszło 70 osób, zakładaliśmy obecność 30 i na tyle były przygotowane listy obecności. Jeszcze długo po spacerze słyszeliśmy na spotkaniach, jak bardzo ludzie są wdzięczni za możliwość wzięcia w nim udziału”; „sama frekwencja na spotkaniach, spacerach świadczy o dużej potrzebie organizowania spotkań sąsiedzkich, animowaniu sąsiedztwa i chęci do tworzenia relacji”; — integrowanie społeczności lokalnej, „możliwość współpracy z innymi”; — stworzenie ciekawej, zachęcającej do kreatywności oferty dla mieszkańców Retkini: „Mieliśmy możliwość zrealizować wiele ciekawych wydarzeń dla naszej społeczności”; „Możliwość spędzania czasu w twórczy sposób bardzo im [mieszkańcom] się podoba”; 	<ul style="list-style-type: none"> — za mały budżet, obcięcie funduszy na realizację projektu.

	<p>— aktywizacja mieszkańców, wzrost ich zaangażowania w sprawy społeczności lokalnej: „Dzięki temu projektowi [mieszkańcy] wzięli udział w wielu ciekawych wydarzeniach, co bardzo ich zaktywizowało i zmotywowało do dalszych działań”; „zaangażowanie i wpływ na tematykę spotkań (głosowanie czytelników”;</p> <p>— „bardzo dobra komunikacja”;</p> <p>— ciekawe, „przemysłane pomysły”.</p>	
--	--	--

Potrzeby mieszkańców Łodzi, o których pisali badani, były raczej standardowe („spotkania autorskie, spacery, warsztaty twórcze”; „warsztaty kreatywne, spacery edukacyjne”; „spotkania na żywo w przestrzeni miejskiej, koncerty, wystawy plenerowe”). Kilka osób zwróciło uwagę na potrzebę wspierania aktywności lokalnej i animowanie wspólnot mieszkańców przez oferowanie im ciekawych form spędzania wspólnie czasu: (1) „Mieszkańcy Łodzi potrzebują między innymi zwiększenia lokalnych aktywności — w wielu miastach świetnie sprawdzają się w tym celu na przykład gry planszowe i najróżniejsze kluby planszówkowe oraz turnieje!”; (2) „[mieszkańcy potrzebują] otwartości, wysłuchania potrzeb, ciekawych propozycji spędzania czasu wolnego”. Pojawił się także wyraźny wątek wskazujący na potrzebę realizacji wydarzeń w peryferyjnych dzielnicach miasta, tak by oferta kulturalna dotarła także do mieszkańców niemobilnych, omijających centrum, takich, których życie codzienne toczy się z różnych względów głównie w miejscu zamieszkania: „Niestety, mieszkańcy Retkini mają utrudniony dostęp do atrakcji kulturalnych dziejących się w centrum miasta Łodzi. Na Retkini dzieje się niewiele, a mieszkańcy są bardzo chętni. [...] zmieniałbym jedynie to, aby docierać ze swoimi działaniami do mieszkańców obrzeży miasta Łodzi. W Centrum Łodzi dużo się dzieje, jest w czym wybierać, ale pamiętajmy o tym, że nie każdy ma możliwość uczestniczenia w wydarzeniach znacznie oddalonych od miejsca zamieszkania”.

Starsi uczestnicy badania (powyżej 40. roku życia) podkreślali także chęć udziału w warsztatach poświęconych bezpiecznemu korzystaniu z zasobów internetowych oraz zwiększenia ilości spotkań z artystami, zwracając jednocześnie uwagę, że konieczne jest utrzymanie dotychczasowej oferty — odpowiednio zbilansowanej w zakresie wydarzeń adresowanych do dorosłych oraz do dzieci. Słowem: konieczna jest nie tyle zmiana, ile poszerzenie oferty, co bezpośrednio wiąże się z nakładami finansowymi i zaangażowaniem czasowo-organizacyjnym podmiotów inicjujących.

WYNIKI OBSERWACJI

Zgodnie z pierwotnymi założeniami, badania obserwacyjne miały zostać zrealizowane podczas jednej ze wskazanych inicjatyw, realizowanych w ramach projektu „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”:

- 23.08.2021 — warsztaty z tworzenia biżuterii (Biblioteka Kostka, godz. 17:00-19:00), link: <https://fb.me/e/1GSV4vRch>;
- 30.08.2021 — warsztaty z decoupage’u (Biblioteka Kostka, godz. 17:00-19:00), link: <https://fb.me/e/567hETZnj>;
- 06.09.2021 — detalowy spacer architektoniczny po Retkini (start przy „Kostce” o godz. 17:00), link: <https://fb.me/e/1JXNjBUxs>;
- 13.09.2021 — spotkanie ze sztuką relaksacji (Biblioteka Kostka, godz. 17:00-19:00), link: <https://fb.me/e/43eemmC5X>;

- 20.09.2021 — spotkanie planujące Forum Sąsiedzkie (Biblioteka Kostka, godz. 17:00-19:00), link: <https://fb.me/e/4EuBLXaTS>;

W związku ze stałą, popołudniową godziną spotkań (o godz. 17:00 rozpoczynały się także warsztaty z tworzenia makramowego kwietnika i zdobienia doniczek, organizowane dnia 16.08.2021, jak i wydarzenia w terminach późniejszych), niemożliwym okazało się dla zespołu ewaluacyjnego wzięcie osobistego udziału w którejkolwiek z organizowanych inicjatyw (kłopoty z powrotnymi połączeniami kolejowymi). Brak wydarzeń organizowanych w formule online (przed przetaniem września i października 2021) uniemożliwił także zastąpienie obserwacji w terenie (stacjonarnie, w toku spotkania) formą obserwacji cyfrowej (np. za pośrednictwem platform komunikacji zdalnej). Niemniej, należy podkreślić, że założone godziny spotkań są logiczną konsekwencją planu organizatorów, wyrażonego na łamach wniosku oferty o wspólną realizację zadania publicznego (opis projektu): „Planujemy, że odbiorcami będą mieszkańcy osiedla Retkinia, grupą do której chcemy dotrzeć, będą osoby w wieku 25-60 lat, ludzie aktywni zawodowo oraz rodziny z dziećmi. Jest to grupa, która najrzadziej korzysta z oferty Bibliotek, domów kultury. Częściowo jest to spowodowane tym, że nie mają czasu na aktywność kulturalną i społeczną poza pracą. W związku z tym będziemy proponować różne formy spotkań angażujące ich w godzinach popołudniowych w sposób elastyczny dla nich, a także atrakcyjny dla ich dzieci”. Zważywszy na fakt, że inicjatywy projektowe skierowane były (w większości) do osób w wieku produkcyjnym, pracujących, wybrane godziny organizacji wydarzeń wydają się być naturalnym i słusznym wyborem.

Ustalenia poczynione podczas analizy informacji pozyskanych dzięki wywiadowi grupowemu prowadzonemu z osobami realizującymi projekty w ramach Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej

W tej części raportu prezentujemy ustalenia płynące z wywiadu grupowego, w którym uczestniczyły osoby reprezentujące podmioty realizujące projekty poddawane ewaluacji. Analiza transkrypcji wywiadu oraz jego przebiegu pozwoliła na poczynienie następujących ustaleń dotyczących Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi:

Mocne i słabe strony Programu w perspektywie osób uczestniczących

Tabela 17. Mocne i słabsze strony Programu (wyodrębnione podczas wywiadu grupowego)

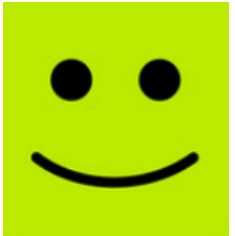

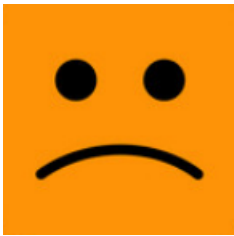
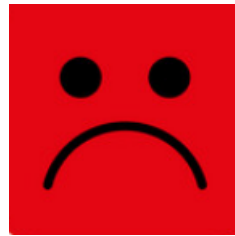
PLUSY PROGRAMU Za co badane osoby chwaliły Program?	MINUSY PROGRAMU Co badane osoby krytykowały w Programie?
<ul style="list-style-type: none"> • standard współpracy z Wydziałem Kultury UMŁ (fachowość, profesjonalizm, rzeczowość); • nastawienie pracowników Wydziału Kultury UMŁ do organizatorów wydarzeń („ludzkie podejście”); 	<ul style="list-style-type: none"> • „niewielki” budżet całego programu; • ograniczona promocja samego Programu (mała ilość informacji);

<ul style="list-style-type: none"> • funkcja „opiekunów projektu” ze strony UMŁ; • „prowadzenie za rękę” przez procedury i oferowanie pomocy w ich rozumieniu i/lub interpretowaniu (podpowiedzi przy pisaniu, pomoc przy rozliczaniu, porady telefoniczne itp.); • negocjowalność zakresu merytorycznego projektu w przypadku ograniczenia/umniejszenia kwot dofinansowania; • otwartość tematyczna Programu (każdy pomysł edukacyjno-kulturalny może się w nim „zmieścić”). 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczanie/umniejszanie kwot dofinansowania, uniemożliwiające realizację wszystkich zaplanowanych działań; • poczucie odpowiedzialności skrzyżowane z ograniczonym finansowaniem prowadzi do wymuszonego wolontariatu; • uwspólnione kryteria oceny oraz selekcji projektów zgłaszanych przez duże i małe podmioty (poczucie niesprawiedliwego traktowania), na kwotowo mniejsze i większe projekty (brak podziału konkursu na dla „małych” i „dużych” wnioskujących); • brak terytorialnej dywersyfikacji projektów na planie Łodzi (jeden projekt może wygrać w miejsce kilku mniejszych na danym obszarze); • część finansowa wniosku może stwarzać problemy niektórym organizacjom — tak na etapie zgłaszania, jak i rozliczania projektu (może dałoby się to uprościć?); • brak promocji wygranych projektów (np. za pośrednictwem profilu Łódź Pełna Kultury w serwisie Facebook.com i w innych kanałach należących do UMŁ), choć jest obowiązek ich zgłaszania przez organizatorów.
---	---

Oceny poszczególnych elementów/ etapów realizacji Programu (z perspektywy osób uczestniczących)

Poniżej zamieszczono z kolei tabelę zawierającą oceny poszczególnych elementów/etapów realizacji Programu.

Tabela 18. Oceny poszczególnych elementów/etapów Programu dokonywana przez uczestników wywiadu grupowego

Interpretacja ocen	
	
	
	
	OCENA
KRYTERIUM/OBSZAR OCENY	
Przydatność Programu dla instytucji	<ul style="list-style-type: none"> • praktycznie z każdym pomysłem można tam wystartować; • dobrze, że zwrócono uwagę na seniorów i grupy wykluczone;

	<ul style="list-style-type: none"> • otwartość na wszystkie projekty i podmioty — zarówno duże, jak i małe, co generuje także różne problemy (wspomniane w Tabeli 1); • beneficjenci są przekonani, że kryteria merytoryczne są kluczowe w ocenie zgłoszonych przez nich projektów (nie zawsze i nie wszędzie reprezentanci III Sektora mają takie poczucie);
Zakres działań, które obejmuje finansowanie z Programu	<ul style="list-style-type: none"> • praktycznie nieograniczony katalog działań edukacyjno-kulturalnych (brak sztywnych ram odniesienia); • możliwość realizacji działań na styku sztuki, kultury i sportu (efekt wzajemnego wzmocnienia i możliwość aktywizacji osób z nieco innymi potrzebami);
Promocja Programu wśród instytucji	<ul style="list-style-type: none"> • niewielka ilość informacji w mediach cyfrowych/internecie; • praktyczny brak informacji nt. Programu poza światem cyfrowym; • sporadyczne informacje sprawiają, że zaciera się pamięć o wymogach, granicznych terminach, możliwościach itd.
Procedura aplikowania o finansowanie	<ul style="list-style-type: none"> • profesjonalna i życzliwa pomoc ze strony pracowników Wydziału Kultury UMŁ po złożeniu wniosków (np. sugerowanie poprawek i zmian, opieka merytoryczna); • przydałby się jeszcze silniejszy kontakt z UMŁ na etapie pisania wniosków (szkolenia? porady online? FAQ?, spotkania informacyjne?);
Ocena wniosków i decyzje o finansowaniu	<ul style="list-style-type: none"> • duży podmiot z dużym projektem może uzyskać większość środków zgromadzonych w puli Programu (brak dywersyfikacji terytorialnej, podmiotowej, tematycznej itd.); • przewagą małych podmiotów i projektów jest to, że organizują inicjatywy w ramach „pracy u podstaw”, niespektakularne; ważne, ale nie widowiskowe, a nie daje to im żadnej, uprzywilejowanej pozycji w staraniach o dotację (stąd, wspomniany w Tabeli 1, podział Programu na część adresowaną do „małych” i „dużych” organizacji); • obcinanie dotacji aż o połowę wnioskowanej kwoty; • przesunięcia czasowe w ocenie wniosków o dofinansowanie wpływają na harmonogram projektów, niekiedy uniemożliwiając realizację wszystkich zaplanowanych działań (skrócenie perspektywy czasowej);
Komunikacja z Urzędem Miasta	<ul style="list-style-type: none"> • bezproblemowa i życzliwa; • zawsze związana z fachowym podejściem ze strony urzędników; • stanowiąca ważny element dla mniejszych, młodszych i mniej doświadczonych organizacji;
Promocja projektów beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> • my jesteśmy zobowiązani do promowania, natomiast nas nie bardzo miasto promuje; • liczne wymogi formalne (logotypy, opisy wskazujące źródło finansowania projektów, oczekiwanie terminowego nadesłania materiałów itd.), za którymi nie podążają działania promocyjne; • generuje problem nie tylko z widzialnością projektów, ale i z wizerunkiem edukacji kulturalnej w Łodzi; • niewielka ilość kanałów promocji; • brak regulacji zobowiązań po stronie UMŁ w ramach regulaminu Programu (aby promocja była obopólnym zobowiązaniem);
Obowiązki administracyjne i sprawozdawcze	<ul style="list-style-type: none"> • konieczność bieżącej zapisywania wszystkiego, co okaże się ważne na poziomie sprawozdania podsumowującego projekt (odciąganie uwagi organizatorów od samej merytoryki projektów);

Procedura rozliczania

- beneficjenci często korzystają z pomocy doświadczonych koordynatorów, ponieważ sami postrzegają ten element jako znaczące obciążenie lub przeszkodę, która może zaważyć na losach projektu (i to na jego finiszu!);
- konieczność standaryzacji (np. ilu będzie uczestników, użytkowników, słuchaczy etc.) ilościowej, gdy często kluczowe są kwestie jakościowe (często nie wpisujące się w standardy metryczne);
- jeden z wielu elementów projektu, kolejny etap;
- istnieje możliwość korekt, dopuszczalny jest „błąd ludzki”, który wspólnie można skorygować;
- umiejętność dostrzeżenia i uwzględnienia sytuacji losowych, niezależnych od strony finansującej i finansowanej (np. pandemia COVID-19, różne wypadki losowe)

„Mapa” potrzeb Beneficjentów

Na podstawie wypowiedzi badanych osób biorących udział w wywiadzie grupowym stworzono „mapę” potrzeb beneficjentów Programu. Zdaniem uczestników wywiadu (beneficjentów Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi) powinien on zostać wzbogacony w kolejnych edycjach o takie aspekty i rozwiązania, jak:

- Zwiększony budżet — jak zostało wspomniane wcześniej, byłaby to szansa na zwiększenie liczby inicjatyw oraz na pojawienie się nowych pomysłów i podmiotów, które wzbogaciłyby mapę kulturalną Łodzi. W tym kontekście ważne jest dowartościowanie odmienności celów poszczególnych projektów.
- Zniwelowanie niepewności związanej z finansowaniem — dobrym krokiem byłoby określenie, jaki procent wnioskowanej kwoty może zostać odebrany podczas przyznawania finansowania; może być to regulaminowe ustalenie maksymalnego procentu obciążenia budżetu projektu, według badanych komfort dawałaby gwarancja maksymalnego obciążenia budżetu o 25%, ale już nie o 50% jak miało to miejsce w 2021 roku.
- Usprawnione działania promocyjne ze strony UMŁ — informacja, informacja i jeszcze raz informacja; tylko tym sposobem mieszkańcy Łodzi (a także turyści, osoby przejezdne, potencjalni wizytatorzy) mogą dowiedzieć się o działaniach kulturalnych prowadzonych w tym mieście, a organizatorzy tych działań — zdobyć rozpoznawalność, za którą podąży zwiększenie liczby uczestników i społecznego wpływu. Przykładem dobrej inicjatywy (zaniechanej?) była „Gazetka Seniora”, która łączyła aspekt promocji z aspektem docierania do osób wykluczonych cyfrowo.
- Usieciowienie i integracja — wzajemne poznawanie się i informowanie o prowadzonych projektach, organizowanych inicjatywach. UMŁ mógłby występować w roli pośrednika pomiędzy organizacjami prowadzącymi podobne działania, mającymi podobne doświadczenia lub mogącymi stanowić dopełnienie inicjatyw animowanych przez inne podmioty. Usieciowienie jest silnie związane z promocją projektów, choć w tym przypadku chodzi o dzielenie się informacjami nt. organizacji pozarządowych, które UMŁ zbiera, a których często nie redystrybuuje dalej.
- Pozazawodowe zaangażowanie — traktowanie projektów kulturalnych jako związanych z pracą, ale i wymuszających specyficzny tryb/sposób życia, angażujący czas wolny, czas relaksu, który urzędnicy mogą współdzielić z organizatorami tych wydarzeń (tzn. być jedną z kategorii uczestników, w miarę

swoich możliwości czasowych i zainteresowania danym tematem). Tak, jak dla wielu beneficjentów prowadzenie projektów jest czymś więcej niż pracą, tak mile widziane byłoby myślenie o nich w perspektywie wspólnego spędzania czasu — a nie kontroli — ze strony urzędników (zważywszy na fakt, że okazjonalnie ma to już miejsce).

- Poszerzenie horyzontu czasowego — wiele inicjatyw wymaga, aby uczestnicy wprawdzie zaznajomili się ze sobą, uświadomili sobie swoje własne potrzeby i dopiero w tym momencie mogą stać się świadomymi uczestnikami (a często i współtwórcami) inicjatyw, w których biorą udział. Tego procesu nie da się przyspieszyć i jest on silnie zindywidualizowany w przypadku każdej jednostki. Choć żaden projekt nie może trwać w nieskończoność, to każdy dodatkowy miesiąc/kwartał na realizację przedsięwzięcia zbliża beneficjentów do osiągnięcia długofalowych korzyści i zakorzenienia w świadomości uczestników.
- Zabezpieczenie potencjału — koniec każdego projektu stawia przed beneficjentami pytanie o ich dalsze losy, kolejne inicjatywy, dostępne możliwości uzyskania środków finansowych, a także często generuje przestrzeń pomiędzy jednym a drugim projektem, która jest stanem oczekiwania i zawieszenia w niepewności co do nowych uczestników, współorganizatorów, miejsc i środków na zagospodarowanie kiełkujących pomysłów. Dobrym rozwiązaniem byłoby uwzględnianie w finansowaniu projektów tego stanu „pomiędzy” (oczywiście, przy dopełnieniu szczegółowych warunków, gwarantujących kontynuowanie przez dany podmiot swoich działań).
- Przekazanie części operacyjności — podmioty, które stały się już beneficjentami Programu chciałyby dokonywać dalszej redystrybucji części środków (np. w ramach mikrograntów, konkursów, szkoleń etc.) do poszczególnych grup docelowych odbiorców, najlepiej zorientowanych w swoich codziennych potrzebach kulturalnych. Choć ten proces ma już miejsce, to niezwykle ważne jest jego poszerzenie i doszacowanie w ocenie zgłaszanych wniosków.

Potrzeby — tło rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi

Wywiad grupowy pozwolił również na identyfikację szeregu potrzeb, których realizacja mogłaby się przyczynić do rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi. Do najważniejszych spośród nich należą:

- otwieranie mieszkańców Łodzi, organizacje pozarządowe, grupy inicjatywne i wszystkich zainteresowanych na pisanie wniosków dotacyjnych (szkolenia, spotkania informacyjne, materiały cyfrowe, promocja społecznego znaczenia Programu); warto skorzystać z doświadczeń innych urzędów w tym zakresie (np. Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w temacie szkoleń dla przedsiębiorców, wystawców targowych);
- osvajanie wnioskodawców (także tych potencjalnych) z meandrami urzędniczo-administracyjnego języka, który dla wielu z nich jest zawiły i niezrozumiały (np. ile czasu oznacza „niezwłocznie?”);
- dopuszczenie werbalnej „obrony” tych projektów, które dobrze rokują, choć ewidentnie widać, że słowo pisane nie jest silną stroną wnioskodawców; w niektórych przypadkach prawdziwi pasjonaci i osoby z pomysłem mają plan na niezwykle wartościowe inicjatywy, lecz nie potrafią zmieścić się w sztywnej nomenklaturze pisania wniosków dotacyjnych (ważniejsze jest spotkanie z człowiekiem niż ze skonstruowaną przez niego narracją);
- występowanie UMŁ w kontaktach z organizacjami pozarządowymi nie tylko w roli podmiotu finansującego i doradzającego, ale także jako partnera i współorganizatora w inicjatywach

zewnątrznych (np. granty i współprace międzynarodowe), mogących promować Łódź jako markę przed zewnętrznymi (regionalnymi i globalnymi) odbiorcami;

- położenie nacisku na arteterapię (w różnych postaciach i odstonach), jako ten wariant edukacji kulturalnej, który przekracza sztywne podziały pomiędzy nauką i sztuką, stwarzając możliwości indywidualnej oraz zbiorowej ekspresji (położenia nacisku na jednostkę, a nie zbiorowość; uprawianie sztuki jako sposób na kształtowanie samoświadomości, a nie rozwijanie jednostkowego ego).

Pomysły na działania rozwijające edukację kulturalną w Łodzi

Wywiad grupowy zaowocował również kilkoma pomysłami, mogącymi przyczynić się do rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi:

- piknik, podczas którego organizacje pozarządowe mogłyby zaprezentować swoje historyczne i aktualne projekty, spotkać się z mieszkańcami i urzędnikami, a także wymienić doświadczeniami; coś pomiędzy targami branżowymi, spotkaniem integracyjnym w szerokim gronie i forum wymiany pomysłów na projekty;
- wspólne (w kilka organizacji) wyjazdy międzynarodowe stanowiące rodzaj wizyt studyjnych (np. w miastach partnerskich Łodzi) w połączeniu z animowaniem projektów w miejscach docelowych (np. przy wsparciu doświadczenia i wiedzy lokalnych organizacji III Sektora) i późniejszymi rewizytami (gdzie podmioty zagraniczne współprowadzą projekty w Łodzi); to rodzaj szkolenia dla beneficjentów, ale także sposób na zapoznanie się z dobrymi praktykami działań oraz rozwinięcie długofalowej współpracy zagranicznej;
- oddzielny Program (lub część istniejącego Programu) premiujący partnerstwa projektowe, przekraczające ramy prostego podzielenia pewnych działań (wspólne, pełne zaangażowanie w warstwę merytoryczną projektu); może być zorientowany lokalnie (Łódź), regionalnie (Polska) lub globalnie (współpraca z zagranicznymi organizacjami pozarządowymi).

Spis tabel

Tabele

Tabela 1. „Czy słyssał(a) P. o Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?” Rozkład odpowiedzi ze względu na wiek badanych	10
Tabela 2. „Czy słyssał(a) P. o Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?” Rozkład odpowiedzi ze względu na dochody przypadające na osobę w gospodarstwie domowym osoby badanej	11
Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Z czym przede wszystkim kojarzy się P. ten Program?”	12
Tabela 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie „W jakiego rodzaju działaniach związanych z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi brał(a) P. udział?”	13
Tabela 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak ogólnie ocenia P. działania proponowane w ramach Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi, w których brał(a) P. udział?”	14
Tabela 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jakie są P. oczekiwania związane z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?”	15
Tabela 7. „Jakie są P. oczekiwania związane z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?” Porównanie średnich odpowiedzi względem miejsca zatrudnienia respondenta (cztery wartości)	16
Tabela 8. Metryczka projektu „Archipodróż z Nelą i Felkiem”	18
Tabela 9. Zestawienie najważniejszych wniosków poczynionych podczas obserwacji projektu „Archipodróż z Nelą i Felkiem”	25
Tabela 10. Metryczka projektu „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi”	27
Tabela 11. Uwarunkowania realizacji projektu „Nieznane/nieznane. Dziewczyny z Łodzi”	34
Tabela 12. Metryczka projektu „Otwarta miga”	35
Tabela 13. Plusy i minusy projektu „Otwarta miga”	38
Tabela 14. Uwarunkowania realizacji projektu „Otwarta miga”	42
Tabela 15. Metryczka projektu „Stefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”	44
Tabela 16. Plusy i minusy projektu „Stefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”	48
Tabela 17. Mocne i słabsze strony Programu (wyodrębnione podczas wywiadu grupowego)	50
Tabela 18. Oceny poszczególnych elementów/etapów Programu dokonywana przez uczestników wywiadu grupowego	51

Wykresy

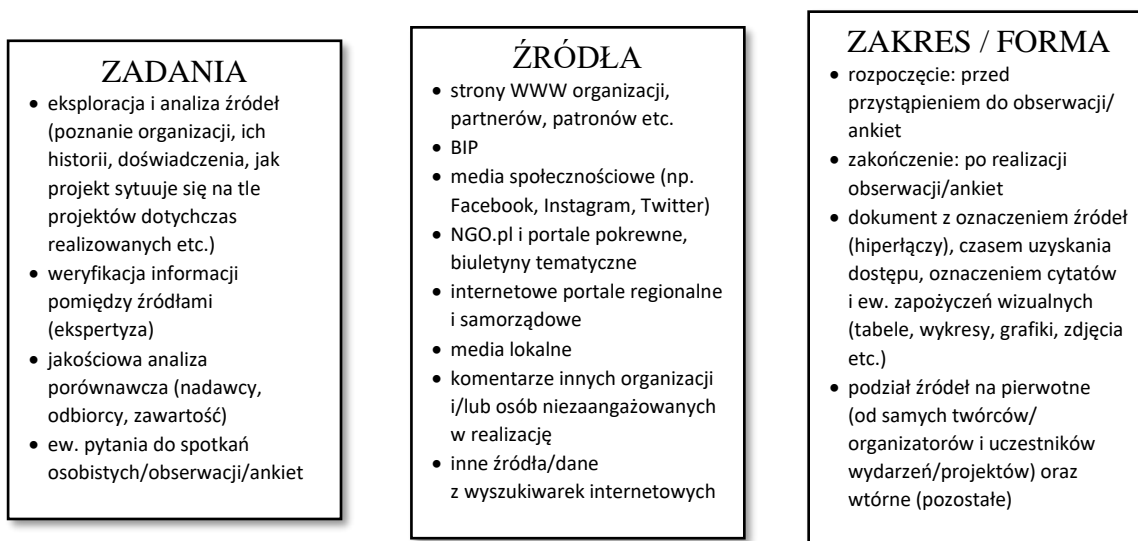
Wykres 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy słyssał(a) P. o Programie Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?”	10
Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy brał(a) P. udział w jakichś działaniach związanych z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?”	13
Wykres 3. „Jakie są P. oczekiwania związane z Programem Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi?” Porównanie średnich względem wieku respondenta (w trzech przedziałach)	16

Aneks metodologiczny

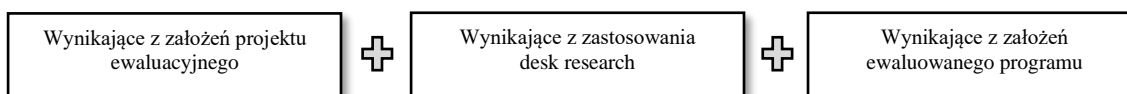
W tej części raportu zamieszczamy narzędzia badawcze, za pomocą których wywoływaliśmy dane analizowane na potrzeby tego opracowania. Łącznie w badaniach ewaluacyjnych wykorzystano siedem narzędzi badawczych. Pierwszym z nich była ankieta kierowana do osób zajmujących się edukacją kulturalną w Łodzi. Pięć kolejnych narzędzi badawczych skonstruowano z myślą o analizie studiów przypadków. Były to: scenariusz analizy danych zastanych, karta obserwacji, ankieta audytoryjna i internetowa dla uczestników analizowanych projektów oraz ankieta internetowa dla organizatorów tychże projektów. Ostatnią techniką badawczą jaką posługiwaliśmy się, by wywołać analizowane wyżej dane, był zogniskowany wywiad grupowy z udziałem osób programujących inicjatywy analizowane w ramach studiów przypadków. Poniżej zamieszczamy sześć z siedmiu wspomnianych narzędzi badawczych. Wspominając ankietę dla osób zajmujących się edukacją, mamy na myśli tę samą ankietę, która służyła także badaniom diagnostycznym, a mówiąc precyzyjniej: ostatni blok pytań w tej ankiecie (pyt. 15-21). Osoby chcące się z tym narzędziem zapoznać odsyłamy do Aneksu raportu diagnostycznego.

Scenariusz analizy danych zastanych

ZAŁOŻENIA

CEL I PYTANIA PRZEWODNIE

- Co, ogólnie, o edukacji kulturalnej w Łodzi sądzą ewaluowane podmioty? Jakie dobre/złe przykłady przywołują?
- Czy Program Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi jest rozpoznawalny dla osób zajmujących się edukacją kulturalną w tym mieście?
- Jakie formy finansowania/dofinansowania (i w jakim zakresie) były do tej pory wykorzystywane przez organizację?
- Jakie, specyficzne grupy odbiorców były do tej pory objęte działaniami ewaluowanych organizacji?
- Z jakimi problemami najczęściej się borykała przy realizacji dotychczasowych działań?
- Czy obecnie ewaluowany projekt stanowi continuum względem działań wcześniejszych i/lub jest odmienny względem dotychczasowych projektów? W jakim zakresie?
- Jakie materiały dokumentujące dotychczasowe działania są dostępne? Gdzie?
- Jakie materiały dokumentujące ewaluowany projekt są dostępne? Gdzie?
- Jakie informacje zawierają materiały dokumentujące ewaluowany projekt? Czy czegoś w nich brakuje/coś jest nadmiarowe?
- Co o dotychczasowych projektach organizacji sądzą ich uczestnicy?
- Co o ewaluowanym projekcie organizacji sądzą jego uczestnicy?
- O jakich dobrych stronach (pomocze, ułatwienia, uproszczenia) dotychczas realizowanych projektów wspominają organizatorzy?
- O jakich złych stronach (granice, bariery, przeszkody) dotychczas realizowanych projektów wspominają organizatorzy?
- Co, na przyszłość, rekomendują organizatorzy działań w zakresie rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi?
- Co, na przyszłość, rekomendują uczestnicy działań w zakresie rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi?

Karta obserwacji

Metryczka projektu

Projekt:	Data i miejsce:	Badacz:
Działanie:	Czas trwania obserwacji:	Uczestnicy/organizatorzy (liczba):
Stacjonarnie/online:		

Przebieg obserwacji

[luźne notatki, myśli, refleksje; opis warunków towarzyszących sytuacji obserwacji oraz sytuacji /stanu badacza]

Wnioski z obserwacji dotyczące realizacji projektu

[obserwować ślady, nie tylko deklaracje!]

WARUNKI SPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU	WARUNKI NIESPRZYJAJĄCE REALIZACJI PROJEKTU
MOŻLIWOŚCI, DOBRE PRAKTYKI NA PRZYSZŁOŚĆ	PROBLEMY, PORAŻKI, BARIERY W ROZWIJANIU PROGRAMU

Wzór ankiety audytoryjnej

Informacja o badaniu

Cel:

ewaluacja Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi (prowadzonego przez Urząd Miasta Łodzi), którego celem jest wspieranie działań organizacji pozarządowych;
doskonalenie kolejnych edycji programu;
poznanie doświadczeń uczestników;
wszystkie odpowiedzi są anonimizowane i prezentowane wyłącznie w ramach zbiorczych zestawień (zgodnie z RODO);
realizatorem badania jest Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne „Venae Artis” (z siedzibą w Łodzi), które opublikuje do końca tego roku raport z naszych badań (w otwartym dostępie);
krótka informacja personalna o badaczu (mam na imię...);
całość nie potrwa dłużej niż 10-15 minut.

1. Osoba/osoby [badacz sam zaznacza]:

- dziecko (ew. ilość dzieci)
- osoba nastoletnia (ew. ilość nastolatków)
- osoba dorosła (ew. ilość dorosłych)
- osoba starsza (ew. ilość osób starszych)

2. Płeć [badacz sam zaznacza]:

- kobieta (ew. ilość kobiet/dziewczynek)
- mężczyzna (ew. ilość mężczyzn/chłopców)

3. Czy to pierwsze, czy też kolejne działanie w ramach projektu, w którym uczestniczysz/uczestniczycie? Dlaczego tu jesteście? Dlaczego wzięliście udział w projekcie?

4. Na ile jesteś/jesteście zadowolona/y/eni z udziału w tym projekcie/działaniu?:

Oceńcie na skali 1-5 [1 — bardzo niezadowolony; 5 — bardzo zadowolony].

1 (ilość wskazań)	2 (ilość wskazań)	3 (ilość wskazań)	4 (ilość wskazań)	5 (ilość wskazań)

5. Dlaczego? Spróbujmy porozmawiać o Twojej/Waszych ocenach? Co Tobie/Wam się podobało, a co nie, w projekcie/działaniu? Co oceniasz/ocenicie na plus, a co na minus?:

Plusy (+)	Minusy (-)

6. Co byś/-cie zmienił/zmieniła/zmienili, aby projekt/działanie bardziej odpowiadał/y Twoim/Waszym potrzebom?

--

7. Miejsce zamieszkania:

<p>Łódź</p> <p>Ilość odpowiedzi</p>	<p>Inna miejscowość w województwie łódzkim</p> <p>Ilość odpowiedzi</p>	<p>Inna miejscowość poza województwem łódzkim</p> <p>Ilość odpowiedzi</p>
---	--	---

Wolne wnioski/pytania uczestników badania/uwagi badanych i badaczy

Podziękowanie za odpowiedzi i poświęcony czas.

Ankieta internetowa dla uczestników

Wstęp

Szanowni Państwo,

prosimy o wypełnienie kwestionariusza ankiety poświęconej ewaluacji Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi. Posłuży ona udoskonaleniu założeń programu w jego kolejnych edycjach.

Ankieta skierowana jest do wszystkich osób, które brały udział w projekcie „Strefa Aktywności Sąsiedzkiej przy Kostki”, finansowanym w ramach Programu. Prosimy o udzielenie szczerych i możliwie wyczerpujących odpowiedzi. Tylko poznając Państwa wrażenia i oczekiwania, jesteśmy w stanie zaproponować rekomendacje zmian Programu, które pozwolą lepiej przystosowywać go do potrzeb uczestników i organizatorów wydarzeń.

Informujemy, iż udzielone przez Państwa odpowiedzi zostaną zanonimizowane oraz będą wykorzystywane wyłącznie do celów naukowych i prezentowane w postaci zbiorczych zestawień statystycznych oraz opracowań o charakterze jakościowym.

Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej, niż 10 minut.

* Informacja o ochronie danych osobowych:

Badanie realizowane jest przez Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne „Venae Artis”. Organizacja ta jest też administratorem Państwa danych osobowych. Państwa dane osobowe przetwarzane będą na podstawie art. 6 ust. 1 lit. a), c) i e) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO). Osoba, której dane dotyczą ma prawo dostępu do treści swoich danych osobowych oraz prawo ich sprostowania, usunięcia, ograniczenia przetwarzania, prawo do przenoszenia danych, prawo do cofnięcia zgody w dowolnym momencie bez wpływu na zgodność z prawem przetwarzania, którego dokonano na podstawie zgody przed jej cofnięciem. Zgodę na przetwarzanie danych osobowych przez Administratora można wycofać poprzez wysłanie oświadczenia o wycofaniu zgody na adres e-mail: xxx. Kontakt z twórcami ankiety: xxx.

Dlaczego zdecydował/a się Pan/Pani na udział w projekcie? *

Tekst długiej odpowiedzi

Prosimy o ocenę (na skali 1-5), na ile jest Pan/Pani zadowolony/a z udziału w projekcie "Strefa Aktywności Sąsiedzkiej Przy Kostki" [1 – bardzo niezadowolony/a; 5 – bardzo zadowolony/a]. *

1 2 3 4 5

Jestem bardzo niezadowolony/a z udziału w projekcie

Jestem bardzo zadowolony/a z udziału w projekcie

Dlaczego? Prosimy o krótkie uzasadnienie Pana/Pani oceny.

Tekst długiej odpowiedzi

Co podobało się Panu/Pani w projekcie? Co ocenia Pan/Pani na plus? *

Tekst długiej odpowiedzi

Co nie podobało się Panu/Pani w projekcie? Co ocenia Pan/Pani na minus? *

Tekst długiej odpowiedzi

Co by Pan/Pani zmienił/zmieniła, aby projekt bardziej odpowiadał Pana/Pani oczekiwaniom i potrzebom? *

Tekst długiej odpowiedzi

Jakie potrzeby kulturalne, Pana/Pani zdaniem, mają mieszkańcy Łodzi? Czego potrzebują od organizatorów działań kulturalnych i edukacyjnych? *

Tekst długiej odpowiedzi

Jeśli ma Pan/Pani jakieś inne sugestie, uwagi i komentarze, prosimy o podzielenie się nimi z nami.

Tekst długiej odpowiedzi

Miejsce zamieszkania

- Łódź
- Inna miejscowość w województwie łódzkim
- Inna miejscowość poza województwem łódzkim

Płeć

Tekst krótkiej odpowiedzi

Wiek

Tekst krótkiej odpowiedzi

Nie zapomnij kliknąć przycisku "Prześlij" znajdującego się poniżej!
Bardzo dziękujemy za poświęcony czas i wszystkie odpowiedzi! 😊

Ankieta internetowa dla organizatorów

Wstęp

Szanowni Państwo,
prosimy o wypełnienie kwestionariusza ankiety poświęconej ewaluacji Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi. Posłuży ona udoskonaleniu założeń programu w jego kolejnych edycjach.

Ankieta skierowana jest do wszystkich osób, które realizują bądź realizowały związane z Programem działania w roli organizatorów, animatorów, edukatorów, instruktorów, artystów lub nauczycieli. Prosimy o udzielenie szczerych i możliwie wyczerpujących odpowiedzi. Tylko poznając Państwa sposoby pracy i jej warunki, obawy i nadzieje z nią związane, jesteśmy w stanie zaproponować rekomendacje zmian Programu, które pozwolą lepiej przystosowywać go do Państwa potrzeb.

Informujemy, iż udzielone przez Państwa odpowiedzi zostaną zanonimizowane oraz będą wykorzystywane wyłącznie do celów naukowych i prezentowane w postaci zbiorczych zestawień statystycznych oraz opracowań o charakterze jakościowym.

Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej, niż 10-15 minut.

* Informacja o ochronie danych osobowych:

Badanie realizowane jest przez Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne „Venae Artis”. Organizacja ta jest też administratorem Państwa danych osobowych. Państwa dane osobowe przetwarzane będą na podstawie art. 6 ust. 1 lit. a), c) i e) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO). Osoba, której dane dotyczą ma prawo dostępu do treści swoich danych osobowych oraz prawo ich sprostowania, usunięcia, ograniczenia przetwarzania, prawo do przenoszenia danych, prawo do cofnięcia zgody w dowolnym momencie bez wpływu na zgodność z prawem przetwarzania, którego dokonano na podstawie zgody przed jej cofnięciem. Zgodę na przetwarzanie danych osobowych przez Administratora można wycofać poprzez wysłanie oświadczenia o wycofaniu zgody na adres e-mail: badanie.ek@gmail.com. Kontakt z twórcami ankiety: badanie.ek@gmail.com.

Jak nazywa się projekt, w którym Pan/Pani uczestniczy? (chodzi o projekt realizowany w ramach Programu wsparcia i rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi) *

Tekst krótkiej odpowiedzi

Jaka jest Pana/Pani rola w projekcie? W jakich działaniach bierze Pan/Pani udział? *

Tekst długiej odpowiedzi

Dlaczego wziął Pan/wzięła Pani udział w projekcie? Co Pana/Panią zachęciło lub przekonało do uczestnictwa w projekcie? *

Tekst długiej odpowiedzi

Prosimy o ocenę (na skali 1-5), na ile jest Pan/Pani zadowolony/a z udziału w tym projekcie [1 – bardzo niezadowolony/a; 5 – bardzo zadowolony/a]. *

Jestem bardzo niezadowolony/a z udziału w projekcie 1 2 3 4 5 Jestem bardzo zadowolony/a z udziału w projekcie

Dlaczego? Prosimy o krótkie uzasadnienie Pana/Pani oceny.

Tekst długiej odpowiedzi

Co podobało się Panu/Pani w działaniu/działaniach, które Pan/Pani (współ)organizował/(współ)organizowała w ramach projektu? Co ocenia Pan/Pani na plus? *

Tekst długiej odpowiedzi

Co nie podobało się Panu/Pani w działaniu/działaniach, które Pan/Pani (współ)organizował/(współ)organizowała w ramach projektu? Co ocenia Pan/Pani na minus? *

Tekst długiej odpowiedzi

Co by Pan/Pani zmienił/zmieniła, aby cały projekt (lub konkretne działanie/działania) bardziej odpowiadał(y) Pana/Pani oczekiwany warunkom współpracy? *

Tekst długiej odpowiedzi

Jakie potrzeby kulturalne, Pana/Pani zdaniem, mają mieszkańcy Łodzi? Czego potrzebują od organizatorów działań kulturalnych i edukacyjnych? *

Tekst długiej odpowiedzi

Czy według Pana/Pani projekt, w którym brał/a Pan/Pani udział, odpowiada na potrzeby mieszkańców Łodzi? *

- tak
- częściowo
- nie
- trudno powiedzieć

Dlaczego? Prosimy o krótkie uzasadnienie wybranej odpowiedzi.

Tekst długiej odpowiedzi

Jak ocenia Pan/Pani (na skali 1-5) Program wsparcia i rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi? [1 – * niedostateczny; 5 – bardzo dobry]

niedostateczny 1 2 3 4 5 bardzo dobry

Dlaczego? Prosimy o krótkie uzasadnienie oceny.

Tekst długiej odpowiedzi

⋮

Czy ma Pan/Pani jakieś propozycje, co należałoby zmienić w Programie wsparcia i rozwoju edukacji kulturalnej w Łodzi? Prosimy o podzielenie się swoimi uwagami.

Tekst długiej odpowiedzi

Bardzo dziękujemy za poświęcony czas i wszystkie odpowiedzi! :)

Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

CELE/PYTANIA BADAWCZE	SCENARIUSZ ROZMOWY
Rundka integracyjna	<p>Przedstawienie moderatorów, plan rozmowy. Przedstawienie się rozmówców:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powiedzcie parę słów o sobie: z jakiego jesteście projektu/organizacji, jaka jest Wasza rola w projekcie?
<p>Jak osoby badane oceniają sam Program Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi. W jakich działaniach dotąd uczestniczyli? Czego jest za dużo, a czego za mało? Jak oceniają przydatność tego Programu w ich pracy edukacyjnej/animacyjnej? Komu jest on przydatny/ a dla kogo zbędny?</p>	<p>Przejdźmy do meritum, czyli do oceny Programu Wsparcia i Rozwoju Edukacji Kulturalnej w Łodzi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy projekt, który realizujecie, jest pierwszym projektem realizowanym w ramach Programu? Czy realizowaliście jeszcze jakieś działania finansowane z tego Programu? • Jak oceniacie przydatność Programu w Waszej pracy (biorąc pod uwagę specyfikę Waszych organizacji)? A na tle innych programów dotacyjnych/szkoleniowych? • Czy Program oferuje wsparcie dostosowane do Waszej działalności, specyfiki projektów, które robicie? • Dla kogo (do jakich działań) taki program jest przydatny? A dla kogo zbędny?
<p>Jak osoby badane oceniają wsparcie uzyskiwane w trakcie realizowanych projektów ze strony miasta. Co dobrze działa? Co warto byłoby w przyszłości poprawić?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jak oceniacie wsparcie Urzędu Miasta w trakcie realizacji projektów? • Co po stronie grantodawcy — UM — można poprawić? <i>[dopytujemy o konkretne obszary działania, jeśli się nie pojawią spontanicznie: proces aplikowania o granty, oceny grantów, komunikacja w trakcie projektu, promocja, administracja — sprawozdania i rozliczenia]</i> • Co zadziałało dobrze?
<p>Czego osoby badane oczekiwałyby po Programie w przyszłości: więcej szkoleń i warsztatów/działań sieciujących/większej liczby konkursów na finansowanie/ wsparcia innego rodzaju?</p>	<p>A teraz porozmawiamy o przyszłości Programu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czego Wam potrzeba w ramach wsparcia, co mogłoby być zrealizowane w ramach Programu? <i>[dopytujemy o konkretne obszary, jeśli nie pojawią się spontanicznie: więcej szkoleń, sieciowania, wymiany doświadczeń; więcej konkursów, bardziej ogólnych czy sprofilowanych; lepszej komunikacji; jasnej strategii promocji wygranych projektów...]</i> <i>[Trzeba jasno zaznaczyć, że chodzi o coś innego niż więcej środków w puli]</i>
<p>Czy osoby badane znają jakieś rodzaje/formy rozwijania i wspierania edukacji kulturalnej (w Polsce/za granicą), które warto by zaimplementować w Łodzi? Co by to było?</p>	<p>Możemy podsumować temat Programu i przejść do ogólnej rozmowy na temat pomysłów na edukację kulturalną w Łodzi. Zacznijmy od burzy mózgów na temat dobrych praktyk w obszarze edukacji kulturalnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy znacie jakieś godne naśladowania formy rozwijania edukacji kulturalnej, które warto byłoby przenieść do Łodzi?

	<ul style="list-style-type: none"> • Może z innych miast lub krajów? Z wizyt studyjnych? Z konferencji, spotkań? • Może aplikowaliście o granty z programów, które byście postawili jako dobry przykład? W Łodzi/gdzieś indziej? • Co takiego jest w tych formach wsparcia, że warto je wprowadzić w Łodzi? • Jakie są warunki przeniesienia tych rozwiązań do Łodzi? • A może macie jakieś własne pomysły, z którymi się nie zetknęliście, a Waszym zdaniem mają szanse zadziałać?
Co według osób badanych jest najważniejszym potencjałem/zasobem, jakim dysponuje środowisko animatorów/edukatorów w Łodzi? Czy ten potencjał/zasób jest właściwie wykorzystywany. Jeżeli nie, to dlaczego/ jak można byłoby go wykorzystywać lepiej?	<p>Teraz chcielibyśmy poznać bliżej środowisko łódzkich animatorów, organizacji zajmujących się edukacją kulturalną w Waszym mieście:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie są największe potencjały Waszego miasta, jeśli chodzi o edukację kulturalną? • Jakimi zasobami dysponuje środowisko animatorów/edukatorów? • Czy coś blokuje te potencjały i zasoby? Sprawia, że nie są one do końca/odpowiednio wykorzystane? • Czy coś można zmienić na lepsze w tym zakresie? • Czy jest coś, czym Łódź mogłaby się pochwalić, jeśli chodzi o wspieranie i rozwój edukacji kulturalnej? W czym Was można naśladować?
Czy osoby badane mają jakieś własne pomysły na rozwijanie edukacji kulturalnej w Łodzi? Jeżeli tak, to jakie? Co według nich byłoby szczególnie przydatne?	<p>W ankietach pytaliśmy Was o potrzeby mieszkańców Łodzi. A teraz chcemy zapytać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy macie jakieś konkretne pomysły na rozwijanie edukacji kulturalnej w Łodzi? • Może sami myślicie o jakichś przyszłych projektach? • Może dostrzegacie jakiś niezagospodarowany obszar działalności animacyjnej/edukacyjnych, który warto rozwijać, wpisać do priorytetów Programu itp.?
Zakończenie	<p>Podziękowania. Wolne wnioski:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy ktoś jeszcze chciałby się czymś podzielić? Coś dodać?